

Εισ. 1312 K

ΝΙΚΟΛ. Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Β' Γυμνασίου Ἀθηνῶν — Λογοτέχνου

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Διὰ τὴν Ε' τάξιν τῶν Δημοτικῶν σχολείων

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ



ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ — ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—ΟΔΟΣ ΑΓ. ΜΗΝΑ 10

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

K

1312

Ημερομηνία από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΙΚΟΛΑΣ ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητος του Β' Γυμνασίου 'Αθηνών — Λογοτέχνου

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΟΥ

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Διὰ τὴν Ε' τάξιν τῶν Δημοτικῶν σχολείων



ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΑΘΗΝΑΙ — ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ—ΟΔΟΣ ΑΓ. ΜΗΝΑ 10

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

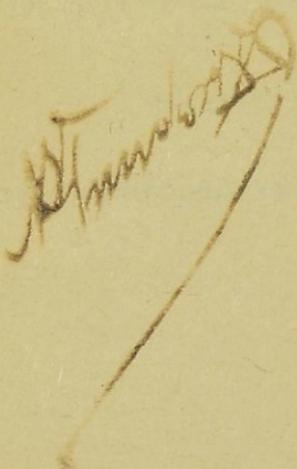
Κ

1312

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

KΝΥ 218/1947.

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν κατωτέρω ὑπογραφὴν



PRINTED IN GREECE 1946
ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ. ΟΙΚΟΣ Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.



ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1

ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

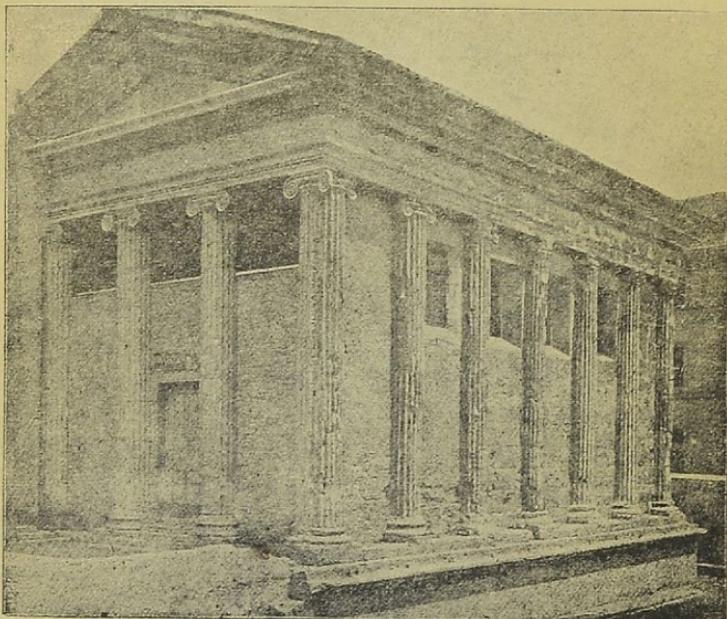
Η ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ
ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

τον

ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ἡ Ρώμη. Εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους κατώκουν διάφοροι λαοί, οἱ ὅποιοι ἦσαν συγγενεῖς μὲν ἡμᾶς τοὺς "Ἐλληνας. Εἰς ἀπὸ τοὺς λαοὺς αὐτοὺς κατώκει εἰς μίαν χώραν, ἢ ὅποια ἔκειτο εἰς τὴν μέσην Ἰταλίαν καὶ ὠνομάζετο Λάτιον. Τὸ Λάτιον ἦτο χώρα πεδινή· οἱ δὲ κάτοικοι τοῦ Λατίου ἦσαν διεσκορπισμένοι εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ ἀπετέλουν διαφόρους συνοικισμούς. Εἰς ἀπὸ τοὺς συνοικισμούς αὐτοὺς ἦτο καὶ ἡ Ρώμη, κτισμένη εἰς ἔνα ἀπὸ τοὺς λόφους, οἱ ὅποιοι ὑπῆρχον πλησίον τοῦ Τιβέρεως ποταμοῦ καὶ εἰς

Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ τὴν Ἀνατολήν, τὴν δποίαν εἶχεν ἔξελληνίσει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοί του, εὗρον εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα εγάλην ἀνάπτυξιν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ μεγάλην πρόοδον εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἡ ἀνάπτυ-



Ἀρχαῖος ναὸς ἐν Ρώμῃ

ξις δὲ καὶ ἡ πρόοδος ἐκείνη, ἡ καλὴ ζωὴ, ἡ κομψὴ κατοικία καὶ οἱ πολιτισμένοι τρόποι τῆς ζωῆς, ἐκίνησαν τὸν θαυμασμόν των καὶ τοὺς προσείλκυσαν τόσον, ὅστε ἀπὸ τότε ἥρχισαν νὰ ἀλλάσσουν βίον καὶ νὰ μιμοῦνται τοὺς "Ἐλληνας".

Πολλοὶ Ρωμαῖοι στρατηγοὶ καὶ οἱ διάσημοι διοικηταὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἥρπαζον ἀπὸ αὐ-

τὰς ἀγάλματα, ἔργα ζωγραφικῆς, καὶ ἄλλα καλ-
λιτεχνήματα, τὰ ὅποια μετέφερον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ
Ξεστόλιζον μὲν αὐτὰ τὰς οἰκίας των ἢ τὰ δημόσια κτίρια
των. Ἀλλοι ἔκτιζον ὥραίας οἰκίας, ἔφόρουν κομψά ἐν-
δύματα καὶ ἄλλοι ἐπρόσκαλουν εἰς τὴν Ρώμην “Ἐλλη-
νας διδασκάλους διὰ τὰ παιδιά των ἢ ἄλλοι ἔστελλον
τὰ παιδιά των εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν
καὶ εἰς ἄλλας Ἐλληνικὰς πόλεις, διὰ νὰ μορφώνωνται
καλύτερα. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ “Ἐλληνες καλλιτέχναι,
λόγιοι, φιλόσοφοι, ρήτορες, ἤρχοντο εἰς τὴν Ρώμην,
τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου, διὰ νὰ εὕρουν τύχην. Καὶ
ἔκει ἄλλοι μὲν ἀπὸ αὐτούς ἀνελάμβανον νὰ κτίζουν
ναούς καὶ ὥραῖα οἰκοδομήματα, ἄλλοι μετέφραζον Ἐλ-
ληνικὰ δράματα ἢ κωμῳδίας, αἱ ὅποιαι παριστάνοντο
εἰς τὸ θέατρον καὶ ἄλλοι ἤνοιξαν διαφόρους σχολάς,
εἰς τὰς ὅποιας ἐδίδασκον τὰ Ἐλληνικὰ γράμματα, τὴν
φιλοσοφίαν καὶ τὴν ρητορικήν. Τοιουτοτρόπως αἱ Ἐλ-
ληνικαὶ τέχναι καὶ τὰ Ἐλληνικὰ γράμματα, αἱ Ἐλλη-
νικαὶ συνήθειαι τῆς ζωῆς καὶ οἱ Ἐλληνικοὶ τρόποι εἰ-
χον εἰσαχθῆ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν Ρωμαίων, τὰς
ὅποιας ἤρχισε νὰ μιμῆται καὶ ὁ λαός. Κατ’ αὐτὸν τὸν
τρόπον, ἐνῷ οἱ Ρωμαῖοι ὑπέταξαν τὴν Ἐλλάδα μὲ τὰ
ὅπλα, ἢ Ἐλλάς ὑπέταξε τοὺς Ρωμαίους μὲ τὸ πνεῦμά
της καὶ τὸν πολιτισμόν της !

2ον

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

1. Ἡ Ἐλληνικὴ θρησκεία. Οἱ “Ἐλληνες φιλόσοφοι
εἶχον καταρρίψει ὀλίγον κατ’ ὀλίγον τὴν Ἐλληνικὴν
θρησκείαν, ως μὴ ἀληθινήν ἢ ἄλλὰ καὶ δὲν ἤδυνήθησαν

νά τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ ἄλλην καλυτέραν. Δι’ αὐτὸν οἱ “Ἐλλῆνες δὲν ἐπίστευον πλέον εἰς τοὺς θεούς των. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρωμαῖοι, ὅταν ἥλθον εἰς σχέσεις μὲ τοὺς “Ἐλλῆνας, παρέλαβον, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, καὶ τὴν ‘Ἐλληνικὴν ἀπιστίαν, ἡ ὁποία μετεδόθη εἰς ὅλον τὸ κράτος των. Τοιουτοτρόπως μὲ τὸν καιρὸν ἤρχισε νὰ καταπίπτη ἡ παλαιὰ θρησκεία, νὰ κλείουν τὰ μαντεῖα καὶ οἱ ναοὶ νὰ μὴ ἔχουν πλέον πιστούς. Ὁ κόσμος δλος ἐμαστίζετο ἀπὸ κοινωνικὴν ἀθλιότητα καὶ παραλυσίαν τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ δουλεία παντοῦ ἐκυριάρχουν. Ἡ κατάστασις ἀπὸ ήμέραν εἰς ήμέραν ἔχειροτέρευεν, ἡ δὲ ἀνθρωπότης ἐφέρετο ἀκράτητος εἰς τὴν καταστροφήν δι’ αὐτὸν ἐζήτει ἐν στήριγμα, κάποιαν σωτηρίαν ἡ παρηγορίαν.

2. Γένεσις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀκριβώς τότε, διτε αὐτοκράτωρ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἦτο ὁ Αὔγοστος, ἐγεννήθη εἰς τὴν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Ἰησοῦς Χριστός, δ σωτήρ τοῦ κόσμου. “Οταν δοντοῦς ἔγινε 30 ἔτῶν, ἤρχισε τὸ κήρυγμά του καὶ ἐφανέρωσεν εἰς τὸν κόσμον τὴν θρησκείαν του, δηλαδὴ τὸν Χριστιανισμόν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεγεννήθη ὁ κόσμος. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, εἰς τὴν ἰσότιτα καὶ τὴν ἐλευθερίαν. ”Ελεγε δηλαδή, δτι δλοι οἱ ἀνθρωποι εἶναι λσοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι κοινὸς πατέρας δλων μας καὶ δτι δλοι πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθεροι. Ἐδίδασκεν, δτι μετὰ θάνατον ὑπάρχει ἄλλη ζωή, εἰς τὴν ὁποίαν, δσοι κάμουν τὸ καλὸν ἐδῶ, θὰ ἀνταμειφθοῦν, δσοι δὲ κάμουν τὸ κακόν, θὰ τιμωρηθοῦν. Οἱ ἀνθρωποι ἤκουσαν μὲ ἀνακούφισιν καὶ συγκίνησιν τὴν νέαν θρησκείαν, ἡ ὁποία ἀνύψωνε τὸν ἀν-

θρωπον καὶ τοῦ ὅπεσχετο μίαν ἀνωτέραν ζωήν. Τότε
μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χρι-
στόν, δπως οἱ μαθηταὶ του καὶ ἄλλοι ἀλλ' οἱ περισσό-
τεροι, ὅχι μόνον δὲν ἐ-
πίστευσαν εἰς αὐτόν,
ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὸ
Σ υ ν ἐ δ ρ ι ὁ ν των,
τὸ δποῖον ἥτο τὸ ἀ-
νώτερον θρησκευτι-
κόν των Δικαστήριον,
τὸν κατεδίκασαν εἰς
θάνατον καὶ τὸν ἐ-
σταύρωσαν εἰς ἔνα
λόφον τῆς Ἱερουσα-
λήμ, τὸν Γ ο λ γ ο -
Θ ἀ ν. Τὴν τρίτην δ-
μως ἡμέραν ἀπὸ τοῦ
θανάτου του ἀνεστή-
θη ἐκ νεκρῶν καὶ ἐ-
φανερώθη εἰς τοὺς
μαθητάς του, τοὺς ὄ-
ποιους ἀ π ἐ σ τ ε ι-
λ ε τότε νὰ κηρύ-
ξουν καὶ διαδώσουν
παντοῦ τὴν θρησκεί-
αν του. Διὰ τοῦτο οὗτοι ὠνομάσθησαν ἀ π ὄ σ τ ο λ ο ι,
δηλαδὴ ἀπεσταλμένοι.



Ἀύτοκράτωρ Αἴγυουστος
αν του. Διὰ τοῦτο οὗτοι ὠνομάσθησαν ἀ π ὄ σ τ ο λ ο ι,
δηλαδὴ ἀπεσταλμένοι.

3. Αἱ πρῶται ἐκκλησίαι. Καὶ ἀληθῶς τὴν νέαν
θρησκείαν διέδωσαν κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀπόστολοι, οἱ δ-
ποῖοι ἐκήρυξσαν τὸ Ε ὑ α γ γ ἐ λ ι ο ν, δηλαδὴ τὴν

καλὴν ἀγγελίαν, δτὶ ὁ Ἰησοῦς ἦτο υἱὸς τού Θεοῦ· δτὶ αὐτὸς ἦτο ὁ Μεσσίας, διὰ τὸν ὄποιον εἶχον ὄμιλήσει οἱ προφῆται· δτὶ ἥλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔπαθε καὶ ἐσταυρώθη, διὰ νὰ σώσῃ αὐτὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας. Τότε πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, ἵδιως οἱ δοῦλοι, οἱ πτωχοὶ καὶ δυστυχεῖς ἄνθρωποι καὶ πολλοὶ μορφωμένοι, τοὺς ὄποιους εἶχον παρασκευάσει οἱ "Ἐλληνες φιλόσοφοι. Καὶ εἰς τὰς πόλεις, εἰς τὰς ὄποιας εἶχε διαδοθῆ ὁ Χριστιανισμός, ἴδρυθησαν αἱ πρῶται χριστιανικαὶ κοινότητες, αἱ ὅποιαι ἔλαβον τὰς βάσεις ἀπὸ τὰς ἀρχαίας Ἐλληνικὰς πολιτείας. "Ολοι δηλαδὴ ὅσοι ἀπετέλουν τὴν χριστιανικὴν κοινότητα συνηθροίζοντο εἰς μίαν ὀρισμένην οἰκίαν καὶ ἐκεῖ προστύχοντο καὶ ἔψαλλον ὅμνους εἰς τὸν Θεόν. Κατόπιν ἐκάθηντο εἰς κοινὰς τραπέζας (ἀγάπας) καὶ ἔτρωγον ὅλοι μαζί, τὸ ἴδιον φαγητόν. Ἡ συνάθροισις αὕτη ὀνομάζετο ἐκκλησία, ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν ἐλέγετο ἡ συνάθροισις τῶν πολιτῶν (ἐκκλησία τοῦ δήμου). Ἀλλὰ κυρίως ἐκκλησία ἐλέγετο ὅλη ἡ χριστιανικὴ κοινότης ἑκάστης πόλεως. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ ἐκκλησία ἔγινεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἀφ' ὅτου δῆμος οἱ Ἰουδαῖοι ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν τὴν νέαν θρησκείαν, οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ διεσκορπίσθησαν εἰς τὴν Συρίαν καὶ εἰς τὴν Φοινίκην, ὅπου ἐκήρυξαν τὴν νέαν θρησκείαν. Τότε ἴδρυσαν εἰς τὰς Ἐλληνικὰς πόλεις Δαμασκόν, Βέροιαν (τὸ σημερινὸν Χαλέπιον), Ἀντιόχειαν καὶ ἄλλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὴν Ἀντιόχειαν ὀνομάσθησαν πρώτην φοράν οἱ ὀπαδοὶ τῆς νέας θρησκείας Χριστιανοί.

4. Ἡ ζωὴ τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Οἱ Χριστιανοὶ ἤγαπῶντο ὡς ἀδέλ-

φοί, ἔβοήθει δὲ ὁ ἔνας τὸν ἄλλον καὶ κανεὶς δὲν εἶχε
τίποτε ἐντελῶς ἴδικόν του· ὅλα τὰ εἶχον κοινὰ — σκέ-
ψεις, αἰσθήματα, περιουσίας. "Οσοι εἶχον χρήματα τὰ
ἔδιδον εἰς τοὺς Ἀποστόλους· ὅσοι εἶχον κτήματα, τὰ
ἐπώλουν καὶ ἔδιδον τὰ χρήματα εἰς τοὺς Ἀποστόλους,
οὗτοι δὲ ἐφρόντιζον διὰ τὰς κοινὰς τραπέζας, ἔβοή-
θουν τοὺς πτωχούς καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ διέτρεφον
τὰς χήρας καὶ τὰ ὄρφανά· Τοιουτορόπως κανεὶς δὲν
ῆτο τότε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν δυστυχὴς ἢ πεινασμέ-
νος ἢ περιφρονημένος· Κάθε χριστιανικὴ κοινότης ἔξε-
λεγε τοὺς πρεσβυτέρους ἐξελέγετο ὡς πρόε-
δρος τοῦ συμβουλίου τῆς κοινότητος καὶ ὀνομάζετο
ἐπίσκοπος· Ἡ ἐκκλησία κάθε πόλεως ἦτο ἀνε-
ξάρτητος· ἀλλ' ὅλαι αἱ ἐκκλησίαι εὑρίσκοντο εἰς σχέ-
σιν καὶ ἐπικοινωνίαν ἀναμεταξύ των καὶ ἥσαν ἡνωμέ-
ναι εἰς μίαν κοινὴν πίστιν — τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ.

Η ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΕΘΝΗ

1. Ἀπόστολος Παῦλος. Οἱ Ἀπόστολοι ἐκήρυττον
κατ' ἀρχὰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς μόνους τοὺς
Ἰουδαίους· ἀλλ' ἀφ' ὅτου δὲ οὐδὲν οὐδὲν
τῶν Ἀποστόλων, κατέρριψε τὰ ἐμπόδια αὐτὰ καὶ ἐκή-
ρυξεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ Ἰουδαίου καὶ
Ἐλλήνος, οὕτε μεταξὺ δούλου καὶ ἐλευθέρου, οὕτε με-

ταξύ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. Διότι δλοι οἱ ἄνθρωποι εἰναι ἵσοι ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τότε ὁ Χριστιανισμὸς ἤρχισε νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη, τοὺς εἰδωλολάτρας. Διὸ αὐτὸ δ Παῦλος ὀνομάσθη ἀπὸ στολὸς τῶν Ἐθνῶν. Ὁ Παῦλος κατὰ ἀρχὰς ὀνομάζετο Σαῦλος καὶ Σαούλ καὶ ᾧτο φαντικὸς Ἰουδαῖος κατεδίωκε δὲ φοβερὰ τοὺς Χριστιανούς, διότι τοὺς ἔθεωρει αἱρετικοὺς τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας. Ἄλλος ἐνῷ μίαν ἡμέραν ἐπήγαινεν εἰς τὴν Δαμασκὸν, διὰ νὰ καταδιώξῃ τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς, καθ’ ὅδὸν ἥστραψε γύρω του μία δυνατὴ λάμψις φωτὸς ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἡ ὁποία τὸν ἐθάμβωσε. Ὁ Παῦλος ἐταράχθη καὶ ἀμέσως ἐπεσε κατὰ γῆς. Ταῦτοχρόνως δὲ ἦκουσε καὶ μίαν φωνὴν, ἡ ὁποία τοῦ ἔλεγε: «Σαούλ, Σαούλ, διατί μὲ καταδιώκεις; Ἀδίκως κοπιάζεις ἐγώ εἶμαι ὁ Χριστός!» Ἀπὸ τότε ὁ Σαῦλος ἐπίστευσεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἔγινεν ὁ θερμότερος κήρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τότε δὲ ὀνομάσθη Παῦλος καὶ τρέχων ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, διεδίδε τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἴδρυε Χριστιανικὰς ἐκκλησίας.

2. Ἀποστολικαὶ πορεῖαι τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος ἔκαμε τέσσαρας ἀποστολικὰς πορείας, κατὰ τὰς ὁποὶς ἐπέρασε τὴν Συρίαν, τὴν Ἀραβίαν, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκήρυξε δὲ τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐπειτα ἥλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔκήρυξε τὸν Χριστιανισμὸν εἰς διαφόρους πόλεις αὐτῆς. Ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν δὲ ἥλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔκήρυξεν εἰς τὸν λόφον τοῦ Ἀρείου Πάγου, εἰς τοὺς ἐκεῖ συναθροισθέντας Ἀθηναίους, τὸν ἑνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Κατόπιν ἐπῆγεν εἰς

τὴν Κόρινθον, ἡ ὁποία ἦτο τότε πλουσία καὶ πολυάνθητος πόλις, καὶ ἔμεινε 18 μῆνας· ἐκεῖ ἔκαμε πολλοὺς Χριστιανούς καὶ ἴδρυσε σπουδαίαν ἐκκλησίαν. Καὶ εἰς τὴν Ρώμην ὁ Παῦλος ἐπῆγε πολλὰς φορὰς καὶ ἐκήρυξε τὸν Χριστιανισμόν· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος συνελήφθη καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (67 μ. Χ.)

3. Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν. Αἱ Χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι κατ' ἀρχὰς εἶχον δλίγα μέλη, δι' αὐτὸς οἱ Ρωμαῖοι δὲν τοὺς ἐπρόσεχαν· ἐκτὸς αὐτοῦ οἱ Ρωμαῖοι συνήθωσαν δὲν κατεδίωκον τὰς Θρησκείας τῶν λαῶν, σινόποιοι ἀνῆκον εἰς τὸ κράτος των. Αὐτὸς ἔκαμψεν κατ' ἀρχὰς καὶ διὰ τὸν Χριστιανισμόν, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν ως μίαν αἵρεσιν τῆς Ἰουδαϊκῆς Θρησκείας. Ἀλλ' ἀργότερα, ὅταν αἱ Χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι ἤρχισαν νὰ ἔχουν πολλὰ μέλη, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἔζων βίον διαφορετικὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολίτας καὶ συνηθροίζοντο εἰς ιδιαίτερα καὶ ἀπόκρυφα μέρη, διὰ νὰ λατρεύουν τὸν Θεόν των, τότε ἐκίνησαν τὴν ὑποψίαν τῶν Ρωμαίων. Ἐνόμιζον δηλαδή, ὅτι εἰς τὰς συναθροίσεις ἐκείνας ἔκαμψαν ἀνηθικότητας καὶ συνωμοσίας ἐναντίον τοῦ κράτους καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Δι' αὐτὸς οἱ αὐτοκράτορες ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς

Δέκα διωγμοὶ ἔγιναν κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἐκ τῶν διοίων ἀγριώτερος ἦτο ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἔγινεν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος. Τότε χιλιάδες Χριστιανῶν ἐβασανίσθησαν ἢ ἐκάησαν ζωντανοὶ ἢ ἐρρίφθησαν εἰς τὰ ἄγρια θηρία!

Κατὰ τὸν διωγμὸν αὐτὸν ἐμαρτύρησεν, ἐκτὸς τοῦ Παύλου, καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος. Ἀλλ' οἱ Χριστιανοὶ ὑπέφερον τὰ μαρτύρια αὐτὰ μὲ ἀπίστευτον

θάρρος καὶ ὑπομονὴν ὑπεράνθρωπον, ἡ διόποια ἐκίνει τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου — καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν βασανιστῶν των· Δι’ αὐτὸν πολλοὶ ἀπ’ αὐτοὺς τόσον πολὺ ἔθαυμαζον τὴν αὐτοθυσίαν αὐτῶν, ὥστε ἐκήρυξαν τοὺς ἑαυτούς των Χριστιανούς καὶ ἀπέθνησκον μαζὶ μὲν αὐτούς ὡς μάρτυρες.

Τοιουτορόπως ἡ αὐτοθυσία τῶν μαρτύρων συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν διάδοσιν καὶ στερέωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων «ἡτο δ σπόρος καὶ τὸ θεμέλιον τοῦ Χριστιανισμοῦ». Ο Χριστιανισμὸς διεδόθη ταχέως εἰς ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Παντοῦ ἴδρυθησαν Χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, αἱ διόποιαι εὑρίσκοντο εἰς ἐπικοινωνίαν μεταξύ των καὶ ἀπετέλουν μίαν μεγάλην δύναμιν εἰς τὸ κράτος. Τὴν δύναμιν αὐτὴν ἡθέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀργότερα ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ κράτους του ἔνας λαμπρὸς αὐτοκράτωρ, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ο ΜΕΓΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

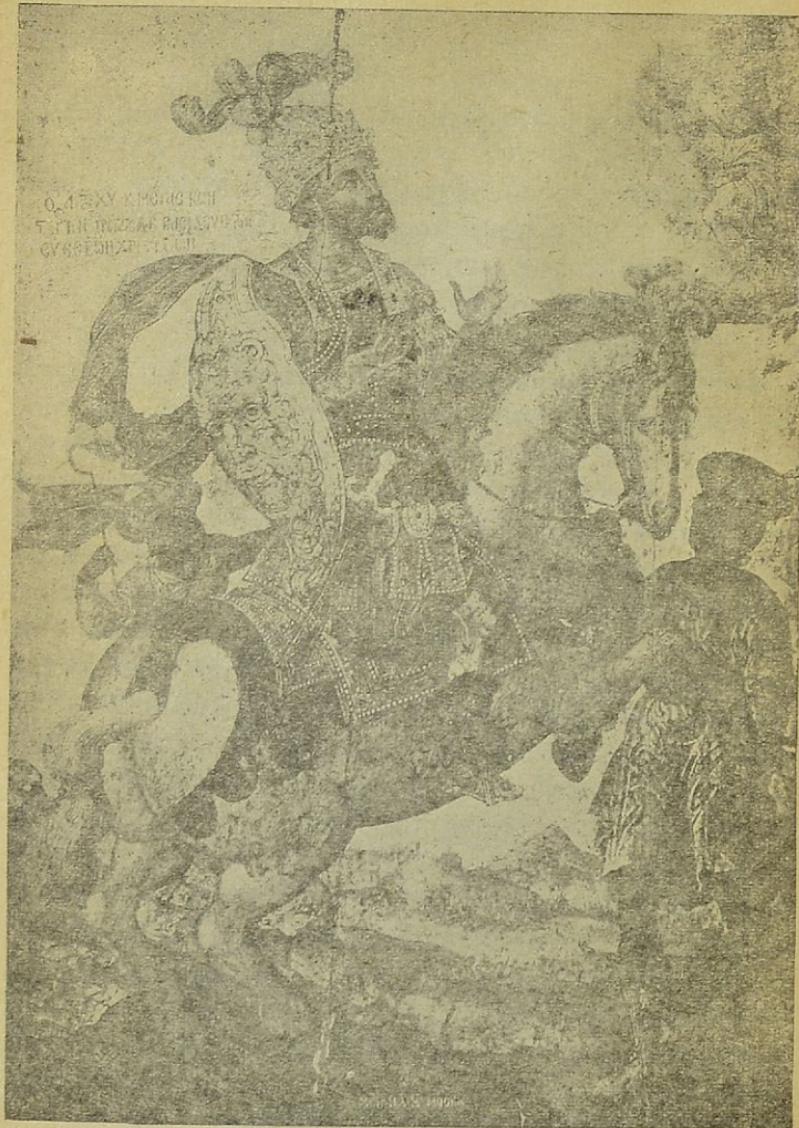
40v

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ ΜΟΝΟΚΡΑΤΩΡ

1. Ο Κωνσταντῖνος. Ο αὐτοκράτωρ Διοκλητιανός, διὰ νὰ διοικῆται τὸ κράτος καλύτερα καὶ διὰ νὰ ὑπερασπίζεται εὔκολώτερα ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν γύρω Βαρβάρων, διήρεσεν αὐτὸν εἰς τέσσαρα μέρη. Κάθε μέρος εἶχε καὶ τὸν αὐτοκράτορά του. Εἶς ἀπὸ τοὺς αὐτοκρά-

τορας αὐτοὺς ἦτο καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Χλωρός, ὁ δοποῖος διώκει τὴν Γαλατίαν (τὴν σημερινὴν Γαλλίαν), τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Βρεττανίαν. “Οταν δὲ αὐτὸς ἀπέθανεν, ὁ στρατός του ἀνηγέρευσεν αὐτοκράτορα τὸν υἱόν του Κωνσταντίνο γ. Ἀλλ’ ἔκτὸς τοῦ Κωνσταντίνου ὑπῆρχον εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ τρεῖς ἄλλοι αὐτοκράτορες, οἱ δοποῖοι δὲν ἤθελον νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν Κωνσταντίνον. Δι’ αὐτὸν ἤρχισεν ἀναμεταξύ των ἐμφύλιος πόλεμος.

2. «Ἐν τούτῳ νίκα». Ὁ Κωνσταντῖνος ἔξεστράτευσε κατ’ ἀρχὰς ἐναντίον τοῦ Μαξιμίου, ὁ δοποῖος εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς τὴν Ρώμην ἀλλ’ ὅταν ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀλπεις, αἱ δοποῖαι χωρίζουν τὴν Γαλλίαν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἔμαθεν δὲν ὁ στρατὸς τοῦ Μαξεντίου ἦτο πολὺ περισσότερος ἀπὸ τὸν ἴδιον του. Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος ἐστάθη διστακτικός. “Εξαφνα δῆμως βλέπει εἰς τὸν οὐρανὸν ἔνα σταυρὸν φωτεινόν, ὁ δοποῖος εἶχε τὴν ἐπιγραφήν : «Ἐν τούτῳ νίκα», δηλαδὴ «μὲ αὐτὸν (τὸν σταυρὸν) νὰ νικᾶς». Διέταξε λοιπὸν νὰ κατασκευασθῇ ἡ πρώτη χριστιανικὴ σημαία, ἡ δοποίᾳ ἔφερε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, μὲ τὰ γράμματα Χ καὶ Ρ—τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὄντος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ σημαία αὐτὴ ὠνομάσθη λάβρον καὶ διήγειρε μεγάλον ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς στρατιώτας του, τῶν δοποίων οἱ περισσότεροι ἥσαν χριστιανοί. Ἐνῷ λοιπὸν τὸ λάβραρον ἔφερετο ἐμπρός, ὁ Κωνσταντῖνος ὁρμῆ ἐναντίον τοῦ Μαξεντίου καὶ τὸν κατανικᾶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ὁ Μαξέντιος φεύγει πρὸς τὴν πόλιν, ἀλλ’ ἐνῷ ἐπερνοῦσε τὸν Τίβεριν ποταμόν, πίπτει εἰς αὐτὸν καὶ πνίγεται. Τότε ὁ Κωνσταντῖνος εἰσέρχεται εἰς τὴν Ρώμην νικητής.



Ο Μέγας Κωνσταντίνος

3. Ἐπίσημος ἀναγνώρισις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μετὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντίνος ἐνίκησεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν (322) καὶ τὸν τελευταῖον ἀντίπαλόν του Λικίνιον, ὁ ὅποιος εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὸν στρατόν του τοὺς εἰδωλολάτρας, ἐνῷ ὁ Κωνσταντίνος ἐστήριζε τὰς ἔλπίδας του εἰς τοὺς Χριστιανούς· τοιουτοτρόπως δὲ ἔγινε μόνος αὐτοκράτωρ ὅλοκλήρου τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἄλλ’ αἱ δύο αὕται νίκαι ἐσήμαναν τὴν δριστικὴν νίκην τοῦ Χριστιανισμοῦ. Διότι απὸ τότε ὁ Κωνσταντίνος ἔγινε προστάτης τῆς νέας θρησκείας, τὴν δόποίαν τόσον ἀγρίως εἶχον καταδιώξει οἱ προκάτοχοι καὶ οἱ συνάρχοντες του· Ἐπροστάτευσε δηλαδὴ τοὺς Χριστιανούς καὶ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἡ δόποία ἥνοιξεν εἰς τὸν κόσμον νέους δρίζοντας. Καὶ πρῶτον ἔξέδωκε νόμον, διὰ τοῦ δόποιου ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ ἐκτελοῦν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας των· ἔπειτα ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὰ πολιτικὰ δικαίωματα, τὰ δόποία τοὺς εἶχον ἀφαιρέσει οἱ προκάτοχοί του καὶ ταιουτοτρόπως ἥδυναντο νὰ διοιçωνται εἰς δημοσίας θέσεις· ἀνεγνώρισε τοὺς ἐπισκόπους τῶν Χριστιανῶν ως ὑπαλλήλους τοῦ κράτους καὶ ἀπηγόρευσεν εἰς τὰ δικαστήρια νὰ ἐργάζωνται τὴν Κυριακὴν—δηλαδὴ ἀνεγνώρισε τὸν Χριστιανισμὸν ως ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ κράτους.

50v

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

1. Θρησκευτικαὶ ἔριδες. Ἄλλ’ ἀφοῦ ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία μὲ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Κωνσταντίνου ἐπεβλήθη καὶ ἐστερεώθη, ἥρχισαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν συζητήσεις καὶ φιλονικίαι διὰ διάφορα ζητήματα τῆς νέας

πίστεως. Ἀνεφάνησαν τότε αἱ διάφοροι αἵρεσεις, δηλαδὴ διδασκαλίαι, αἱ ὄποιαι δὲν ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας αὐτὰς αἵρεσεις ἦτο ἡ αἵρεσις τοῦ Ἐρείου. Ὁ Ἀρείος, ὁ ὄποιος ἦτο ἵερεὺς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἵσος μὲ τὸν πατέρα του, τὸν Θεόν, ἀλλὰ κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀνθρωποί! Ἡ αἵρεσις αὕτη ἐπροκάλεσε μακρὰς συζητήσεις καὶ μεγάλην ταραχὴν εἰς τὸ κρατος. Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος θέλων νὰ φέρῃ τὴν δμόνοιαν καὶ τὴν τάξιν εἰς τὴν Ἑκκλησίαν, συνεκάλεσεν εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας (325) Σύνοδον τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν, ἡ ὄποια νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Καὶ πράγματι συνήλθον ἑκεῖ 318 πατέρες τῆς Ἑκκλησίας, οἱ ὄποιοι ἀπετέλεσαν τὴν πρώτην Ὀικουμενικὴν Σύνοδον, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστη καὶ ὁ Ἰδιος ὁ αὐτοκράτωρ· διηλήσε μάλιστα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ συνέστησε δμόνοιαν καὶ μετριοπάθειαν. Ἡ Σύνοδος αὕτη κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ συνέταξε τὰ 7 πρῶτα ἀρθρα τοῦ «Συμβόλου τῆς Πίστεως».

2. Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ ἐτακτοποίησε τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ρώμην· ἀλλ’ ἐπειδὴ ἔβλεπεν, ὅτι εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἔζων πολλοὶ εἰδωλολάτραι καὶ ἦτο γεμάτη ἀπὸ ἱερὰ τῶν ἀρχαίων θεῶν, ἐνόησεν ὅτι δὲν ἥδυνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρωτεύουσα κράτους, τὸ ὄποιον ὁ Κωνσταντῖνος ἤθελε νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δι’ αὐτὸν ἀπεφάσισε νὰ πάρῃ ἀπὸ ἑκεῖ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους καὶ νὰ τὴν μεταφέρῃ εἰς μέρος, ὅπου ἡ νέα θρησκεία θὰ ἥδυνατο νὰ στερεοποιηθῇ καὶ θριαμβεύσῃ εὐκολώτερον· καὶ ὡς τοιοῦτον μέρος ἔξελε-

Ἐε τὴν θέσιν, δπου ἥτο τὸ ἀρχαῖον Β υ ζ ἀ ν τ ι ο ν.
 Τὸ Βυζάντιον κατεῖχε μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας τοποθε-
 σίας τοῦ κόσμου· ἔκειτο μεταξὺ τῶν δύο ἡπείρων, τῇδ
 Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, καὶ ἥτο εἰς τὸ κέντρον τοῦ
 Ἑλληνισμοῦ, δ ὁ δποῖος εἶχεν ἐξαπλωθῆ εἰς τὰς ἡπείρους
 αὐτάς· εὑρίσκετο πλησιέστερον εἰς τὸν Δούναβιν καὶ τὸν
 Εύφρατην, τὰ δύο σύνορα ἀπὸ τὰ ὄποια ἔκαμναν συχνὰ
 ἐπιδρομὰς οἱ βάρβαροι καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἥδυνατο
 εὐκολώτερα νὰ τὸ ὑπερασπίσῃ ἀπὸ αὐτούς· εἶχε δὲ καὶ
 λιμένα ἀσφαλέστατον, τὸν Κ ε ρ ἀ τ ι ο ν κ ó λ π ο ν,
 καὶ θέσιν πολὺ κατάλληλον πρὸς ὑπεράσπισιν ἀπὸ Εγ-
 ρᾶς καὶ ἀπὸ Θαλάσσης. Ἔκει λοιπὸν ἔδρυσε τὴν νέαν
 πρωτεύουσαν ὁ Κωνσταντῖνος. Τὴν περιέβαλε μὲ ἴσχυρὰ
 τείχη καὶ τὴν ἐστόλισε μὲ πλατείας, ἀγοράς, ἵπποδρο-
 μον, ἐκκλησίας καὶ μὲ πολλὰ ἀγάλματα καὶ ἄλλα καλ-
 λιτεχνήματα, τὰ ὄποια μετέφερεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Κα-
 τὰ τὸ ἔτος δὲ 330 μ. Χ. ἔκαμε μὲ μεγάλας ἑορτὰς τὰ ἐγ-
 καίνια τῆς νέας πρωτευούσης, τὴν ὄποιαν αὐτὸς μὲν ὡ-
 νόμασε Νέαν Ρώμην, οἱ δὲ σύγχρονοι πρὸς τιμήν του
 τὴν ὀνόμασαν Κωνσταντινούπολιν.

3. Ἀνεύρεσις τοῦ τάφου καὶ

τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὸν χρόνον
 δέ, κατὰ τὸν ὄποιον ὁ Κωνσταντῖνος ἤρχετο εἰς
 τὴν Ἀνατολήν, διὰ νὰ διαλέξῃ τὴν νέαν πρωτεύου-
 σαν, ἡ μῆτηρ του Ἐλένη μετέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα
 καὶ ἔκει, ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς ἐρεύνας, εὗρε τὸν τάφον
 τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν Τίμιον Σταυρόν. Τότε ἐπάνω εἰς
 τὸν Πανάγιον Τάφον διέταξεν ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ἐκτί-
 σθη ὁ λαμπρὸς ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, ὁ ὄποιος σώζε-
 ται μέχρι σήμερον—καὶ εἶναι τὸ ἱερώτερον προσκύνημα
 τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου.

4. Όθάνατος καὶ τὸ ἔργον Ολίγα ἔτη κατόπιν δ
τοῦ Κωνσταντίνου. Κωνσταντίνος ἡσθένησε' καὶ
ἐπειδὴ ἐνόησεν, ὅτι θὰ ἀποθάνῃ, ἐζήτησε καὶ ἐβαπτίσθη,
διότι ἔως τότε δὲν εἶχε βαπτισθῆ. Ἀπέθανε δὲ κα-
τὰ τὴν 21 Μαΐου τοῦ ἔτους 337, ἀφοῦ ἐβασίλευσε 30 ἔτη.
Ἡ βασιλεία τοῦ Κωνσταντίνου ἔχει σπουδαίαν σημασίαν
διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου. Αἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων
ἀπὸ τότε ριζικῶς μετεβλήθησαν. 'Αλλ' ἡ βασιλεία τοῦ
Κωνσταντίνου ἔχει ἔξαιρετικὴν σπουδαιότητα διὰ τὸν
Χριστιανισμὸν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν. Διότι μὲ τὴν ὑποστή-
ριξιν, τὴν ὅποιαν ἔκαμεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, συνετέ-
λεσεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν καὶ στέρεωσιν αὐτοῦ· μὲ τὴν
μεταφορὰν δὲ τῆς πρωτευούσης εἰς τὸ μέσον τῶν Ἑλλη-
νικῶν χωρῶν, ἔγινεν ἴδρυτής τοῦ Βυζαντιακοῦ κρά-
τους, τὸ ὅποιον διέγον κατ' ὀλίγον μετεβλήθη εἰς κρά-
τος Ἑλληνικόν. Τοιουτοτρόπως ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ δια-
τηρηθῇ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ νὰ τεθοῦν στερεὰ τὰ
θεμέλια ἐνὸς μεγάλου Ἑλληνικοῦ καὶ Χριστιανικοῦ
κράτους. Διὰ τοῦτο δικαίως ἡ μὲν Ἑλληνικὴ ἱστορία τὸν
ῶνόμασε. Μέγιστη γάνηση, ἡ δὲ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία κα-
τέταξεν αὐτόν, μαζὶ μὲ τὴν μητέρα του Ἐλένην, μετα-
ξὺ τῶν ἀγίων καὶ ἐορτάζει τὴν μνήμην του τὴν 21 Μαΐου
—ῆμέραν τοῦ θανάτου του.

6ον |

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

1. Οι διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ο Κωνσταντίνος, προτοῦ
λου Κωνσταντίνου. ἀκόμη ἀποθάνῃ, ἐμοίρασε
τὸ κράτος εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του ἀλλὰ ταχέως ἥρχι-
σαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, κατὰ τοὺς ὅποιους ἐφονεύθη-

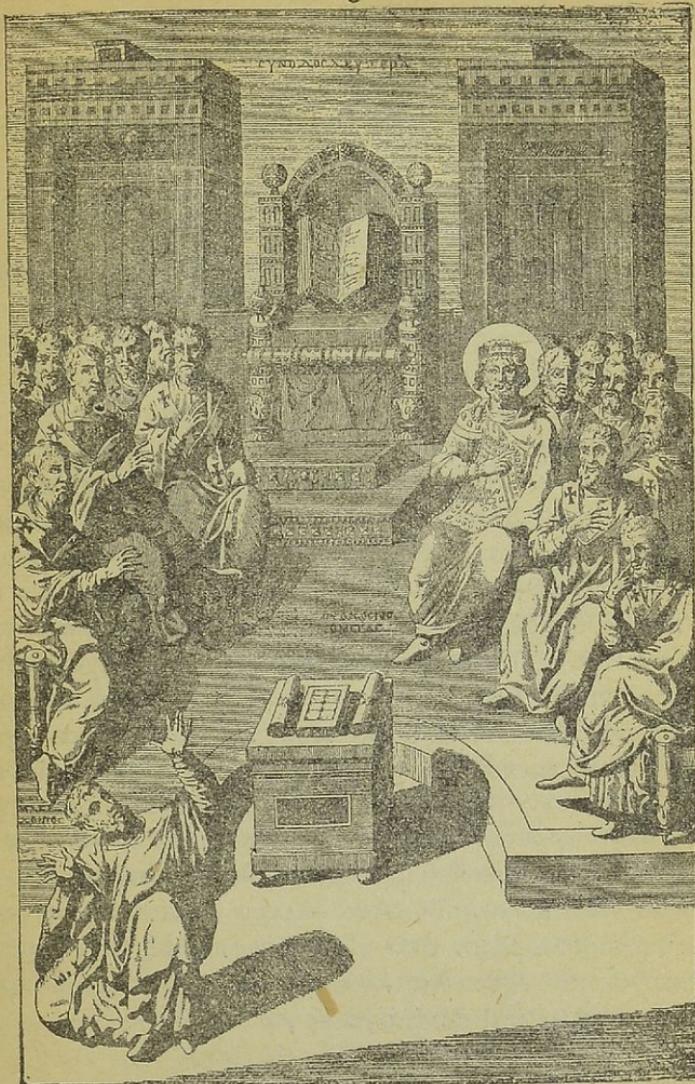
σαν ἦ ἀπέθανον οἱ υἱοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ δλοι οἱ συγγενεῖς του. Ἀπὸ τὸν ἀλληλοσπαραγμὸν αὐτὸν διεσώθη εἰς ἀνεψιός του, ὁ Ἰουλιανός, ὁ ὄποιος ἀνεκηρύχθη αὐτοκράτωρ. Ὁ Ἰουλιανὸς εἶχε μὲν μητρὶ κὴν γλώσσαν τὴν Ἑλληνικήν, ἀλλ' ἀνετράφη εἰς τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἐσπούδασε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰς Ἀθηνας, ὅπου εἶχε συμαθητὰς τὸν Βασίλειον τὸν Μέγαν καὶ τὸ Γρηγόριον τὸν Ναζιανζηνόν, διὰ τοὺς ὄποιους θὰ ὅμιλήσω μεν κατωτέρω. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐμελέτησε καὶ ἐθαύμασε τὰ ἀριστουργήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἐγοητεύθη ἀπὸ τὴν ὥραιοτητα τῶν ναῶν καὶ τῶν ὀγαλμάτων τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ἀπεστάθησεν ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἡσπάσθη τὴν εἰδωλολατρείαν. Δι' αὐτὸν ὀνομάσθη καὶ ἀποστάτης της. "Οταν δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ἐκίνησε πάντα λίθον διὰ νὰ ἀνορθώσῃ τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' αἱ προσπάθειαί του ἀπέτυχον οἰκτρῶς, διότι ἐπροσπάθησε νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς σῶμα, τὸ ὄποιον πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκπνεύσει. Τούναντίον δὲ Χριστιανισμὸς εἶχε ρίψει πλέον βαθείας ρίζας



Θεοδόσιος ὁ Μέγας

εἰς τὰς συνειδήσεις καὶ τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἥτο θεμελιωμένος ἐπάνω εἰς στερεὸν καὶ ἀσάλευτον θε- μέλιον — τὴν Ἀλήθειαν. Διὰ τοῦτο, ὅτε μετ' ὀλίγον ἀπ- θψησκε, λέγεται, ὅτι ἀνεφώνησεν: «Νενίκηκάς με Να- ζωραῖ ! »

2. Ὁ Θεοδόσιος εἰς τὸν θρόνον ὁριστι· Τὸν Ἰου- κὸς θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Λιανὸν διεδε- χθησαν μερικοὶ ἀσήμαντοι βασιλεῖς καὶ ἔπειτα ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους ὁ στρατηγὸς Θεοδόσιος, ἕνας πολὺ δραστήριος καὶ ἰκανὸς αὐ- τοκράτωρ (379—395). Ὁ Θεοδόσιος, ἀφοῦ πρῶτον κατέ- βαλε τοὺς Βησιγότθους, ἐπροστάτευσεν ἔπειτα μὲ δλην τὴν δύναμίν του τὸν Χριστιανισμὸν καὶ τὴν Ὁρθοδοξίαν. Καὶ πρῶτον ἔξεδωκε διάταγμα, διὰ τοῦ δποίου ὑπεχρέω- νεν δλους τοὺς Χριστιανοὺς ν' ἀκολουθοῦν τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ὅπως συνετάχθη ὑπὸ τῆς πρώτης Οἰκουμε- νικῆς Συνόδου· ἔπειτα ἔκαμε Πατριάρχην τὸν Γρηγό- ριον τὸν Ναζιανζηνόν, ὑπέρμαχον τῆς Ὁρ- θοδοξίας καὶ ἄνδρα ἐνάρετον, πολυμαθῆ καὶ εὔγλωτ- τον. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἀνεφάνη νέος αἱρετικός, ὁ Μακεδόνιος παρεδέχετο, ὅτι τὸ “Αγιον Πνεῦμα εἶναι κτίσμα τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεοδόσιος συνεκάλεσεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν δευτέραν Οἰκουμενι- κὴν Σύνοδον (381). Ἡ Σύνοδος αὐτὴ κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου καὶ ἐσυμπλήρωσε τὸ Σύμ- βολον τῆς Πίστεως μὲ τὰ πέντε τελευταῖα ἀρθρα του· Ἐπειτα δέ, διὰ νὰ στερεώσῃ τὸν Χριστιανισμόν, ἔκλει- σε τοὺς ἀρχαίους ναοὺς καὶ ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς εἰδω- λολάτρας νὰ προσφέρουν θυσίας εἰς τοὺς θεούς των· κατήργησε τοὺς Ὀλυμπιακούς ἀγῶνας καὶ ἔκλεισε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Δυστυχῶς ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὸν



‘Η Β'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

φανατισμὸν ἐναντίον τῆς εἰδωλολατρείας, κατεστράφησαν πολλοὶ ἀρχαῖοι ναοὶ καὶ πολλὰ καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑθνικῆς τέχνης... Ἀλλ' ὅμως ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Ὁρθοδοξία ἐθριάμβευσαν ὄριστικῶς μὲ τὴν ὑποστήριξιν. τὴν ὅποιαν τοὺς ἔκαμεν ὁ Θεόδοσιος· διὰ τοῦτο ἡ Ἰστορία τὸν ὀνόμασε Μέγαν.

3. Ὁριστικὴ διαίρεσις τοῦ Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Ἀνατολὴ

Ρωμαϊκοῦ κράτους. διὰ τοῦ Θεοδοσίου εἶχεν ἀποκτήσει εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἡ Δύσις ἐμαστίζετο ὑπὸ φοβερᾶς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας. Διὰ τοῦτο ὁ Θεοδόσιος, ὃφου ἐξεστράτευσε δύο φορὰς εἰς τὴν Δύσιν, κατέβαλε τοὺς διαφόρους ἔχθροὺς καὶ ἤνωσεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του ὁλόκληρον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Ἀλλ' ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρόν, ὅταν ἐνόησεν, δτὶ θὰ ἀποθάνῃ, διεμοίρασε τὸ κράτος εἰς τοὺς δύο υἱούς του. Καὶ εἰς μὲν τὸν μεγαλύτερον, τὸν Ἀρκάδιον, ἔδωσε τὸ Ἀνατολικόν, εἰς δὲ τὸν νεώτερον, τὸν Ὁνωριον, τὸ Δυτικόν. Τοιουτοτρόπως τὰ δύο κράτη ἔχωρίσθησαν ὄριστικῶς (395).

Καὶ τὸ μὲν Δυτικὸν κράτος κατελύθη ἔνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὸν χωρισμόν, ἔνεκα τῆς εἰσβολῆς διαφόρων βαρβαρικῶν λαῶν, ἵδιως Γερμανικῶν (μεγάλη μετανάστευσις τῶν ἑθνῶν) ἐκ δὲ τῶν ἐρεπτίων αὐτοῦ ἐσχηματίσθησαν μὲ τὸν καιρὸν τὰ σημερινὰ Εύρωπαϊκὰ κράτη. Τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ὅμως διετηρήθη περισσότερον ἀπὸ χίλια ἔτη, καθὼς θὰ ἴδωμεν, ὀνεπτύχθη καὶ ἔζησε λαμπρὰ καὶ δοξασμένα καὶ ἔκαμε πολλὰ μεγάλα καὶ ἀξιόλογα ἔργα.

ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ
ΚΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ
ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

7ον

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ο χαρακτήρ τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους. Τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος εἶχε, καθὼς ἡξεύρομεν, πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, δηλαδὴ τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον δι' αὐτὸ ὀνομάσθη καὶ Βυζαντιακὸν κράτος. Τὸ κράτος αὐτὸ ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν ἦτο κράτος Ρωμαϊκόν, διότι ἡ διοίκησις καὶ ὁ στρατὸς ἦσαν Ρωμαϊκά· ἡ ἐπίσημος γλῶσσα, δηλαδὴ ἡ γλῶσσα εἰς τὴν ὅποιαν ἐγράφοντο τὰ δημόσια ἔγγραφα, ἦτο ἡ λατινική· Ὡσαύτως δὲ οἱ αὐτοκράτορες αὐτοῦ ὀνομάζοντο Ρωμαῖοι καὶ τὸ κράτος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐηκολούθησε νὰ ὀνομάζεται Ρωμαϊκόν, διότι τὸ ὄνομα "Ἐλλην εἶχε χάσει τὴν σημασίαν του καὶ ἐσήμαινε τὸν ἔθνικόν, τὸν εἰδωλολάτρην. Πραγματικῶς δῆμος τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ἦτο Ἐλληνικόν. Διότι ὅλαι αἱ γῶραι, αἱ ὄποιαι τὸ ἀπετέλουν, ἦσαν Ἐλληνικαὶ ἢ εἶχον ἐξελληνισθῆ μὲ τὰς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ μὲ τὰ κράτη,

τὰ δόποια ἴδρυσαν οἱ διάδοχοί του παντοῦ δμιλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ εἶχε διαδοθῆ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός, τὸν δόποιον οἱ Ρωμαῖοι, καθὼς εἴδομεν, δχι μόνον ἐσεβάσθησαν, ὅταν κατέκτησαν τὰς χώρας αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐνεκολπώθησαν.

2. Ἡ Χριστιανικὴ πίστις

καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα. Ἐκεῖνο δὲ τὸ δόποιον ἐδυνάμωσε πολὺ τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἥτο καὶ ἡ Χριστιανικὴ πίστις. Ἡ Χριστιανικὴ πίστις εἶχε καταπληκτικῶς διαδοθῆ εἰς τὴν Ἀνατολήν, τὸ δὲ κυριώτερον μέσον πρὸς διάδοσίν της ἥτο ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα. Μὲ τὴν γλώσσαν αὐτὴν ἐδιδάχθη ἡ νέα θρησκεία, εἰς τὴν γλώσσαν αὐτὴν ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἄλλα ἱερά καὶ χριστιανικά βιβλία, μὲ αὐτὴν ἔγιναν αἱ συζητήσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ μὲ αὐτὴν ἐγίνοντο αἱ ιεροτελεστίαι τῆς ἐκκλησίας. “Ολα δὲ αὐτὰ συνετέλεσαν νὰ διαδοθῆ ἀκόμη περισσότερον εἰς τὰς χώρας ἐκείνας ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ ἐνισχυθῆ τοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνισμός.

3. Ἐξελληνισμὸς τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ἥρχισε νὰ γίνεται ὀλίγον κατ’ ὀλίγον καὶ πολιτικῶς κράτος Ἑλληνικόν. Καὶ πρῶτον Ἑλληνικὴ ἥτο, καθὼς εἴπομεν, ἡ ἐκκλησία ὡσαύτως ἡ παιδεία καὶ αἱ τέχναι ἦσαν Ἑλληνικαί· ἔπειτα ἐπίσημος γλώσσα τοῦ κράτους ἔγινε μετ’ ὀλίγα ἔτη ἡ Ἑλληνικὴ· τέλος δὲ ὅλαι αἱ συνήθειαι τῆς ζωῆς καὶ ἡ κυβέρνησις ἔγιναν Ἑλληνικά. Ἐκυριάρχησε δηλαδὴ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ἄλλ’ ἐκτὸς αὐτῶν ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε μεγάλην δύναμιν καὶ ζωὴν καὶ δραστηριότητα, μὲ τὰς ὅποιας κατώρθωσε νὰ ὀργα-

νιωθῆ καλῶς, νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς διαφόρους ξένους λα-
γύς, οἱ δποῖοι κατώκουν εἰς τὸ κράτος καὶ νὰ τοὺς κά-
μη "Ελληνας καὶ τέλος νὰ ἀποκρούσῃ τὰ πλήθη τῶν
βαρβάρων, τὰ δποῖα κατέστρεψαν τὸν Δυτικὸν κράτος.
Ολα δὲ τὰ ἀνωτέρω ἔξελλήνισαν μὲ τὸν καιρὸν τὸν Ἀ-
νατολικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ τὸ μετέβαλον εἰς κα-
θαρῶς Ἑλληνικόν. Διὰ τοῦτο τὸ κράτος αὐτὸν ὀνομά-
σθη Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἢ Βυζαν-
τιακὸν κράτος.

80ν

ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

1. Η Ἑλληνικὴ παιδεία. Καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ κα-
τόπιν αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἐπρο-
στάτευσαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν, μαζὶ
μὲ τὴν Χριστιανικὴν πίστιν. Πράγματι κατὰ τοὺς χρό-
νους αὐτοὺς ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία εἶχε μεγάλως προο-
δεύσει. Καὶ αὐτοὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς Χριστιανικῆς θρη-
σκείας εἶχον Ἑλληνικὴν μόρφωσιν. Ο δὲ Θεοδόσι-
ος δ Β'. ἔλαβεν ὡς σύζυγον μίαν μορφωμένην
Ἑλληνίδα, τὴν Ἀθηναίαν, κόρην τοῦ Ἀθηναίου
φιλοσόφου Λεοντίου. Αὕτη, δταν ἔγινε βασίλισσα, ἐβα-
πτίσθη καὶ μετωνομάσθη Εὐδοκία ὥφε-
λησε πολὺ τὸν Ἑλληνισμόν, διότι εἰσήγαγεν εἰς τὰ ἄ-
ιακτορά τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τοὺς Ἑλληνικοὺς
τρόπους καὶ τὰς Ἑλληνικὰς συνηθείας, καὶ συνετέλεσε
νὰ ἴδρυθῇ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ Πατριδικόν.
Εἰς αὐτὸν ἐδίδασκον 31 καθηγηταί, ἐκ τῶν ὅποιων 10 ἐδίδασκον

τὴν Ἑλληνικὴν ρητορικὴν. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ Πανδιδακτηρίου ἔλειτούργουν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς Ἀθήνας, διάφοροι φιλοσοφικαὶ σχολαί, αἱ ὅποιαι διέδιδον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν.

Μαζὶ δὲ μὲ τὴν πρόδον καὶ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐπροστατεύετο καὶ ὁ Χριστιανισμός, Ἀπηγορεύθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα φί θυσίαι πρὸς τοὺς ἀρχαίους θεούς καὶ οἱ ναοὶ αὐτῶν κατεστρέφοντο ἥ μετεβάλλοντο εἰς χριστιανικούς· διὰ νόμου δὲ ὡρίσθη τώρα ώς ἐπίσημος τοῦ κράτους θρησκεία ὁ Χριστιανισμός.

2. Οἱ πατέρες τῆς Ἑκκλησίας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, οἱ ὁ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας. ποῖοι ἐστήριξαν τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ ἀντεπεξῆλθον ἐναντίον τῶν διαφόρων αἵρετικῶν, ἥσαν οἱ πατέρες τῆς Ἑκκλησίας ἐκ τούτων ἐπισημότεροι ἥσαν Ἀθανάσιος ὁ Μέγας, Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρηγόριος ὁ Νανζιαζηνὸς καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Οἱ πατέρες οὗτοι εἶχον σπουδάσει εἰς Ἑλληνικὰς σχολὰς καὶ εἶχον διαχθῆ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ ρητορικὴν. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔλαβον τὴν δύναμιν καὶ τὰ ὅπλα, μὲ τὰ ὅποια κατεπολέμησαν ἔπειτα τὰς αἵρεσεις ἥ ἀντεπεξήρχοντο ἐναντίον τῆς διαφθορᾶς τῆς κοινωνίας καὶ τῆς αὐλῆς ἦλαμπρυναν δὲ πάντες, ὅχι μόνον τὴν Ἑκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα.

Οἱ Ἀθανάσιος ὁ Μέγας ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔλαβε μεγάλην μόρφωσιν καὶ ἐνῷ ἥτο ἀκόμη ἀπλοῦς διάκονος, διεκρίθη εἰς τὴν ἐν Νικαίᾳ συνελθοῦσαν πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύ-

νοδον, κατά τὴν δποίαν κατεπολέμησε μέθαυμαστὸν θάρρος καὶ μὲ σπουδαῖα ἐπιχειρήματα τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου. Ἐπειτα δέ, ὅταν ἀπέθανεν ὁ Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀθανάσιος ἀνέβη εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον, τὸν δποίον ἐδόξασε καὶ ἐλάμπρυνεν. Ὁλην του τὴν ζωὴν τὴν ἐπέρασεν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ κατά τῶν Ἀρειανῶν, οἱ δποίοι πέντε φορὰς κατώρθωσαν νὰ τὸν ἔξορίσουν. Ἄλλ' ὅμως ὁ Ἀθανάσιος οὐδέποτε ἔπαυσεν, εἴτε εἰς τὸν θρόνον του εύρισκετο, εἴτε εἰς τὴν ἔξορίαν, νὰ καταπολεμῇ τὸν Ἀρειανισμὸν—ἀκλόνητος τῆς Ὁρθοδοξίας στῦλος καὶ μαχητής.

3. Βασίλειος ὁ Μέγας, Γρη-

γόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ὁ Μέγας Βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. λειος ἐγεννήθη εἰς τὴν πόλιν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, ὁ δὲ Γρηγόριος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναζιανζόν, διὰ τοῦτο καὶ Ναζιανζήν ὁ διοί ωνομάσθη. Καὶ οἱ δύο ἥλθον νὰ συμπληρώσουν τὰς σπουδάς των εἰς τὰς Ἀθήνας ἐχρημάτισαν δὲ μαθηταὶ τοῦ φιλοσόφου Λιβανίου καὶ συνεδέθησαν μὲ ἀδελφικὴν φιλίαν. Ὁ Βασίλειος βραδύτερον ἔγινεν ἐπίσκοπος εἰς τὴν πατρίδα του, ὡργάνωσε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἡγωνίσθη μέχρι τέλους τοῦ βίου του ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν. Ὁ δὲ Γρηγόριος ἔγινε, καθὼς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ Θεοδοσίου πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατεπολέμησεν εἰς τὴν δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου. Ὁ Γρηγόριος ὑπῆρξε μεγάλος ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ.

Οἱ ωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ὑπῆρξε καὶ αὐτὸς μαθητὴς τοῦ Λιβανίου. Κατ' ἀρχὰς ἔχειροτονήθη ἵερεὺς εἰς τὴν πατρίδα του, ἀργότερα δέ, ὅταν ἔχήρευσεν ὁ θρόνος τῆς

Κωνσταντινουπόλεως, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ λαός τὸν ἐκόλεσαν καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ ἀνώτατον ἀξίωμα τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Χρυσόστομος ὅμως δὲν ἦδυνατο νὰ βλέπῃ μὲ ἀδιαφορίαν τὴν διαφθοράν τοῦ κλήρου, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν διαφθοράν τῆς ἀνωτέρας κοινωνίας καὶ τῆς αὐλῆς, διὰ τοῦτο ἥρχισε νὰ καυτηριάζῃ τὰ ἄτοπα ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλ’ ὅσοι ζημαστιγώθησαν ἀπὸ τὸ κήρυγμά του, ἔξηγέρθησαν ἐναντίον του καὶ κατώρθωσαν νὰ ἔξορισθῇ δύο φοράς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν φοράν, ἐνῷ ἐπήγαινεν εἰς τὸν τόπον τῆς ἔξορίας, ἀπέθανεν εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ τοὺς μεγάλους κόπους καὶ τὰς πολλὰς κακοπαθειας.

Ἡ ἐκκλησία ἔορτάζει τὴν μνήμην καθενός ἐκ τῶν πατέρων τούτων χωριστά, τοῦ δὲ Βασιλείου, Γρηγορίου καὶ Χρυσοστόμου ἔχει ὄρισει καὶ κοινὴν ἔορτὴν — τὴν ἔορτὴν «τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν». Μὲ τοὺς ἀγῶνας τῶν πατέρων τούτων ἔθεμελιώθη ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ἐνισχύθη μεγάλως εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ἑλληνισμός. Αἱ δύο αὖ ταὶ δυνάμεις, ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ὁ Ἑλληνισμός, εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὅποιαι μετέβαλον τὸ Ἀνατολικὸν Ρωμαϊκὲν κράτος εἰς Ἑλληνικὴν καὶ Χριστιανικὴν αὐτοκρατορίαν — μὲ θαυμαστὴν συνοχήν, δρμὴν καὶ ζωτικότητα-

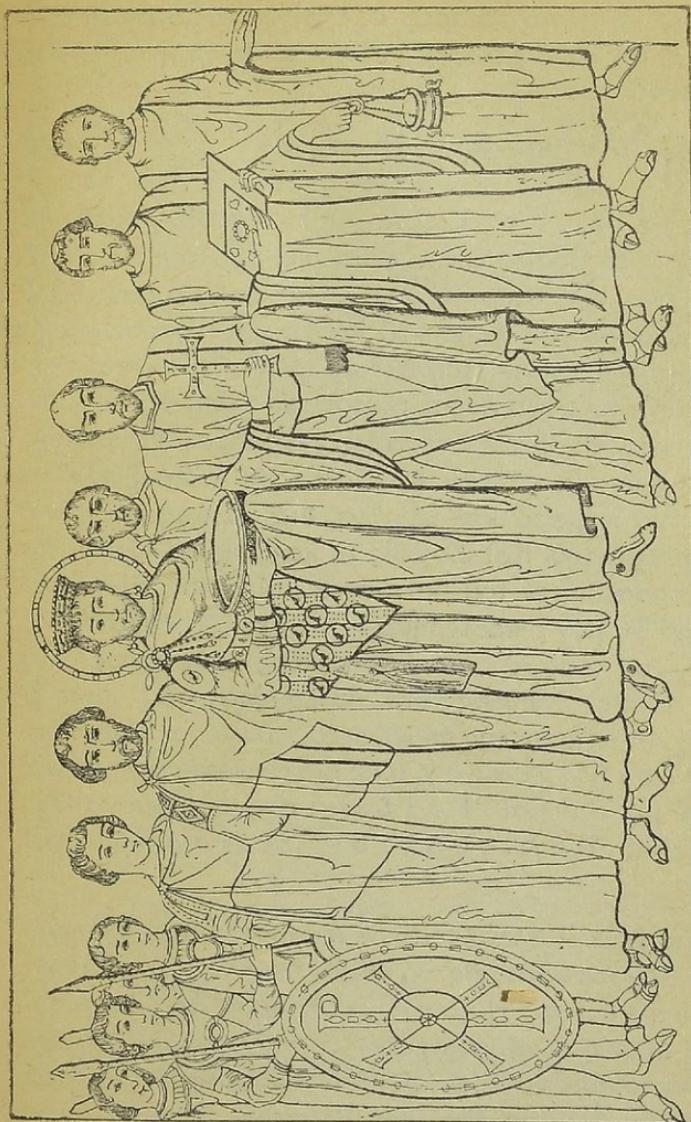
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ

9ον

Ο ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΡΟΝΟΝ

Τὸ Ἀνατολικὸν κράτος ἐπὶ ἔκατὸν περίπου χρόνια, ἐπειτα ἀπὸ τὸν χωρισμόν του ἀπὸ τὸ Δυτικόν, ἐπαθε πολλὰς συμφοράς καὶ ἐκινδύνευσε νὰ κατα-

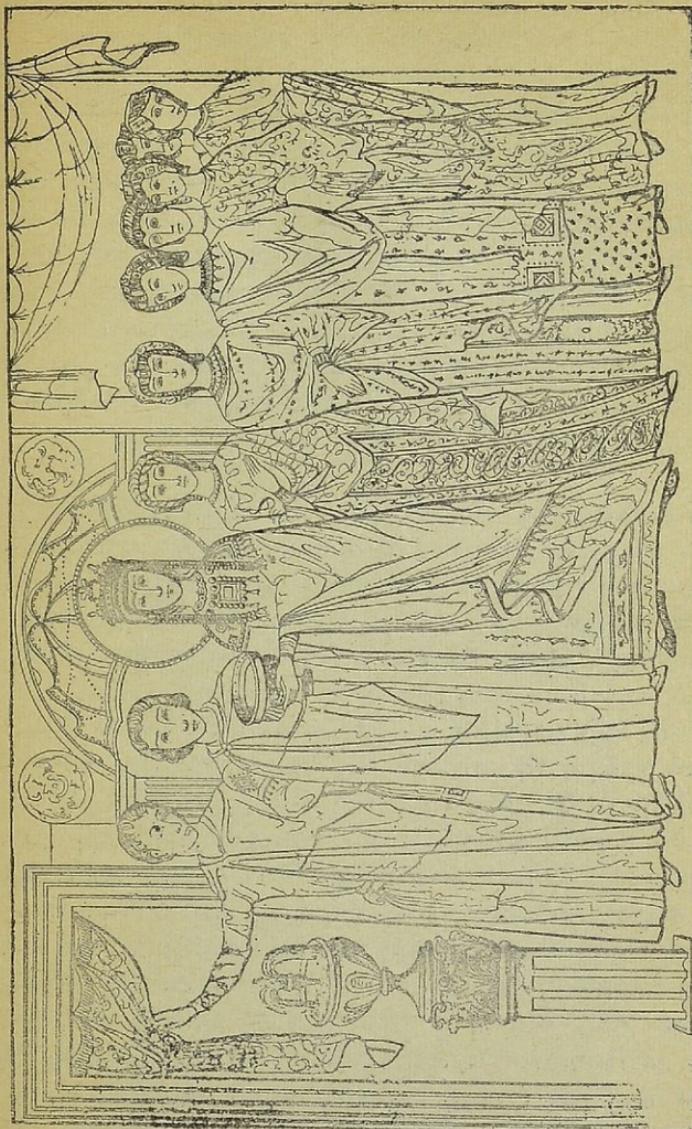


Ιουστινιανὸς καὶ ἡ ἀκολουθία του.

οτραφῆ ἀπὸ τὴν μετανάστευσιν τῶν λαῶν. Ἐλλ' εὖ τυχῶς ἀνεφάνησαν εἰς τὸ κράτος αὐτὸ πολλοὶ ίκανοὶ καὶ γενναῖοι αὐτοκράτορες, οἱ ὅποιοι ὅχι μόνον τὸ ἔσωσαν ἀπὸ τὴν καταστροφήν, ἀλλὰ τὸ ἔξυψωσαν καὶ τὸ ἔδόξασαν.

1. Ἰουστινιανός. "Ἐνας ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορας αὐτούς ἦτο ὁ Ἰουστινιανός. Εἰς τὸν θρόνον ἀνέβη κατὰ τὸ ἔτος 527, ἡ δὲ βασιλεία του εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἐνδοξοτέρας ἐποχάς τῆς ἱστορίας, ὅχι μόνον τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ Ἰουστινιανὸς χειν ἀνατραφῆ καὶ ἐκπαιδευθῆ λαμπρῶς" εἶχε δὲ καὶ πολλὰ χαρίσματα ψυχικὰ καὶ σωματικά. Ἡτο δηλαδὴ ἀνθρωπος κανονικοῦ ἀναστήματος, ρωμαλέος, ἐργατικός, συνετός καὶ πρὸ πάντων φιλόδοξος. Δι' αὐτὸ ἦθελε νὰ κάμῃ ἔργα λαμπρὰ καὶ μεγάλα, διὰ νὰ ἀφήσῃ ἀθάνατον τὸ ὄνομά του. Καὶ ἀληθῶς τὸ κατώρθωσε· ὅχι μόνον μὲ τὴν προσωπικήν του ίκανότητα καὶ ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ διότι εἶχε ἔν μέγα προτέρημα — νὰ ἐκλέγῃ δηλαδὴ διὰ κάθε ἔργον τοὺς πλέον καταλλήλους ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο ἐλαβε βοηθοὺς καὶ συνεργάτας του τοὺς ἐξοχωτέρους ἀνδρας τῆς ἐποχῆς του—τὸν μέγαν νομοδιδάσκαλον Τριβωνίανον, τοὺς μεγάλους ἀρχιτέκτονας Ἀνθέμιον καὶ Ἰσίδωρον, τοὺς μεγάλους οτρατηγούς Βελισσάριον καὶ Ναρσῖν καὶ ἄλλους.

2. Θεοδώρα. Ἐλλ' ἐκείνη, ἡ ὅποία μεγάλως ἐβοήθησε τὸν Ἰουστινιανὸν εἰς τὰ ἔργα του, ἦτο ἡ σύζυγός του Θεοδώρα. Ἡ γυναῖκα αὐτὴ κατήγετο ἀπὸ πτωχῆς ταπεινήν οἰκογένειαν. Ὁ πατέρας της ἔτρεφε θηρία, τὰ ὅποια ἔπαιζον εἰς τὸν ἵπποδρομὸν" αὐτὴ δὲ ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔζη βίον ἄτακτον. Ἔπειτα ὅμως



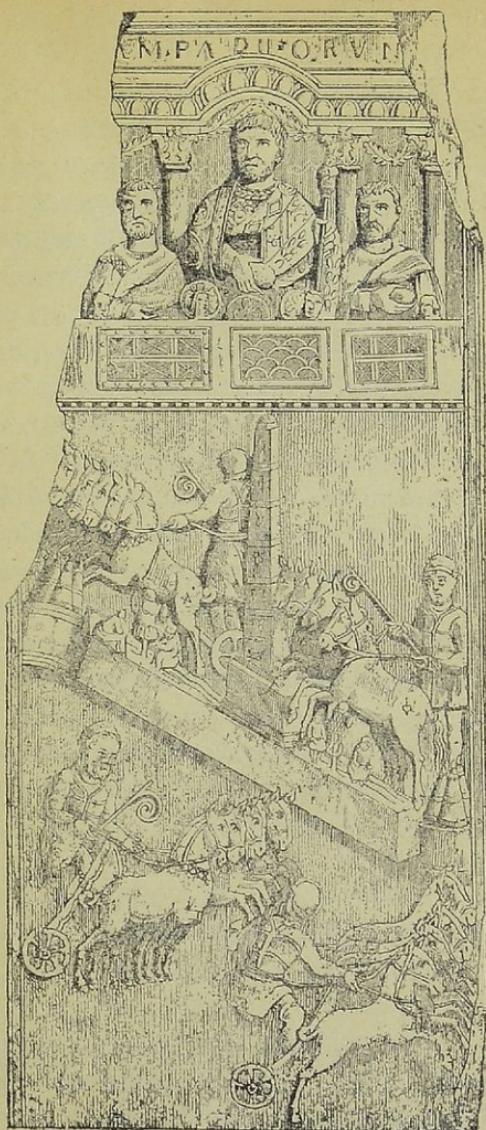
Θεοδώρα καὶ ἡ ἀκολούθια της.

Ν., Γκινοπούλου Ιστορ. Βυζαντ. Ἐλληνισμοῦ.

3

ηλλαξε ζωὴν καὶ ἀφοῦ ἐγκατεστάθη εἰς μίαν πτωχικὴν κατοικίαν, ἥρχισε νὰ ἔργαζεται τοιουτοτρόπιος δέ, μὲ ἔργασίαν ἔντιμον, ἐκέρδιζε τὰ χρήσιμα διὰ τὴν ζωὴν τῆς. Τότε συνέβη νὰ τὴν γνωρίσῃ ὁ Ἰουστινιανός· ἐπειδὴ δὲ ἦτο πολὺ ὡραία καὶ εύφυής, δὲ Ἰουστινιανὸς τὴν ἡγάπησε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη. Τοιουτοτρόπιος ἡ πτωχὴ Θεοδώρα ἔγινεν αὐτοκράτειρα! Ἀλλ’ ὅμως μὲ τὴν εὐφύΐαν της, τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἀφοσίωσίν της, ἐδείχθη ἀξία τῆς ὑψηλῆς της θέσεως. Διότι αὐτὴ ὑπῆρξεν δικυριώτερος σύμβουλος καὶ βοηθός τοῦ αὐτοκράτορος· μάλιστα δὲ εἰς μίαν φοβερὰν ἐπανάστασιν, τὴν «στάσιν τοῦ νίκα», ἔσωσε τὴν ζωὴν καὶ τὸν θρόνον τοῦ συζύγου της!

3. «Στάσις τοῦ νίκα». Κατὰ τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ ἐκείνην ἐγίνοντο εἰς τὸν ἵπποδρομὸν τῆς Κωνσταντινούπολεως ἀρματοδρομίαι, διποσ εἰς τὴν παλαιὰν Ρώμην, εἰς τὰς ὁποίας ἔτρεχεν ὅλος ὁ λαὸς διὰ νὰ τὰς παρηκολουθήσῃ. “Οπως δὲ εἰς τὴν Ρώμην, τοιουτοτρόπιος καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, οἱ θεσταὶ εἶχον διαιρεθῆ εἰς δύο μερίδας, αἱ διποῖαι ἐλάμβανον τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς στολῆς τῶν ἀρματοδρόμων, δηλαδὴ ὠνομάζοντο Πράσινοι ἢ Γαλάζιοι (Βενέτοι). Αἱ μερίδες αὗται μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν κόμματα καὶ ἥρχισαν νὰ ἀναμειγνύωνται καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν Μίαν φορὰν λοιπόν, ἐνῷ αὐτοκράτωρ ἦτο ὁ Ἰουστινιανός, οἱ Πράσινοι ἔζήτησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ παύσῃ μερικούς ὑπουργούς, οἱ διποῖοι ἦσαν εἰς αὐτοὺς μισητοί. Ἀλλ’ ἐπειδὴ ὁ Ἰουστινιανὸς ἤρνήθη νὰ κάμῃ τοῦτο, οἱ Πράσινοι ἐπανεστάτησαν καὶ ἀφοῦ ἤνωθησαν καὶ μὲ πολλοὺς Γαλάζιους, ἐσκορπίσθησαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔβαλαν πῦρ εἰς αὐτήν. Τότε μέγα μέρος τῆς



Ίπποδρομίαι Κωνσταντινουπόλεως.

πόλεως ἐκάη' μεταξύ δὲ τῶν καέντων ἦτο καὶ ὁ ἀρχαῖος ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸν ὅποιον εἶχε κτίσει ὁ Μέγας Κωνσταντīνος. Ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ ὀνομάσθη « στάσις τοῦ νίκα », διότι οἱ ἐπαναστάται ἔφωναζον : « νίκα ! νίκα ! » Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οἱ ἐπαναστάται ἔξηκολούθουν νὰ λεηλατοῦν, νὰ σφάζουν καὶ νὰ καταστρέψουν. Τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπὸ τόσον φόβον κατελήφθη, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ! Αὐτὴν τὴν γνώμην είχον καὶ οἱ υπουργοὶ καὶ οἱ στρατηγοί του. Ἄλλ' ἡ συνετὴ καὶ γενναία Θεοδώρα ἀντετάχθη εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ εἰπε τὰ βασιλικὰ καὶ ὑπερήφανα ἐκεῖνα λόγια, τὰ ὅποια ἔμειναν ἀθάνατα εἰς τὴν ἱστορίαν : « Ἐκεῖνος, ὁ δοποῖος ἐκυβέρνησε τὸν κόσμον, ἡμπορεῖ νὰ δεχθῇ τὸν θάνατον, ἄλλ' ὅχι καὶ τὴν φυγήν. Βασιλεῦ, εἰς παλαιὸς λόγος λέγει, ὅτι « εἶναι ὠραῖον σάβανον ἡ βασιλεία ! » Ο Ἰουστινιανὸς τότε ἔλαβε θάρρος καὶ διέταξε τὸν στρατηγὸν Βελισσάριον νὰ καταβάλῃ μὲ κάθε μέσον τὴν στάσιν. Καὶ πράγματι ὁ Βελισσάριος, ἀφοῦ ἐνήργησεν ἐπιτηδείως, κατώρθωσε νὰ κατασφάξῃ τοὺς περισσοτέρους ἀπὸ τοὺς στασιαστὰς καὶ τοιουτοτρόπως νὰ καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὸ αἷμα !

10ov.

ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

1. Πόλεμοι. Ὁ Ἰουστινιανὸς μόλις ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον συνέλαβε μίαν μεγάλην ἰδέαν — νὰ ἀποκαταστήσῃ καὶ πάλιν τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ νὰ τὸ ἐνώπιον τὸ σκῆπτρόν του. Ἡ ἰδέα ὅμως αὐτὴ ἐσταμάτη-

σεν ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν τὸν ἔξελληνισμὸν τοῦ Ἀνατολικοῦ κράτους, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρκαδίου. Διὰ τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλε κατὰ πρῶτον τὸν Βελισσάριον τῶν Βελισσάριον τῶν τὴν Ἀφρικὴν ἐναντίον τῶν Βανδήλων. Ὁ Βελισσάριος ἐνίκησε καὶ ὑπέταξε τὸ κράτος αὐτῶν, τὸν δὲ βασιλέα των Γελίμερον ἔφερεν αἷμαλωτὸν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐπειτα ἔστειλε τὸν Βελισσάριον ἐναντίον τῶν Ὁστρογότθων, οἵ ὅποιοι εἶχον καταλάβει τὴν Ἰταλίαν. Ὁ Βελισσάριος ἐνίκησε καὶ αὐτοὺς καὶ ἐκυρίευσε μέγα μέρος τῆς Ἰταλίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ μετ' δλίγον ἐπανεστάτησαν οἱ Γότθοι, ὁ Ἰουστινιανὸς ἔστειλεν ἐναντίον αὐτῶν τὸν Ναρσῖν, ὁ ὅποιος κατώρθωσε νὰ τοὺς κατανικήσῃ καὶ κάμη δλην τὴν Ἰταλίαν ἐπαρχίαν τοῦ κράτους. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ οἱ Πέρσαι ἤρχισαν, παρὰ τὰς συνθήκας, πόλεμον ἐναντίον τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους τότε ὁ Ἰουστινιανὸς ἀπέστειλεν ἐναντίον αὐτῶν τὸν Βελισσάριον. ὁ ὅποιος ἐπειτα ἀπὸ μακροὺς ἀγῶνας, τοὺς ἡγάγκασε νὰ συνάψουν εἰρήνην. Τοιουτοτρόπως τὸ δινειρον τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχεν ἐκπληρωθῆ. Τὸ κράτος του ἀπέκτησε τὰ παλαιὰ σύνορα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ ἡνώθη δλόκληρον ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του.

2. Εἰρηνικὰ ἔργα. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐλάμπρυνε τὴν βασιλείαν του καὶ μὲ λαμπρὰ εἰρηνικὰ ἔργα. Ἐν δὲ ἀπὸ τὰ λαμπρότερα ἔργα τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἦτο ἡ τακτοποίησις τῆς νομοθεσίας. Ἔως τώρα ἱπῆρχε μεγάλη σύγχυσις εἰς τοὺς νόμους, διότι ἄλλοι ἴσχυον καὶ ἄλλοι εἶχον καταργηθῆ ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ οἱ νόμοι, οἱ ὅποιοι εἶχον γίνει κατὰ διαφόρους καιρούς, δὲν ἐσυμφώνουν ἀναμεταξύ των. Ὁ Ἰουστινιανὸς λοιπὸν ἀνέθηκεν

εἰς 10 νομοδιδασκάλους, τῶν δποίων πρόεδρος ἥτο δ οὐ-
ξοχος νομομαθής Τριβωνιανός, νὰ τακτοποιή-
σουν τοὺς νόμους. Καὶ πράγματι ἡ ἐπιτροπὴ αὐτὴ ἔξε-
αθάρισε καὶ ἐτακτοποίησε τοὺς νόμους καὶ ἔκση-
ρεῖς συλλογάς, αἱ δποῖαι ὄνομάζονται «Ρωμαῖοι»



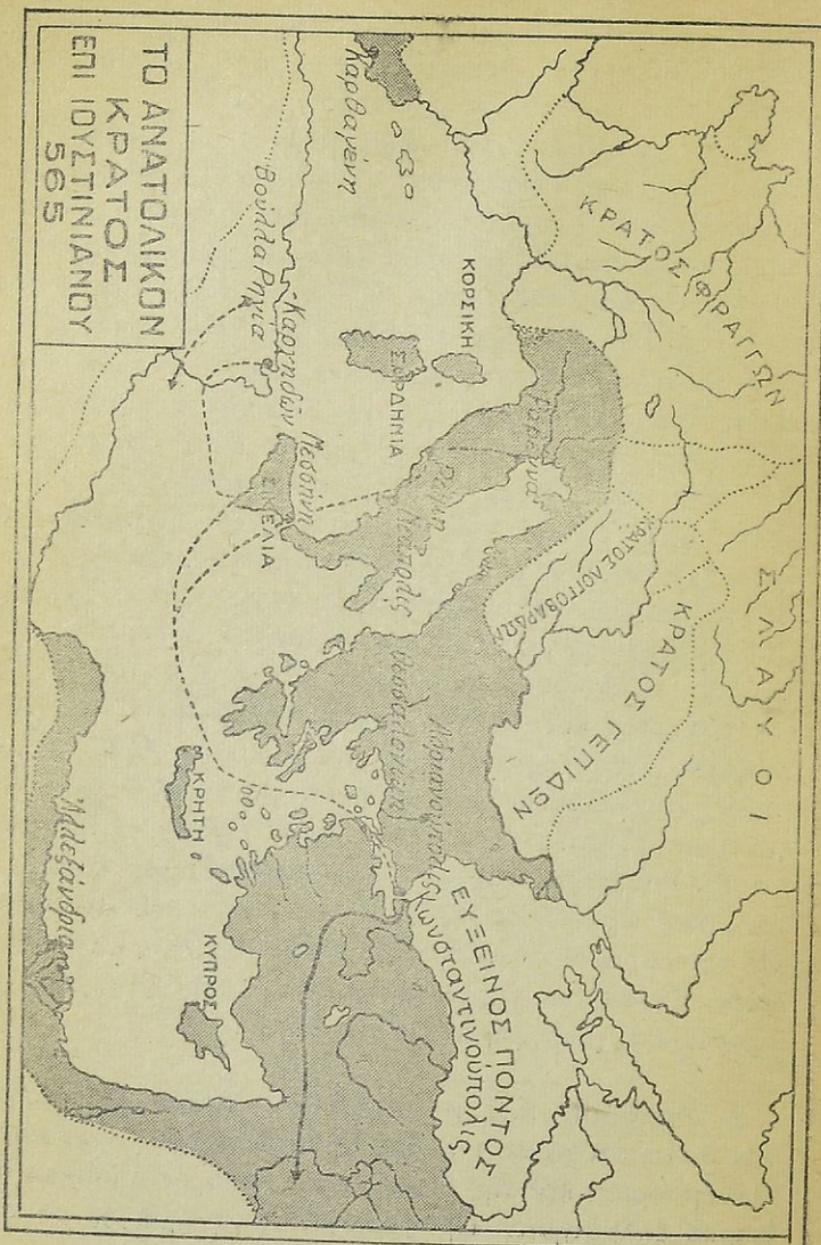
*Αγία Σοφία

κὸν δικαίον. Αἱ συλλογαὶ αὐταὶ ἐγράφησαν
κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἐπειδὴ
κανεὶς δὲν ἤξευρε πλέον Λατινικά, δι' αὐτὸ μετεφρά-
σθησαν ἀμέσως εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Η νομοθεσία τοῦ
Ιουστινιανοῦ εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ ἀθάνατα ἔργα, διότι

καὶ σήμερον ἀκόμη ἐφαρμόζεται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Εύρωπης· συνετέλεσε δὲ μεγάλως εἰς τὴν πρόσδον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ἔξησφάλισε τὸ κράτος μὲ φρούρια καὶ διχυρώματα καὶ ἐστόλισε τὴν πρωτεύουσαν μὲ λαμπρὰ οἰκοδομήματα. Τὸ λαμπρότερον ἀπὸ ὅλα ἦτο ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας, δὲ ὅποιος ἐκάη, καθὼς εἴδομεν, κατὰ τὴν «στάσιν τοῦ νίκα». Ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν ἔκτισε πάλιν, ἀλλὰ τώρα μεγαλύτερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, μὲ τὰ σχέδια τῶν περιφήμων ἀρχιτεκτόνων. Αὐτὸς μὲν οὗτος καὶ Ἰσιδώρος. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ εἰργάσθησαν χιλιάδες ἐργάται ἐπὶ 6 ἔτη καὶ ἔξοδεύθησαν περισσότερα ἀπὸ 320 ἑκατομμύρια χρυσῶν δραχμῶν! Τόση δὲ ἦτο ἡ ὥραιότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ναοῦ—θεωρεῖται ὡς ἐν ἀπὸ τὰ ἔπτα θαύματα τοῦ κόσμου—ὅστε ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὰ ἐγκαίνια του (537) κατελήφθη ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καὶ ἀνέκραξε: «Σὲ ἐνίκησα, δὲ Σολομών!» Ὁ ναὸς αὐτός, δὲ ὅποιος ὑπῆρξε τὸ ἱερώτερον κέντρον τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἐθνους, σώζεται μέχρι σήμερον—σώζεται ἀκέραιος καὶ ἔχει μεταβληθῆ τελευταίως ἀπὸ τοὺς Τούρκους εἰς Βυζαντινὸν μουσεῖον. Διότι δὲ κόσμος δὲν παύει καὶ μέχρι σήμερον νὰ τὸν θαυμάζῃ. «Εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτήν», λέγει ὁ Ιστορικὸς Προκόπιος, «δὲ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνει εἰς τὸν οὐρανόν· νομίζεις, δτὶ ἐκεῖ πράγματι κατοικεῖ ὁ Θεός. Κανεὶς δὲν χορταίνει νὰ τὸν βλέπῃ. Οὕτε τὸν λησμονεῖ—καὶ μίαν φορὰν ἀν τὸν ἰδῇ!»

3. Ἐμπόριον καὶ βιομηχανία. Ἀκόμη δὲ ἐφρόντισεν δὲ Ἰουστινιανὸς καὶ διὰ τὴν πρόσδον καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, ἀπὸ τὰ ὅποια οἱ ἀνθρωποί ἐπλούτησαν. Πρὸς δὲ τούτοις κατώρθωσε νὰ εἰσ-



αγάγη εἰς τὸ κράτος του τὴν καλλιέργειαν τῆς μετάξης ἡ ὅποια ἦτο γνωστὴ μόνον εἰς τὴν Κίναν. Ἡ καλλιέργεια τῆς μετάξης ἐπὶ 500 χρόνια ἔφερε μεγάλα πλούτη εἰς τὸ κράτος, ἐπειτα δμως διεδόθη ἡ καλλιέργειά της καὶ εἰς τὴν ἄλλην Εὐρώπην. Δι’ ὅλα αὐτὰ ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐνδοξοτέρων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ μία ἀπὸ τὰς φωτεινοτέρας φυσιογνωμίας τῆς παγκοσμίου ἱστορίας.

110v

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΑΥΤΟΥ
ENANTION ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

1. Ἐντελής ἔξελληνισμὸς Οι διάδοχοι δμως τοῦ τού Ἀνατολικοῦ κράτους. Ἰουστινιανοῦ ἥσαν ἀνίκανοι, ὅχι μόνον νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον του, ἀλλὰ καὶ νὰ διατηρήσουν ὅτι ἐκεῖνος ἀπέκτησε. Καὶ πρῶτοι οἱ Λογγοβρύδοι ἐκυρίευσαν τὴν "Ανω Ἰταλίαν" ἐπειτα οἱ "Α βαροι, λαὸς Μογγολικῆς καταγωγῆς, ἥλθον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ μέρη τῆς σημερινῆς Ρουμανίας" ἐκεῖ δὲ ἀφοῦ ὑπέταξαν τοὺς πλησίον κατοικοῦντας λαούς, ἥρχισαν τὰς ἐπιδρομάς των εἰς τὸ κράτος. Ἐπομένως ἡ αὐτοκρατορία ἥρχισεν δλίγον κατ' δλίγον νὰ περιορίζεται εἰς τὰ φυσικὰ σύνορά της, τὸ δὲ ὄνειρον τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς ἐπανίδρυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας νὰ ματαιώνεται πάλιν.

"Ἀλλ' ἡ ματαιώσις αὐτὴ εἶχε τοῦτο τὸ καλὸν δι' ἥμᾶς τοὺς Ἑλληνας· δτι τὸ Ἀνατολικὸν κράτος γίνεται τώρα πλέον καθαρῶς Ἑλληνικόν. Ἐπίσημος γλῶσσα τοῦ κράτους ἀναγνωρίζεται ἡ Ἑλληνική, ἀντὶ

τῆς Λατινικῆς· οἱ νόμοι καὶ ὅλα τὰ δημόσια ἔγγραφα γραφονται εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ὁ δὲ Ρωμαῖος βίος ὑποχωρεῖ δριστικῶς πλέον εἰς τὸν Ἑλληνικόν. Τοιουτοτρόπως δὲ ἐν μέσῳ τῆς γύρω βαραβαρότητος, τὸ Ἑλληνικὸν κράτος εἶναι τὸ μόνον πολιτισμένον καὶ πλούσιον κράτος, εἰς τὸ δποῖον καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι καὶ ἔξακολουθεῖ ἡ πολιτισμένη ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων. Ἡ δὲ πρωτεύουσά του ἦτο ἡ ὀραιοτέρα καὶ πλουσιωτέρα πόλις ὅλου τοῦ κόσμου — ἀληθινὴ βασιλισσα τῶν πόλεων. Δι’ αὐτὸν οἱ πέριξ αὐτοῦ βάρβαροι λαοὶ δὲν παύουν τὰς ἐναντίον τοῦ κράτους ἐπιδρομάς των. Εἶναι κάρφος τῶν ὄφθαλμῶν των!

2. Ἡράκλειος καὶ Πέρσαι. Ἀλλὰ τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον διέτρεξε τὸ κράτος ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἀπὸ τὸν δποῖον τὸ ἔσωσεν δ Ἡράκλειος. Οἱ θράσοι μετὰ τὸν Ἰουστινιανόν, εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους καὶ ἐνδοξοτέρους αὐτοκράτορας τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Οἱ θράσοι εὗρε τὸ κράτος εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἐσωτερικῶς, ἔνεκα τῆς κακῆς διοικήσεως τῶν περισσοτέρων διαδόχων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐξωτερικῶς δὲ πολλοὶ ἔχθροι τὸ ἥπειλουν. Τὸν μεγαλύτερον κίνδυνον διέτρεξε τὸ κράτος ἀπὸ τοὺς Πέρσας, οἱ δποῖοι ἀφοῦ ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἤρπασαν ἀπὸ ἐκεῖ τὸν Τίμιον Σταυρόν μετὰ τοῦτο δὲ ἐκυρίευσαν τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ περισσότερον μέρος τῆς Μικρᾶς Ασίας καὶ ἥλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ θράσοι ὅμως δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του ἀλλ’ ἀπεφάσισε νὰ ἀντεπεξέλθῃ ἐναντίον αὐτῶν. Διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ ὅμως τὸν στρατόν, ὁ δποῖος τοῦ ἐχρειάζετο, δὲν εἶχε χρήματα. Τότε κατὰ

συμβουλήν τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, λαμβάνει δανεικά τὰ χρήματα καὶ τοὺς θησαυρούς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ μοναστηρίων. "Επειτα δέ, διὰ νὰ ἐνθουσιάσῃ καὶ φανατίσῃ τὸν λαόν, διακηρύττει ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἔγινετο, ὅχι μόνον διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς χώρας τοῦ κράτους, τὰς δόποιας εἶχαν καταλάβει οἱ Πέρσαι, ἀλλὰ διὰ νὰ πάρῃ πάλιν ἀπὸ αὐτοὺς τὸν Τίμιον Σταυρόν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐκστρατεία ἔλαβε χαρακτῆρα ἱεροῦ πολέμου.

3. Ὁ Ἡράκλειος κατὰ τῶν Περσῶν. Συγχρόνως δὲ δ' Ἡράκλειος, διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὰ νῶτα, σύνεφιλιώθη μὲ τοὺς Σλάβους καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Σέρβους καὶ τοὺς Κροάτας νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς χώρας, τὰς δόποιας καὶ σήμερον κατέχουν. "Επειτα ἔκαμε χωριστὴν εἰρήνην μὲ τοὺς Ἀβάρους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἄλλος σοβαρὸς ἔχθρος τοῦ κράτους. Ἀφοῦ λοιπὸν τοιουτοτρόπως ἐτακτοποίησε τὰ πράγματα τοῦ κράτους καὶ ἡτοιμάσθη, μετέβη εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἅγιας Σοφίας φορῶν μαῦρα φορέματα, ὡς ἔνας ἀπλοῦς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ· καὶ ἐκεῖ, πεσὼν πρηηῆς ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἐζήτησε μὲ δάκρυα εἰς τὰ μάτια τὴν βοήθειάν του. "Επειτα δέ, παρακολουθούμενος ἀπὸ ὅλον τὸν λαόν καὶ τὸν κλῆρον, μετέβη πεζὸς εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἐκεῖ ὑπὸ τὰς εὐχάς ὅλων ἐπεβιβάσθη μὲ τὸν στρατόν του εἰς τὰ πλοῖα κατὰ τὴν ἄνοιξιν τοῦ 622. Ὁ Ἡράκλειος δὲν ἐπῆλθεν ἔναντίον τῶν Περσῶν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν στρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Χαλκηδόνα, ἀλλ' ἡκολούθησεν ἐν σπουδαῖον στρατηγικὸν σχέδιον. "Ἐπλευσε δηλαδὴ εἰς τὸν Ἰσσικὸν κόλπον καὶ κατέλαβε τὴν Κιλικίαν· ἐπειτα δ' εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καππαδοκίαν καί, ἀμοῦ ἐνίκησε τοὺς Περσας, ἡπείλησε νὰ κόψῃ τὰς συγκοινωνίας των· Τότε οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὴν Χαλκηδόνα Πέρσαι ἤναγκάσθη-



σαν νῦν φύγουν καὶ νὰ σπεύσουν ἐναντίον τοῦ Ἡρακλείου. Ἀλλ' ὁ Ἡράκλειος κατανικᾷ αὐτοὺς δόλοσχερῶς εἰς τὰ στενά τοῦ Ταύρου καὶ τοὺς ἐκδιώκει ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν.

12ον.

ΑΒΑΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

1. Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ο πολυμήχανος πόλεως ὑπὸ τῶν Ἀβάρων. ὅμως βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χ ο σ ρ ὄ η σ, μὲ δλας τὰς συμφοράς τὰς δόποιας ἔως τώρα εἶχε πάθει, δὲν ἀπηλπίσθη τούναντίον συλλαμβάνει ἐν μέγα σχέδιον. Συνεννοεῖται δηλ. μὲ τοὺς Ἀβάρους καὶ ἀποφασίζει μετ' αὐτῶν νὰ πολιορκήσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ τὴν κυριεύσουν, νὰ μοιράσουν τὴν Ἐλληνικὴν αὐτοκρατορίαν. Καὶ πράγματι οἱ "Ἀβαροί ἐπέρχονται ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν πολιορκοῦν, ἐνῷ ἐν μέρος τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ ἔφθανεν ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὴν Χαλκηδόνα (626). "Ητο μεγάλος ὁ κίνδυνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τότε" ἀλλ' ὁ Ἡράκλειος, ὁ δόποιος τότε εύρισκετο εἰς τὴν Ἀσίαν, δὲν ἔτρεξε διὰ νὰ σώσῃ τὴν πρωτεύουσάν του, δπως ἔπειρίμεναν οἱ Πέρσαι. Εἶχε πεποίθησιν εἰς τὸν ὑπουργόν του Βῶνον καὶ τὸν Πατριάρχην Σέργιον, τοὺς ὄποιους εἶχεν ἀφήσει κηδεμόνας τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ του Κωνσταντίνου. Δι' αὐτὸν ἔστειλε μόνον πρὸς αὐτοὺς βοήθειαν ἀπὸ 12 χιλιάδας ἄνδρας, αὐτὸς δὲ ἔμεινε πλησίον τῶν συνόρων τῆς Περσίας, διὰ νὰ συγκρατῇ τὸν ἄλλον Περσικὸν στρατόν.

2. Σωτηρία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ πρά-
νματι οἱ δύο ἔκεινοι ἔνδρες, ὁ Βῶνος καὶ ὁ Σέργιος, ἔ-
σωσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀφοῦ δηλαδὴ προητοί-
μασαν καλῶς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, ἥλθον εἰς
τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἐκεῖ ἐπεκαλέσθησαν τὴν
βοήθειαν τῆς Θεοτόκου. Ἔπειτα δὲ ὅλοι γεμάτοι θάρ-
ρος, ὥρμησαν ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἀπέκρουσαν ὅλας
τὰς ἐφόδους των καὶ τοὺς ἡνάγκασαν νὰ λύσουν τὴν πο-
λιορκίαν καὶ νὰ φύγουν. Τοιουτοτρόπως ἡ Κωνσταντι-
νούπολις ἐσώθη! Ὅλος ὁ λαὸς τότε ἔτρεξεν εἰς τὸν
ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ηὐχαρίστησεν ὅρθιος τὴν
ὑπέρμαχον στρατηγὸν Θεοτόκον, εἰς τὴν βοήθειαν τῆς
ὅποιας ἀπέδωκε τὴν σωτηρίαν. Πρὸς ἐνθύμησιν δὲ τῆς
σωτηρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πρὸς ἔκφρασιν
αἰωνίας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὴν Θεοτόκον, ἐγράφη ὁ
Ἄκαθιστος ύμνος, ὃ ὅποιος λέγεται καὶ χα-
ρετισμοὶ τῆς Παναγίας φάλλεται δὲ μέχρι
σήμερον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μας τὴν Μεγάλην Τεσσαρα-
κοστὴν καὶ κατὰ τὸν ἐσπερινὸν κάθε Παρασκευῆς τῶν
τέντε πρώτων ἐβδομάδων της. Ἐν ἀπὸ τὰ ὡραιότερο
τρόπαρια τοῦ Ἀκαθίστου ὅμνου, εἶναι καὶ τὸ ἔδής:

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια,
·Ως λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὔχαριστήρια,
·Αναγράφω Σοι ἡ Πόλις Σου, Θεοτόκε.
·Αλλ’ ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον,
·Ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
·Ινα κράζω Σοι : Χαῖρε, Νύμφη, ἀνύμφευτε.

3. Καταστροφὴ τῶν Περσῶν. Ὁ Ἡράκλειος μόλις
ἔμαθε τὴν σωτηρίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰσέβαλε
καὶ πάλιν εἰς τὸ Περσικὸν κράτος καὶ ἐκυρίευσε πολλὰς

πόλεις αύτοῦ. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Χοσρόης, ἀντεπεξέρχεται ἐναντίον τοῦ Ἡρακλείου πλησίον τῆς Νινευί, καὶ ὅχι μακράν ἀπὸ ἐκεῖ, δηπου ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ μάχη τῶν Γαυγαμήλων. Ἐκεῖ λοιπὸν συνάπτεται ὁ τελευταῖος, ἀλλ' ἀποφασιστικὸς ἀγών μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν. Ὁ Ἡράκλειος κατενίκησε καὶ κατέστρεψεν δριστικῶς τοὺς Πέρσας. Τότε δῆμος οἱ Πέρσαι ἐπιανεστάτησαν ἐναντίον τοῦ Χοσρόη, τὸν ἐξεθρόνισαν καὶ ἀνέβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν υἱὸν του Σιρόν.

Ο Σιρόης συνωμολόγησεν εἰρήνην μὲν τὸν Ἡράκλειον. διὰ τῆς δοπίας ἔδωσε πάλιν εἰς αὐτὸν τὰς χωρας, τὰς δοπίας εἶχε κυριεύσει δι πατέρας του καὶ πρὸ πάντων τὸν Τίμιον Σταυρόν, τὸν δοπίον, καθὼς εἴδομεν, οἱ Πέρσαι εἶχον ἀρπάσει ἀπὸ τὰ Ιεροσόλυμα.

4. "Ψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Μετὰ τοῦτο δι Ηράκλειος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δοπιου δ λαός καὶ δ κλῆρος τὸν ὑπεδέχθησαν μὲν ἀπεριγραπτον ἐνθουσιασμόν, ἐνῷ ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν συνοδείαν ἐπροπορεύοντο ἄνδρες, οἱ δοπιοί εἰκράτουν τὰ ἀπειραλάφυρα, καὶ ἴδιως τὸν Τίμιον Σταυρὸν—τὸ ἐνδοξότερον τρόπαιον τῶν μακρῶν καὶ ἐνδόξων ἀγώνων του.... Τὸ ἄλλο ἔτος ἐπῆγεν εἰς τὰ Ιεροσόλυμα καὶ ἐκεῖ διδιος, φέρων τὸν Σταυρὸν εἰς τούς δμους του, τὸν ἔστησε πάλιν τὴν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 629. Τὸν ἔστησε δὲ εἰς τὸν ίδιον τόπον καὶ τὴν ἴδιαν ἡμέραν, δηπου εἶχε στηθῆ, δια πρώτην φορὰν εὑρέθη ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Ελένην, τὴν μητέρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Τὴν μεγάλην αὐτὴν ἡμέραν ἔορτάζει κάθε χρόνον ἡ Ἐκκλησία μας τὴν 14 Σεπτεμβρίου—ἔορτὴν τῆς «ύψωσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ».

5. Ἐμφάνισις Ἀράβων.

Δυστυχῶς η εἰρήνη δὲν

διήρκεσεν ἐπὶ πολὺν χρόνον μετ' ὀλίγον νέοι φοβεροὶ ἔχθροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐνεφανίσθησαν. Οἱ ἔχθροὶ αὐτοὶ ἦσαν οἱ "Αραβεῖς — εἰς ἄγνωστος μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λαὸς τῆς ἑρήμους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΜΩΑΜΕΘΑΝΙΣΜΟΣ

13ον

ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΚΑΙ Ο ΜΩΑΜΕΘ

1. Οι "Αραβεῖς πρὸ τοῦ Μωάμεθ. Εἰς τὴν Ἀραβικὴν χερσόνησον ἔζη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων εἰς λαὸς σημιτικῆς καταγωγῆς, οἱ "Αραβεῖς — λαός συγγενῆς μὲ τοὺς Φοίνικας καὶ τοὺς Ἐβραίους. Ως γενάρχην των ἔθεωρουν τὸν Ἰ σ μ α ἡ λ, ἔνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀβραάμ. Οἱ "Αραβεῖς ἦσαν λαὸς πολεμικός, ἦσαν δὲ διηρημένοι εἰς πολλὰς φυλὰς καὶ δὲν εἶχον δῆλοι τὴν ἴδιαν θρησκείαν. "Αλλοι ἦσαν εἰδωλολάτραι, ἄλλοι ἐλάτρευον τὰ ἄστρα, ὀλίγοι δὲ ἦσαν Χριστιανοί καὶ Ἰουδαῖοι. Οἱ "Αραβεῖς εἶχον πλησίον τῆς Μέκκας, ἔνα κοινὸν ιερόν, τὸν Κ α α β ἄ, λίθον δγκώδη, διὰ τὸν ὃποιον ἐπίστευον ὅτι ἔπεσεν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Τὰς διαφόρους ὅμως φυλὰς τῶν Ἀράβων κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ εἰς ἓν κράτος ἰσχυρὸν καὶ μὲ μίαν νέαν θρησκείαν, τὴν ἴδικήν του, δ Μ ω ἄ μ ε θ.

2. Μωάμεθ. Ο Μωάμεθ ἐγεννήθη εἰς τὴν Μέκκαν κατὰ τὸ 571· ἐπειδὴ δὲ εἰς πολὺ μικρὰν ἥλικίαν ἔμεινεν δρφανός, ἔγινεν ὁδηγὸς καμήλων καὶ μὲ τὰ καραβάνια

εγύρισε πολλά μέρη τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Συρίας, ὅπου ἐγνωρίσθη μὲν Χριστιανοὺς καὶ Ἰουδαίους. Μὲ αὐτοὺς ἤλθεν εἰς θρησκευτικὰς συζητήσεις καὶ ἐκ τῶν συζητήσεων αὐτῶν καὶ ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ θρησκεία τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων ἦτο πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν τῶν Ἀράβων. Διὸ αὐτὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ δῦνη γῆσῃ τὴν πατρίδα του εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ καὶ νὰ κάμῃ ἰδικήν του θρησκείαν, κατάλληλον διὰ τοὺς Ἀραβας. "Οταν λοιπὸν ἔγινε 40 χρόνων, παρουσιάσθη εἰς τὴν Μέκκαν ὡς προφήτης καὶ ἥρχισε νὰ διδάσκῃ τὴν θρησκείαν του. Διὰ νὰ τῆς δώσῃ δὲ μεγαλύτερον κῦρος, ἔλεγεν ὅτι τὴν ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ, ἀπὸ τὸν ὄποιον δῆθεν ἐλάμβανε καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ Θεοῦ.

3. Θρησκεία τοῦ Μωάμεθ. Ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ λεγειαι Ἱ σλάμ, δηλαδὴ ἀφοσίωσις εἰς τὸν Θεον οἱ δὲ ὄπαδοι του δνομάζονται Μούσουλμανοι, δη λαδὴ ἀφοσιωμένοι εἰς τὸν Θεόν. "Ολη δὲ ἡ θρησκεία του ενέρισκεται εἰς ἔν ίερόν βιβλίον τῶν Μουσουλμάνων, τὸ ὄποιον δνομάζεται «Κοράνιον»—καὶ θεωρεῖται ἀντίγραφον πιστὸν τοῦ ιεροῦ βιβλου, ποὺ ὑπάρχει εἰς τοὺς οὐρανούς. Τὸ Κοράνιον παραδέχεται, ὅτι εἰς Θεὸς ὑπάρχει, δ ὄποιος ἐφανερώθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῶν προφητῶν Νῶε, Ἀβραάμ, Μωϋσέως καὶ Χριστοῦ· αλλ' ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς δ τελευταίος καὶ μεγαλύτερος προφήτης είναι δ Μωάμεθ, τὸν ὄποιον δ Θεὸς ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ διδάξῃ καὶ φωτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους! Παραδέχεται ἀκόμη, ὅτι ὑπάρχει μετὰ θάνατον ζωὴ καὶ κρίσις, κατὰ τὴν ὄποιαν μόνον ὅσοι πιστεύουν εἰς τὴν θρησκείαν του καὶ ὅσοι φονευθοῦν διὰ τὴν πατρίδα, θὰ ὑπά-

γιουν εἰς τὸν Παράδεισον, ὅπου «ποταμοὶ ρεούν μέλι καὶ γάλα!» "Οσοι δὲ δὲν πιστεύσουν εἰς τὴν θρηκείαν τοῦ Μωάμεθ, οἱ ἄπιστοι (Γκιαβούρ), θὰ υπάγουν εἰς τὴν κόλασιν, ἡ ὅποια εἶναι γεμάτη φλόγας καὶ ὅπου θὰ τιμωροῦνται αἰωνίως. Δι' αὐτὸ εἶναι καθῆκον κάθε Μουσουλμάνου νὰ φέρῃ, καὶ μὲ τὸ ξίφος του ἀκόμη, τοὺς ἀπίστους εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν. Διὰ νὰ περιφρονοῦν δὲ τὸν θάνατον εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς θρησκείας καὶ τῆς πατρίδος πολέμους, ἐδίδασκεν, ὅτι ἡ τύχη⁹ κάθε ἀνθρώπου εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (κισμέτ). Ὁ Ἰσλαμισμὸς ἡ Μωαμεθανισμός, ἀν καὶ εἶναι ἐν ἀτελέες καὶ συγκεχυμένον κράμα ἑβραϊκῶν καὶ χριστιανικῶν διξασιῶν, ἀπετέλεσεν ἐν τούτοις τὸν μεγαλύτερον καὶ περισσότερον ἐπικίνδυνον ἔχθρὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

14ον

ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ

1. Φυγὴ τοῦ Μωάμεθ "Οταν ὁ Μωάμεθ ἤρχισε νὰ διδάσκῃ τὴν θρησκείαν του, κατ' ἀρχὰς ἐπίστευσαν εἰς αὐτὴν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι του. ἐπειτα ἐπίστευσαν πολλαὶ ἀνθρωποι τοῦ λαοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ὅπαδοί του ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐγίνοντο περισσότεροι, ἡ φυλή, ἡ ὅποια ἐφύλασσε τὸν Κααβά, τὸν κατεδίωξε καὶ τὸν ἐφοβέρισεν, ὅτι ἀν δὲν παύσῃ νὰ διδάσκῃ, θὰ τὸν φονεύσῃ. Τότε ὁ Μωάμεθ ἤναγκάσθη νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Μέκκαν καὶ νὰ υπάγῃ εἰς τὴν ἀντίζηλον πόλιν της, τὴν Μεδίναν (622). ἐκεῖ δὲ ἐκῆρξε τὴν θρησκείαν του.

N. Γκινοπούλου 'Ιστορία Βυζαντ. 'Ελληνισμοῦ

2. Υπερίσχυσις τοῦ Μωάμεθ. "Οταν ἀπέκτησε πολλούς ὄπαδούς, ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Μέκκας, ἵνα διὰ τοῦ εἰ-
φους ἐπιβάλῃ τὸ θρήσκευμά του. "Επειτα δὲ ἀπὸ ἀγῶνα πολλῶν ἔτῶν, κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ καταλάβῃ τὴν Μέκκαν (630). Τότε ὅλαι αἱ Ἀραβικαὶ φυλαὶ ἀνεγνώρι-
σαν τὸν Μωάμεθ ὡς προφήτην καὶ ἀρχηγόν. Τὸ δὲ ἔτος τῆς φυγῆς του (ἐγίρας) εἰς τὴν Μεδίναν, δηλαδὴ τὸ 622, ἐθεωρήθη ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους ὡς ἔτος ἱερόν, διότι ἐσώθη ὁ προφήτης των. Δι᾽ αὐτὸ τὸ ἔχουν ὡς ἀρχὴν τῆς χρονολογίας των, ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ.

3. Κατακτήσεις τῶν Ἀράβων. Ὁ Μωάμεθ, ἀφοῦ μὲ τὴν θρησκείαν του ἤνωσεν ὅλους τοὺς Ἀραβας εἰς ἕνα κράτος ἴσχυρόν, ἐσκέφθη νὰ κατακτήσῃ ὅλον τὸν κόσμον καὶ νὰ διαδώσῃ παντοῦ τὸ θρήσκευμά του. Ἀλ-
λὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελέσῃ τὰ σχέδιά του, διότι μετ’ ὅλιγον ἀπέθανεν (632). Τὰ σχέδια τοῦ Μωάμεθ ἀνέλα-
βον νὰ ἐκτελέσουν τότε οἱ διάδοχοί του, δηλαδὴ οἱ Χα-
λίφαι ι φ α i, ὅπως ὀνομάσθησαν οἱ μετὰ τὸν Μωάμεθ το-
ποτηρηταὶ καὶ ἀρχοντες τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους. Οἱ Χα-
λίφαι λοιπὸν ἤρχισαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν πέριξ,
λαῶν. Καὶ κατὰ πρῶτον εἰσέβαλον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν
κράτος. Ὁ Ἡράκλειος ἀντεπεξῆλθεν ἐναντίον αὐτῶν,
ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τοὺς καταβάλῃ· οἱ δὲ Ἀραβες
ἐντὸς ὅλιγου ἐκυρίευσαν τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην
καὶ τὴν Αἴγυπτον. "Επειτα ὥρμησαν ἐναντίον τοῦ Περσι-
κοῦ κράτους, τὸ δποῖον κατέκτησαν καὶ τὸ ἔκαμαν μωα-
μεθανικόν. Τέλος δὲ ἐκυρίευσαν τὰ βόρεια παράλια τῆς
Ἀφρικῆς. Ἀπ’ ἐκεῖ ἐπειτα ἐπέρασαν τὸν πορθμὸν τοῦ
Γιβλαρτάρ καὶ εἰσώρμησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὴν κα-
τέλαβον καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Γαλατίαν. Εὔτυχῶς

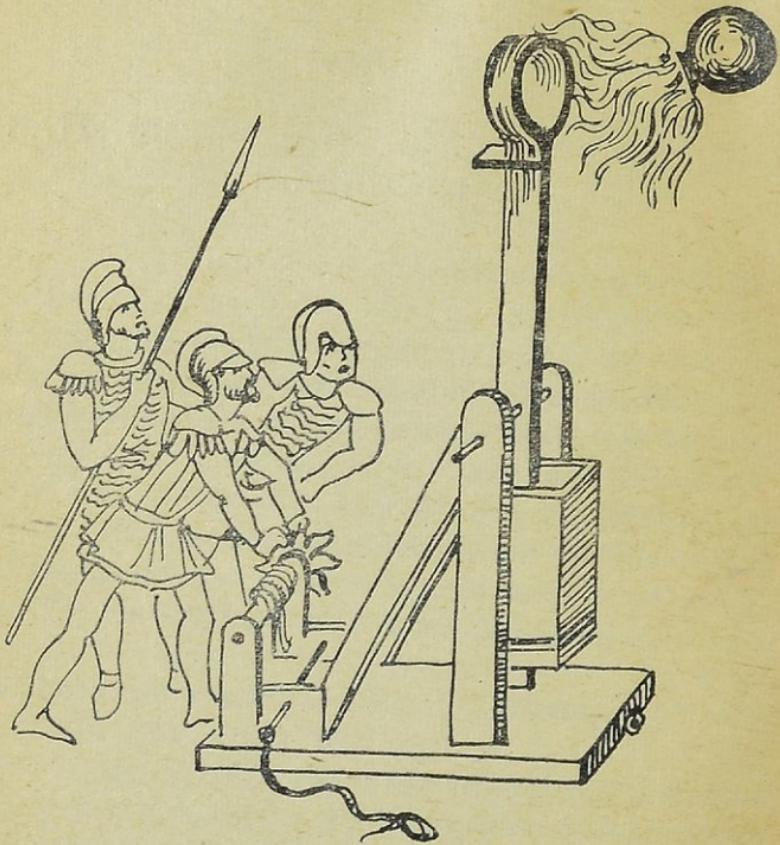
διέσωσε τὴν ἄλλην Εύρώπην τότε δὲ Κάρολος
Μαρτέλλος. 'Αλλ' ἐν τούτοις οἱ "Αραβεῖς, ἔνα αἰῶνα
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ, κατώρθωσαν νὰ
δρύσουν ἐν κράτος ἀπέραντον, ὅπως τὸ παλαιὸν Ρω-
μαϊκὸν κράτος.

150v

ΟΙ ΑΡΑΒΕΣ ΠΟΛΙΟΡΚΟΥΝ ΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝ- ΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ

**1. Πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων.** Οἱ "Αραβεῖς,
ἰοχυροί, ἥθελησαν νὰ ὑποτάξουν δλην τὴν Ἑλληνικὴν
αὐτοκρατορίαν" δι' αὐτὸν ἀπεφάσισαν νὰ κτυπήσουν αὐ-
τὴν τὴν πρωτεύουσάν της — τὴν Κωνσταντινούπολιν. 'Η-
τοίμασσαν λοιπὸν μεγάλον στόλον καὶ ἐπολιόρκησαν αὐ-
τὴν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Η πολιορκία αὐτὴ ἔγινεν, ὅταν βα-
σιλεὺς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτο ὁ Κωνσταντῖνος
Δ'. ὁ Πωγωνᾶτος, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρα-
κλείου· διήρκεσε δὲ ἐπὶ 7 διλόκληρα χρόνια (671—678).

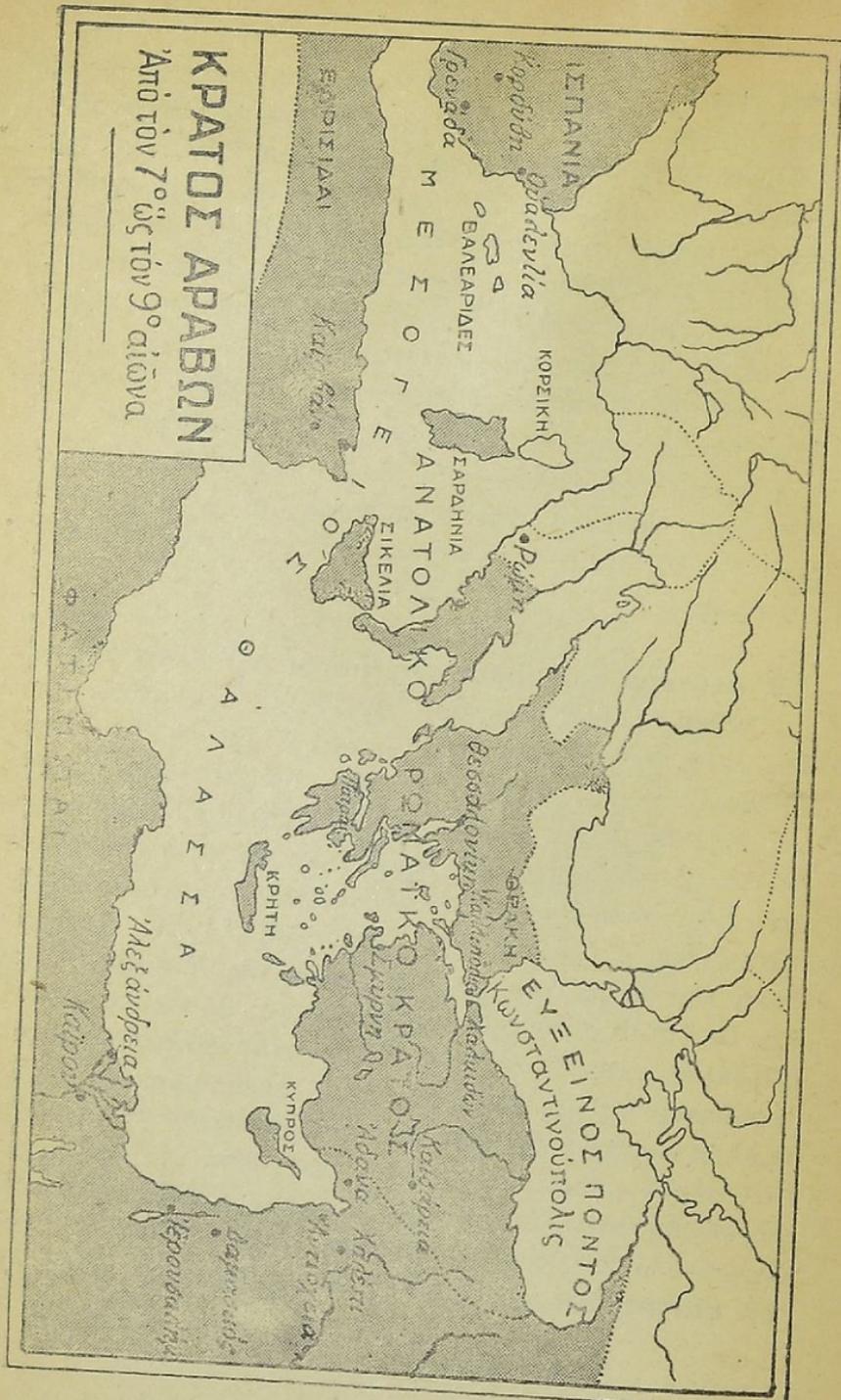
2. Τὸ ὑγρὸν πῦρ. Οἱ Κωνσταντῖνος κατώρθωσε
νὰ ἀποκρούσῃ δλας τὰς
ἐπιθέσεις τῶν ἔχθρῶν καὶ τέλος νὰ καταστρέψῃ τὸν στό-
λον των μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ, τὸ ὅποιον κατ' ἀρχὰς
εἶχεν ἐπινοήσει ὁ Ἀθηναῖος Πρόκλος, τώρα δὲ τὸ
εἶχε τελειοποιήσει ὁ μοναχὸς Καλλίνικος. Τὸ
πῦρ αὐτὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ εὐφλέκτους ψλας καὶ ἐξεσφεν-
δονίζετο ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν μὲ σωλῆνας ἢ μέσα εἰς
ὑαλίνας σφαίρας· εἶχε δὲ τὴν θαυμαστὴν ἴδιότητα νὰ
καίη καὶ ἐντὸς τοῦ ὅδατος. Τότε οἱ "Αραβεῖς ἥναγκά-
σθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγουν. 'Αλλ'



Μηχάνημα, διά τοῦ ὅποίου ἐξηκοντίζετο τὸ ύγρόν πῦρ.

ὅσοι ἔσώθησαν κατὰ τὴν πολιορκίαν, κατεστράφησαν δταν ἐπέστρεφον εἰς τὴν πατρίδα των· Τοιουτοτρόπως τὴν Κωνσταντινούπολις ἔσώθη! Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔτρεξαν καὶ πάλιν νὰ εὐχαριστήσουν τὴν ὑπέρμαχον στρατηγὸν, διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ὥρισαν, δπως δ «Ἀκάθιστος Ὅμνος» ψάλλεται καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς "Αραβῖας· Ἡ νίκη αὕτη τοῦ Κωνσταντνου δὲν ἔσωσε μόνον τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς "Αραβῖας, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Διὰ τοῦτο οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης ἔστειλαν ἀπεσταλμένους διὰ νὰ τὸν συγχροῦν διὰ τὴν νίκην του—νίκην τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

3. Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινούπολεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων. Τεσσαράκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν (717), οἱ "Αραβῖες ἐπῆλθον καὶ πάλιν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ ἀναρίθμητον στρατὸν καὶ 3500 πλοῖα! Τὴν προσέβαλον δὲ τώρα καὶ ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἦχε τότε ἀναβῆδ Λέων δ Γ., δ ὁποῖος ἐλέγετο "Ισαυρος, διότι κατήγετο ἀπὸ τὴν Ἰσαυρίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· ἦτο δὲ εἰς ἀπὸ τοὺς ἰκανωτέρους καὶ δραστηριωτέρους αὐτοκράτορας. Ὁ Λέων λοιπὸν μὲ τὴν στρατηγικήν του ἰκανότητα καὶ μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ πολλὰς φορὰς τοὺς "Αραβῖας καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στόλου των. Τότε οἱ "Αραβῖες ἤναγκάσθησαν νὰ φύγουν διὰ θαλάσσης· ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐσυμπλήρωσε τὴν καταστροφήν. "Ολα σχεδὸν τὰ πλοῖα των κατεστράφησαν ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, μαζὶ μὲ τὰ λεί-



ΚΡΑΤΟΣ ΑΡΑΒΩΝ

Από τὸν 7^ο ὥς τὸν 9^ο αἰώνα

ψωνα τοῦ στρατοῦ των. Ὅπολογίζεται, δτι οἱ "Αραβες κατὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν ἔχασαν, ἐκτὸς τοῦ στόλου των, καὶ 500 χιλ. ἄνδρας.

Τοιουτορόπως ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἐσώθη καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς "Αραβας καὶ τὸν Μωαμεθανισμόν. Δι' αὐτὸς οἱ "Ελληνες ηὔχαριστησαν καὶ πάλιν τὴν ὑπέρμαχον στρατηγὸν μὲ τὸν «Ἀκάθιστον "Υμνον». Ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἐσώθη καὶ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἡ Εὐρώπη ὅλοκληρος ἀπὸ τὸν "Αραβικὸν κατακλυσμόν, δπως καὶ κατὰ τὴν πρώτην πολιορκίαν.

16ον

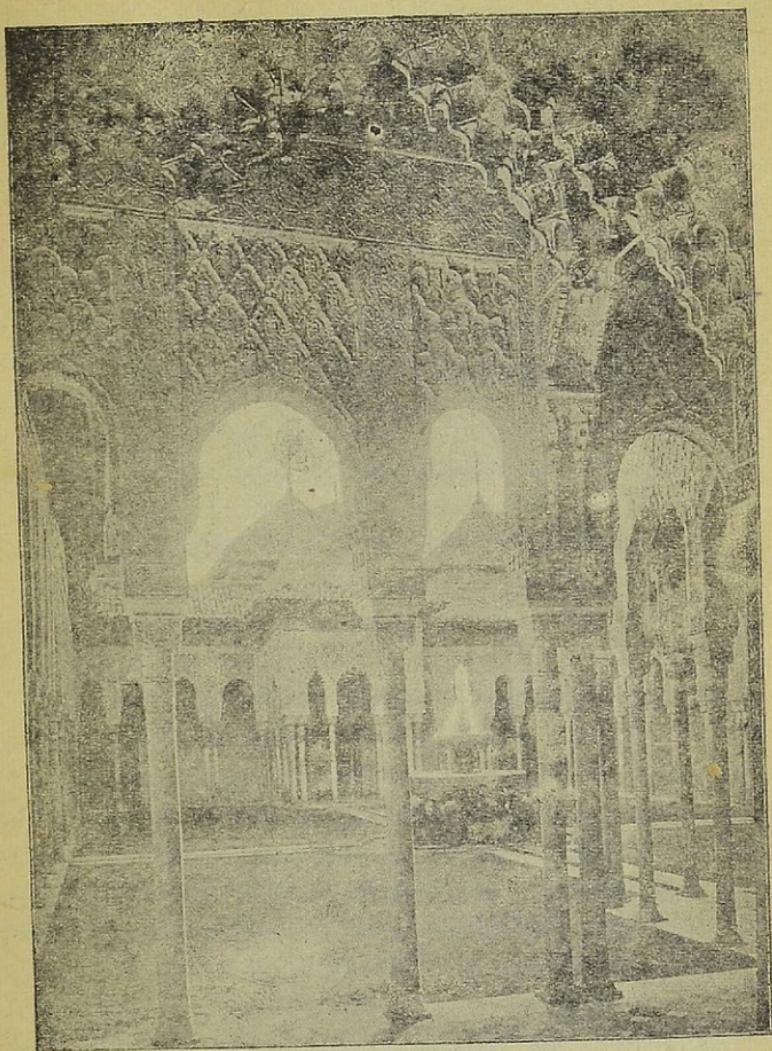
ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ

1. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποτυχίας. Ἡ ἀποτυχία τῶν "Αράβων νὰ κυριεύσουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἶχε μεγάλα ἀποτελέσματα διότι ἀπὸ τότε ἥρχισε νὰ καταπίπῃ ἡ κατακτητικὴ τῶν ὁρμή. Ἀναμεταξύ των ἥρχισεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὅποιος διήρεσε τὸ δυνατὸν καὶ ἀπέραντον κράτος τῶν εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη – τὸ κράτος τῆς Βαγδάτης, τῆς Περσίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς "Αφρικῆς καὶ τῆς Ισπανίας.

2. Τελευταῖοι ἀγῶνες τῶν "Αράβων. Ἐν τούτοις οἱ "Αραβες ἔξηκολούθησαν τοὺς ἀγῶνάς των ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Καὶ οἱ μὲν "Αραβες τῆς Βαγδάτης κατέλαβον μερικὰς Ἑλληνικὰς νήσους καὶ μέρη τῆς Μικρᾶς Ασίας οἱ "Αραβες τῆς "Αφρικῆς μὲ τοὺς στόλους τῶν ἐλεηλάτησαν τὰς νήσους καὶ τὰς παραλίους πόλεις οἱ δὲ "Αραβες τῆς Ισπανίας, ἐκτὸς τῶν λεηλασιῶν, κατέλαβον καὶ τὴν Κρήτην, τὴν ὅποιαν ἐκράτησαν 140 σχεδὸν χρό-

νια! Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ αὐτοκράτορες τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐνίκησαν πολλὰς φορὰς τοὺς Ἀραβαῖς, οἱ δποῖοι μὲ τὴν διαιρεσιν εἶχον ἔξασθενήσει, καὶ τοὺς ἐπῆραν πάλιν πολλὰς χώρας καὶ νήσους, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ τὴν Κρήτην. Τέλος τὰ Ἀραβικὰ κράτη παρήκμασαν καὶ ἐπαυσαν τούς ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνάς των. Ἀτυχῶς δὲν παρήκμασε καὶ δ Μωαμεθανισμός. Ο Μωαμεθανισμὸς ἀνέζησε μὲ ἔνα νέον κράτος, τὸ ὅποιον ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὰ ἐρείπια τῶν Ἀραβικῶν—τὸ Τουρκικόν, περὶ τοῦ ὅποίου θὰ διμιλήσωμεν κατωτέρω.

3. Πολιτισμὸς τῶν Ἀράβων. Εἰς τοὺς Ἀραβαῖς ὁ κόσμος δφείλει καὶ πολλὰ καλά. Οἱ Ἀραβεῖς ἦσαν ἀπολίτιστοι καὶ ἔζων βίον ἀπλοῦν, ἐνόσῳ ἦσαν κλεισμένοι εἰς τὴν Ἀραβίαν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἥλθον εἰς σχέσεις μὲ τοὺς πολιτισμένους λαούς, τοὺς ὅποίους ὑπέταξαν, ὅπως μὲ τοὺς Σύρους καὶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς "Ἑλληνας, ἀπὸ τότε ἐπῆραν τὰς συνηθείας τῶν κατακτηθέντων καὶ ἡγάπησαν τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Μετέφρασαν εἰς τὴν γλῶσσάν των πολλὰ βιβλία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἀφοῦ ἐμορφώθησαν καὶ ἐπολιτίσθησαν, ἔγραψαν καὶ αὐτοὶ πολύτιμα συγγράμματα καὶ κατεσκεύασαν ὡραῖα ἔργα τέχνης, δηλαδὴ παλάτια (Ἀλάμπρα, Ἀλκαζάρ!), τζαμιά καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια θαυμάζονται μέχρι σήμερον διὰ τὴν κομψότητα καὶ ὡραιότητά των. Προώδευσαν πολὺ καὶ εἰς τὰς ἐπιστήμας, δηλ. τὴν Ἀστρονομίαν, τὴν Γεωγραφίαν, τὴν Χημείαν καὶ πρὸ πάντων τὰ Μαθηματικά εἰς αὐτοὺς δφείλομεν καὶ τὰ σημερινὰ σημεῖα τῶν ἀριθμῶν, τοὺς ἀραβικοὺς ἀριθμούς. Ἀνέπτυξαν τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν γεωργίαν καὶ μετέφερον εἰς τὴν Εὐρώπην πολλὰ νέα δένδρα καὶ



Αλάμπρα. Αύλη λεόντων.

φυτά, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἄγνωστα ἔως τότε, ὅπως τὸ ζαχαροκάλαμον, τὴν ὅρυζαν, τὸν βάμβακα. Τέλος ἥλθον εἰς σχέσεις μὲ τὴν Κίναν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπῆραν καὶ διέδωσαν εἰς τὴν Εὐρώπην τρεῖς μεγάλας ἐφευρέσεις, τὴν ναυτικὴν πυξίδα (μπούσουλαν), τὴν πυρίτιδα καὶ τὸν χάρτην—ἐφευρέσεις, αἱ ὁποῖαι τόσον συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος.

III

ΕΝΔΟΞΟΣ ΕΠΟΧΗ
ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α[·].

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

17ον

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

‘Ο Λέων Γ’, ἀφοῦ κατώρθωσε, καθὼς εἴδομεν, νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, ἡθέλησε νὰ ἀναμορφώσῃ τὸ κράτος καὶ τὴν κοινωνίαν, τὰ ὅποια εύρισκοντο εἰς ἡθικὴν κατάπτωσιν, ἀθλιότητα καὶ παρακμήν. ἡθέλησε νὰ τοὺς δώσῃ μίαν νέαν ζωὴν —ζωὴν χριστιανικὴν καὶ ἐθνικήν.

1. Θρησκευτικὰ ἄτοπα. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνέβαινον εἰς τὴν θρησκείαν πολλὰ ἄτοπα. Τὰ μοναστήρια. Εἰς τὰ ὅποια κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ

κατέφευγον ἀνθρωποι ἐνάρετοι ἢ ἀνθρωποι πληγωμένοι ἀπὸ τὰς δυστυχίας τῆς ζωῆς, διὰ νὰ ἔκτελούν ἥσυχα καὶ ἐλεύθερα τὰ θρησκευτικά των καθήκοντα, ἢ διὰ νὰ ἀπαρνηθοῦν τὸν κόσμον καὶ νὰ ἀφιερωθοῦν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, εἶχον καταντήσει τότε κέντρα ἀργίας καὶ διαφθορᾶς. Εἰς αὐτὰ τώρα κατέφευγον πλεῖστοι νέοι, οἱ ὁποῖοι ἐγίνοντο μοναχοί, ὅχι ἀπὸ εὔσέβειαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ πηγαίνουν στρατιῶται καὶ διὰ νὰ ζοῦν βίον ἄεργον καὶ τρυφηλόν. Τοιουτοτρόπως ὁ μοναστηριακὸς βίος ἐστέρει τὸ κράτος ἀπὸ πολλοὺς ἀνδρας, οἱ ὁποῖοι ἥσαν χρήσιμοι διὰ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ ἥσαν ἀναγκαιότατοι διὰ τὴν ὑπεράσπισιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλο ἄτοπον συνέβαινεν εἰς τὴν θρησκείαν οἱ ἀμόρφωτοι δηλαδὴ ἀνθρωποι ἐνόμιζον, ὅτι διὰ νὰ σώσουν τὴν ψυχήν των, ἥτο ἀρκετὸν νὰ κάμουν μεγαλοπερέπεις ἑορτὰς καὶ λιτανείας· νὰ προσκυνοῦν τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἄγια λείψανα, εἰς τὰ ὁποῖα ἀπέδιδον θαυματουργάς ιδιότητας. Ἀλλ' ὅλα αὐτὰ ἥσαν ἀντίθετα πρὸς τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

2. Κοινωνικὰ ἄτοπα. Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐγίνοντο πολλὰ ἄτοπα. Πρῶτον ὁ λαός καὶ οἱ ἄρχοντες δὲν ἐφρόντιζον, παρὰ μόνον διὰ τὸν ἔσωτόν των καὶ τὸ συμφέρον των—δὲν εἶχον κανὲν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν τύχην τοῦ κράτους. Ἔπειτα ἡ ἔκπαίδευσις ἥτο εἰς τὰς χειρας τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἐμόρφων τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰς προλήψεις καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης—προλήψεις, αἱ ὁποῖαι παρέλυον τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἔφθειρον τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ γεωργοὶ ἔξ ἄλλου, οἱ ὁποῖοι ἐκαλλιέργουν τὰ κτήματα τῶν πλουσίων, ἥσαν

σχεδὸν διοῦλοί των (δουλοπάροικοι) καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἡμποροῦσαν οὕτε νὰ προοδεύσουν οὕτε νὰ ἀποκτήσουν ποτὲ τὴν ἐλευθερίαν των. Τέλος ὁ στρατὸς καὶ τὰ οἰκονομικὰ δὲν εὑρίσκοντο εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ δι' ἄλλους λόγους καὶ ἔνεκα τῶν συνεχῶν πολέμων μὲ τοὺς "Ασαβας·

3. Ἡ μεταρρύθμισις. "Ολα αὐτὰ τὰ ἀτοπα τῆς θρησκείας καὶ τῆς κοινωνίας ἀνέλαβε νὰ διορθώσῃ ὁ ἀξιόλογος αὐτοκράτωρ Λέων Γ' ὁ "Ισαυρος, διὰ νὰ προλάβῃ τὴν κατάρρευσιν τοῦ κράτους· εἶχε δὲ μὲ τὸ μέρος του τοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους καὶ τὸν στρατὸν. Καὶ πράγματι ἔκαμε πολλοὺς καλοὺς νόμους (ἐκλογαὶ νόμων), κατήργησε σχεδὸν τὴν δουλοπαροικίαν (γεωργικὸς νόμος), ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἀνύψωσε τὸ πολεμικόν του φρόνημα. Διώρθωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους, περιώρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν μοναστηρίων καὶ ἔκαμε λαϊκὰ σχολεῖα, ἀφαιρέσας τοιουτοτρόπως ἀπὸ τοὺς μοναχούς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ. Καὶ τὸ σπουδαιότερον, κατήργησε τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων (726).

Δυστυχῶς ὅμως, ἐπειδὴ δὲν ἐπροσπάθησεν οὕτε αὐτός, οὕτε ὅσοι συνεφώνουν μαζί του, νὰ διδάξουν πρᾶτον εἰς τὸν λαὸν τὸ δρθόν, ἀλλ' ἥθελησαν μὲ τὴν βίαν ν' ἀφαιρέσουν τὰς εἰκόνας ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας, ὁ ἀπλοϊκὸς λαὸς καὶ αἱ γυναικεῖς, οἱ μοναχοὶ καὶ ὁ κατώτερος κλῆρος, ἐξανέστησαν καὶ ἔφεραν μεγάλην ἀντίδρασιν. Δι' αὐτὸ οἱ Χριστιανοὶ διηρέθησαν εἰς δύο μερίδας, τοὺς εἰκόνομάχους καὶ τοὺς εἰκόνολάτρας· καὶ εἰς σκληρὸς ἀγώνηρχισε μεταξύ των—ἀγώνων, ὁ ὄποιος διήρκεσεν 120 ἔτη!

Αλλ' ὅταν ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν ἡ Εἰρήνη ἡ Ἀθηναῖα, ως ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ τῆς Κωνσταντίνου τοῦ ΣΤ', συνεκάλεσε τὴν 7ην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Νίκαιαν, ἡ ὁποίᾳ ἐψήφισε τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εικόνων (787), ἀλλ' ὠρισε νὰ μὴ ἀποδίδεται λατρεία εἰς τὰς εἰκόνας, ἀλλὰ μόνον τιμὴ—τιμή, ἡ ὁποίᾳ ἀπευθύνεται εἰς τὸ πρωτότυπον διὰ μέσου τῆς εἰκόνος.

18ον

ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

1. Νικηφόρος. Οἱ εἰκονολάτραι διὰ τῆς Εἰρήνης ἐθριάμβευσαν ἀλλ' ἡ κατάστασις τοῦ κράτους δὲν ἦτο καλή. Οἱ εἰκονολάτραι ἥρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς ἀντιθέτους· οἱ ἔξωτερικοὶ ἔχθροὶ ἥπειλουν τὸ κράτος διστρατὸς εὑρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Νικηφόρος, ὁ ὁποῖος διεδέχθη τὴν Εἰρήνην, ἀνέλαβε νὰ θεραπεύῃ τὴν κατάστασιν. Ὁ Νικηφόρος ἦτο μεταρρυθμιστής, ἀλλ' ἔφηρμος εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς μεταρρυθμίσεως μόνον εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, ἀφήσας ἄθικτον τὸ ζήτημα τῶν εἰκόνων. Ἐτακτοποίησε δηλαδὴ τὰ οἰκονομικὰ καὶ διωργάνωσε κάπως τὸν στρατόν.

Ἄλλὰ δὲν ἦτο ίκανὸς στρατιωτικός, δι' αὐτὸ δὲν ἐπέτυχεν εἰς τοὺς πολέμους του. Ἐπολέμησε πρῶτον ἐναντίον τῶν Ἀράβων, ἀλλ' ἐνικήθη. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐπῆλθεν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποίοι ἔπειτα ἀπὸ τὰς φοβερὰς καταστροφάς, τὰς ὁποίας τοὺς εἶχε κάμει ὁ Κωνσταντῖνος Ε'. εἶχον ἀναλάβει καὶ πάλιν καὶ ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα τῶν Κροδούμον τηροῦσαν νέας ἐπιδρομᾶς ἐναντίον τοῦ κράτους. Ὁ Νικηφόρος

ρος τοὺς ἐνίκησε πολλάς φοράς, ἀλλ' εἰς μίαν μάχην ἔπεισεν εἰς ἐνέδραν καὶ ἐφονεύθη ἡρωῖκῶς μαχόμενος. Τότε δὲ Θηριώδης Κροῦμμος ἔλαβε τὸ κρανίον τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως καὶ κατεσκεύασε ποτήριον, μὲ τὸ ὅποιον ἔπινεν οἶνον εἰς τὰ βάρβαρα συμπόσιά του !

2. Λέων δὲ Ἀρμένιος. Τὸν Νικηφόρον ἔξεδικήθη μετ' ολίγον δὲ γενναιοῖς στρατηγὸς Λέων δὲ Ἀρμένιος, τὸν δποῖον δὲ στρατὸς ἀνεκήρυξεν αὐτοκράτορα. Οὗτος δηλαδὴ, ἀφοῦ προητοιμάσθη, ἐπῆλθεν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, οἵ δποῖοι ἦσαν στρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Μεσημβρίαν, μίαν πόλιν τῆς Θράκης, πλησίον τοῦ Εὔξείνου Πόντου· ἐκεῖ δὲ τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς κατέστρεψεν ἐντελῶς (817). Ολίγοι δὲ σώθησαν, μαζὶ μὲ τὸν Κροῦμμον πληγωμένον δὲ καὶ αὐτός, ἐπειταὶ ἀπὸ διλγας ἡμέρας, ἀπέθανεν. Απὸ τότε οἱ Βουλγαροί ἐπὶ 70 χρόνια δὲν ἐτόλμησαν να κάμουν ἀλλην ἐπιδρομὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Τόσον εἶχε τρομάξει αὐτοὺς τὸ πάθημα τῆς Μεσημβρίας !

Ο Λέων, ἀφοῦ ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, ἐπεδάθη μετά δραστηριότητος εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τοῦ κράτους ἀναδιωργάνωσε τὸν στρατόν, ἐτακτοποίησε τὴν δικαιοσύνην καὶ ἐιτροχώρησεν αὐτὸς περισσότερον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν—διέτι ἀφήρεσε τὰς εἰκόνας ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐκ τούτου νέαι ταραχαὶ ἥρχισαν εἰς τὸ κράτος· ἐξ αὐτῶν δὲ ὡφελούμενος δὲ Μιχαήλ Τραυλός, κατέλαβε τὸν θρόνον διὰ συνωμοσίας.

3. Μιχαήλ Β'.—Θεόφιλος. Ο Μιχαήλ ὑπεστήριξε τὴν μεταρρύθμισιν, δὲλλ' ἔφερε τὸ κράτος εἰς ἐντελῆ ἀναρχίαν. Απὸ τὴν κατάστασιν αὐτὴν τοῦ κράτους ἐπω-

φελήθησαν πειραταί "Αραβες ἀπὸ τὴν Ισπανίαν, οἱ δοποῖοι κατέκτησαν, καθὼς εἶδομεν, τὴν Κρήτην (826) καὶ ἡνάγκασαν τοὺς περισσοτέρους κατοίκους νὰ γίνουν Μωαμεθαγοί. Τὴν μεταρρύθμισιν ὑπεστήριξε καὶ ὁ υἱός του Θεόφιλος, ὁ δοποῖος τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ μὲν μεγάλον φανατισμόν. Οὐ θεόφιλος ἦτο πολὺ μορφωμένος καὶ δραστήριος βασιλεὺς αφήρεσε μὲν τὰς εἰκόνας καὶ κατήργησε τὰ μοναστήρια, ἀλλ᾽ ὑπεστήριξε τὰς τέχνας καὶ τὰ γράμματα, ἐστόλισε τὴν πρωτεύουσαν μὲν λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ ἴδρυσε φιλανθρωπικὰ καταστήματα.

"Οταν δῆμως ἀπέθανεν ὁ Θεόφιλος, ἡ σύζυγός του Θεοδώρα, ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου υἱοῦ της, συνεκάλεσε τοπικὴν σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ δοποίᾳ ἐπεκύρωσε τὰς πράξεις τῆς 7ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἀνεστήλωσε τὰς εἰκόνας τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἔορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὄνομάζεται δὲ «Κυριακὴ τῆς Ὁροδοξίας». Τοιουτοτρόπως ἡ ἀπόπειρα πρὸς κατάργησιν τῶν εἰκόνων ἀπέτυχεν ὀριστικῶς πλέον (842)."

19ον

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

1. Μιχαὴλ ὁ Γ'. Ο Βαρδαρίας, ἀδελφὸς τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας, θέλων νὰ ἀρχῇ αὐτός, ἐνήργησεν ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ νεαρός διάδοχος Μιχαὴλ νὰ ἀνατραφῇ κακῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιτροπείαν ἡ μητέρα του καὶ νὰ ἀποσυρθῇ εἰς ἓν μονα-



στηριον· Δι' αύτὸ δ Μιχαὴλ μόλις ἀνέλαβεν τὴν ἀρχήν αὐτὸς μὲν παρεδόθη εἰς βίον ἄσωτον, ἔλαβε δὲ ὡς συν-ἀρχοντα τὸν Βάρδαν, δ ὅποιος διηγέρθη τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους ὥσπερ πραγματικὸς βασιλεὺς τῆς χώρας· Ἀλλ' ἐπειδὴ δ Πατριάρχης Ἰγνάτιος κατέκρινε τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ, ὁ Βάρδας καθήρεσε καὶ ἔξωρισεν αὐτόν, ἀνεβίβασε δὲ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸν Φώτιον, δ ὅποιος κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν καὶ ἦτο πολυμαθέστατος (858).

2. Ο Φώτιος. Ο Φώτιος ἀπὸ λαϊκὸς ἀνέβη εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἀφοῦ ἐντὸς δλίγων ἡμερῶν ἐπέ-ρασεν δλους τοὺς ιερατικοὺς βαθμούς. Ἐν τούτοις, ἐνεκα τῶν πολλῶν του γνώσεων καὶ τῶν δξιολόγων του συγγραμμάτων, ἀνεδείχθη εἰς ἀπὸ τοὺς διαπρεπεστέ-ρους πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ἀτυ-χῶς ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν του δ κλῆρος τῆς Κων-σταντινουπόλεως διηρέθη εἰς δύο μερίδας, δηλαδὴ τὴν τοῦ Ἰγνατίου καὶ τὴν τοῦ Φωτίου· οἱ δὲ ὀπαδοὶ τοῦ Ἰ-γνατίου, θεωροῦντες ἀντικανονικὴν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου, ἐζήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ πάπα τῆς Ρώμης Νικολάου τοῦ Α'. Ο Νικόλαος, ἐπειδὴ ἐθεώρησε κα-τάλληλον τὴν περίστασιν διὰ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κυριαρ-χικάς του ἀξιώσεις καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἀνατο-λῆς—πρᾶγμα, τὸ ὅποιον πάντοτε οἱ Πάπαι ἐπεδίω-κον—ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὴν φιλονικίαν αὐτῆν. Διὰ τοῦτο ἀπήτησε ἀπὸ τὸν Φώτιον νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του, διότι δῆθεν ἡ ἐκλογὴ του ἀντέβαινεν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, ἐπειδὴ ἀπὸ λαϊκὸς ἔγινε Πατριάρχης. Ἀλλ' ἐπειδὴ δ Φώτιος δὲν ἐφάνη πρόθυμος νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὴν ἀξιώσιν του, διότι πολλάκις πρωτύτερα λαϊκοὶ ἔγιναν Πατριάρχαι, δ

Πάπας συνεκάλεσεν εἰς τὴν Ρώμην τοπικὴν Σύνοδον, ἡ δποία καθήρεσε τὸν Φώτιον.

3. Τὸ σχίσμα. Τότε ὁ Φώτιος συνεκάλεσε καὶ αὐτὸς Σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ δποία ἀπέκρουσε τὰς κυριαρχικὰς ἀξιώσεις τοῦ Πάπα ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, κατεδίκασε τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀνταφώρισε τὸν Πάπαν Νικολαὸν διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διαγωγὴν του. Τοιουτοτρόπως ἐπὶ Φωτίου ἥρχισε τὸ σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν (867), ἐξηκολούθησε δὲ μέχρι τοῦ ἔτους 1053, ὅποτε ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κήρου λαριοῦ αἱ δύο Ἐκκλησίαι ἔχωρίσθησαν ὄριστικῶς πλέον. Τὸ σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν ὠφέλησε πολὺ τὸ ἔθνος μας, διέτι δὲ χωρισμὸς ἦτο μία σπουδαῖα αἰτία, ἔνεκα τῆς ὁποίας διετηρήθη τὸ πάτριον θρῆσκευμα καὶ ἔθνισμός μας κατὰ τοὺς φοβεροὺς ἔπειτα χρόνους τῆς δουλειας.

ΛΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΣΛΑΒΟΙ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

200ν

ΟΙ ΣΛΑΒΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

1. Σλάβοι Ἐκτὸς τῶν Ἀράβων καὶ ἄλλοι βάρβαροι λαοὶ ἔκαμαν συγχάς ἐπιδρομὰς ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους—οἱ Σλάβοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Μερικαὶ δηλαδὴ φυλαὶ τῶν Σλάβων, πρὸ τοῦ Ιουστινιανοῦ.

N. Γκινοπούλου 'Ιστορ. Βυζαντ. Ἐλληνισμοῦ

5



είχον καταβῆ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὰ βορειοδυτικὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, πέραν τοῦ Δουνάβεως καταμοῦ ἀπὸ ἐκεῖ δὲ ἔκαμναν ἐπιδρομάς εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας—καὶ ἴδιας εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, καὶ τὰς ἑλεηλάτουν. Ὁ Ἡράκλειος, καθὼς εἴδομεν, διὰ νὰ ἀγωνισθῇ ἐπιτυχῶς ἐναντίον τῶν Περσῶν, ἥναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰς φυλὰς αὐτὰς νὰ κατοικήσουν ἐκεῖ, ὅπου εἶναι σήμερον καὶ ἀποτελοῦν τὸ κράτος τῶν Σέρβων, Κροατῶν, Σλοβένων. Ὁ λίγοι δὲ ἀπὸ τοὺς Σλάβους κατέβησαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς διάφορα χωρία τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Στερεάς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοπονήσου· ἀλλ’ αὐτοὶ μὲ τὸν καιρὸν ἔγιναν Χριστιανοὶ καὶ ἐξελληνίσθησαν—πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην δύναμιν καὶ ζωτικότητά τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Τὸ μόνον, ὅπου ἐσώθη μέχρι σήμερον ἀπὸ αὐτούς, εἶναι μερικὰ ὄνόματα χωρίων ἢ τοποθεσιῶν εἰς δὲ τὰ βόρεια μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης διεσώθη—ἔνεκα τῆς γειτονίας τῶν Σλάβων καὶ τῶν Βουλγάρων—καὶ μέρος τῆς γλώσσης των ἀναμεμειγμένον μὲ τὴν Ἑλληνικήν. Οἱ περισσότεροι δύμας Σλάβοι παρέμειναν ἐκεῖ, ὅπου εἶναι σήμερον, είχον δὲ ἀποτελέσει αὐτονόμους ἡγεμονίας, αἱ ὅποιαι συνήθως ἀνεγνώριζον τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους.

2. Βούλγαροι. Ἀλλ’ οἱ φοβερώτεροι ἔχθροὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἦσαν οἱ Βούλγαροι. Οἱ Βούλγαροι ἦσαν λαὸς βάρβαρος, Τουρκικῆς καταγωγῆς, οἱ ὅποιοι ἥλθον ἀπὸ τὴν Ἀσίαν ἐπειδὴ δέ, καθὼς εἴπομεν, κατώκησαν κατ’ ἀρχὰς εἰς τὰ νότια μέρη τῆς Ρωσίας, πλησίον τοῦ Βόλγα ποταμοῦ, ἔλαβον τὸ ὄνομα Βούλγαροι. Ἀπὸ ἐκεῖ δὲ ἤρχισαν νὰ κάμνουν ἐπιδρομάς εἰς τὸ

Ἐλληνικὸν κράτος καὶ ἐλεγχότουν, δπως οἱ Σλάβοι, τὰς Εύρωπαὶ ικὰς ἐπαρχίας του. Ἐπειτα ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰς πέραν τοῦ Δουνάβεως χώρας. Βραδύτερον δὲ ὁ Κωνσταντῖνος Πωγωνᾶτος ἐπετρεψεν εἰς αὐτοὺς νὰ κατοικήσουν εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ ὄρους Αἴμου χώραν, τὴν κάτω Μοισίαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν δρόν, νὰ ζοῦν εἰρηνικὰ καὶ νὰ ἀποκρούουν τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σλάβων καὶ τῶν Ἀβάρων. Ἀπὸ τότε ἡ χώρα αὕτη ὀνομάσθη Βούλγαρια.

3. Ἐκσλαβισμὸς τῶν Βουλγάρων. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν χώραν ἔκεινην εὗρον καὶ Σλάβους, οἱ δοποῖοι ἀπὸ πρωτύτερα εἶχον ἐγκατασταθῆ ἔκει ἐπειδὴ δὲ οἱ Σλάβοι ἦσαν περισσότερον πολιτισμένοι ἀπὸ αὐτούς, οἱ Βούλγαροι ἀνεμείχθησαν μετ' αὐτῶν καὶ ἐξεσλαβίσθησαν. Παρέλαβον δηλαδὴ τὴν γλώσσάν των καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά των. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν δὲ, ἀπὸ τὴν δοποίαν ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἥρχισαν μακροὺς πολέμους ἐναντίον τῶν Ἐλήγηνων—πολέμους ἀγριότητος, αἰμάτων καὶ ἐρημώσεως.

21ον

ΠΟΛΕΜΟΙ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ.
ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΑΥΤΩΝ

1. Βουλγαρικοὶ πόλεμοι ἐπὶ τῶν Ἰσαύρων. Οἱ φοβερώτεροι πόλεμοι, τοὺς δοποίους ἔκαμπον οἱ “Ἐλληνες ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ἔγινον ἐπὶ τῶν μεγάλων βασιλέων Κωνσταντίνου τοῦ Ε'. καὶ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου, οἱ δοποῖοι ἀνήκοντες εἰς τὴν δυναστείαν τῶν Ἰσαύρων. Καὶ ὁ μὲν Κων-

σταντίνος ἔκαμεν ἐννέα ἑκστρατείας ἐναντίον αὐτῶν, μέχρις δτου εἰς τὴν μεγάλην μάχην, ἡ ὅποια ἔγινε πλησίον τῆς πόλεως Ἀγράλου, τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ἐταπείνωσεν ὁριστικῶς.

Ἄλλὰ μόλις ἀπέθανεν ὁ Κωνσταντῖνος, οἱ διάδοχοι του εἶχον στρέψει τὴν προσοχήν των εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων. Τότε οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν πάλιν τὰς ἐπιδρομάς των ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας. Ὅταν ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ Νικηφόρος ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν καὶ τοὺς ἐνίκησεν ἀλλ' εἰς μίαν μάχην ἔπεσεν εἰς ἐνέδραν καὶ ἐφονεύθη, καθὼς εἴδομεν Ἀλλὰ τὸν Νικηφόρον ἔξεδικήθη ὁ νέος αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Αρμένιος, ὃ δόποιος τοὺς κατέστρεψεν ἐντελῶς, καθὼς εἴπομεν, εἰς τὴν Μεσημβρίαν (817). Ἐπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν αὐτὴν οἱ Βούλγαροι ἔπαισαν τὰς ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐπιδρομάς των καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως χώραν των.

2. Ἐκχριστιανισμὸς Βουλγαρῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην γάρων καὶ Σλάβων, οἱ Βούλγαροι προσῆλθον εἰς τὸν Χριστιανισμόν, διὸ τῶν ἐνεργειῶν τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης μοναχῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου. Οἱ μοναχοὶ οὗτοι, ἀφοῦ μετέφρασαν εἰς τὴν Σλαβικὴν γλῶσσαν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Ἐκκλησίας, μετέβησαν εἰς τοὺς Σέρβους καὶ ἄλλους Σλαβικούς λαούς καὶ τοὺς ἐδίδαξαν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ο ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων πρὸ πάντων συνεπληρώθη ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Φωτιον' διότι μὲ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ ἐβαπτίσθη ὁ τότε ἡγεμὼν τῶν Βουλγάρων Βόγορις, τοῦ δόποιου τὸ παράδειγμα ἐμιμήθησαν κατόπιν οἱ ἀρχοντες, οἱ εὐγενεῖς καὶ ὁ λαός. Ἀπὸ τότε οἱ Βούλγα-

δοι ἡρχισαν κάπως νὰ μεταβάλλωνται. Ὡλθον εἰς σχέ-
σεις μὲ τοὺς "Ελληνας" πολλοὶ ἔξ αὐτῶν ἐσπούδαζον εἰς
τὴν Κανσταντινούπολιν καὶ ἔνεκα τούτου πολὺ ὠφελή-
θησαν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἐλλήνων. Δυστυχῶς δ-
μως οὔτε ὁ Χριστιανισμός, οὔτε ὁ Ἐλληνισμὸς κατώρ-
θωσαν νὰ ἔξημερώσουν καὶ ἐκπολιτίσουν αὐτοὺς τε-
λείως.

22ον

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΣ

Ἐύτυχῶς ὅτι ἀνέβη μετ' ὀλίγον εἰς τὸν θρόνον ἡ λεγο-
μένη Μακεδονικὴ Δυναστεία αὐτῇ συνέ-
τριψε τελειωτικὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ἄλλους
ἔχθρούς καὶ ἀνύψωσε τὸ κράτος.

1. Βασίλειος Α' ὁ Μακεδών. Ἀρχηγὸς τῆς δυνα-
στείας αὐτῆς ἦτο δ. Βασίλειος ο Μακεδών
οὗτος κατώρθωσε νὰ κατανικήσῃ τοὺς "Αραβας, οἱ δ-
όποιοι ἐλεηλάτουν τὰ Ἐλληνικὰ παράλια καὶ τὰ παρά-
λια τῆς Δαλματίας. Δι' αὐτὸν οἱ Δαλμάται, πρὸς τούτοις
δὲ καὶ οἱ Βόσνιοι καὶ οἱ Σέρβοι, ἀνεγνώρισαν καὶ πάλιν
τὴν Ἐλληνικὴν κυριαρχίαν, τὴν ὥποιαν ἐπὶ Τραυλοῦ εἰ-
χον ἀποτινάξει. Μὲ τὰς ἐνεργείας δὲ τοῦ Βασιλείου ἔγι-
νον Χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἐλευθερολάκωνες, δη-
λαδὴ οἱ πρόγονοι τῶν σημερινῶν Μανιατῶν, οἱ
όποιοι μόνοι ἔξ ὅλων τῶν Ἐλλήνων ἦσαν μέχρι τῆς ἐπο-
χῆς ἐκείνης εἰδωλολάτραι. Τότε καὶ οἱ Βούλγαροι, εἰς
τοὺς ὥποιους εἶχεν εἰσαχθῆ, καθὼς εἴπομεν, ὁ Χριστιανι-
σμός, ἡναγκάσθησαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν δικαιοδοσί-

αν τῆς Ἑλληνικῆς Ἔκκλησίας. Τοιουτόπως ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ κράτος εύρισκετο εἰς ἀρίστην κατάστασιν.

2. Λέων ΣΤ' ὁ σοφὸς καὶ

Νικηφόρος Φωκᾶς.

Δυστυχῶς ὁ διάδοχος

τοῦ Βασιλείου, Λέων ο ΣΤ', ἥτο μὲν σοφὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ παρημέλησε τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὸ κράτος ἔπαθεν ἐπὶ τῆς βασιλείας του μεγάλας συμφορᾶς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς Ἀραβαῖς καὶ τοὺς Ρώσους. Ωσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν διαδόχων τοῦ Λέοντος, τὸ κράτος ὑπέφερε πολλὰς ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Βουλγάρων, μέχρις ὅτου ἔγινεν αὐτοκράτωρ ὁ ἔνδοξος στρατηγὸς Νικηφόρος Φωκᾶς. Οὗτος, ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς πολλὰς μάχας τοὺς Ἀραβαῖς καὶ κατέλαβε τὴν νῆσον Κύπρον, ἀπεφάσισε νὰ καταβάλῃ καὶ τοὺς Βουλγάρους. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον προσεκάλεσεν ὡς συμμάχους τοὺς Ρώσους· Πραγματικῶς αὐτοὶ ἐδέχθησαν καὶ ἀφοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἐνίκησαν τοὺς Βουλγάρους καὶ κατέλαβον ὅλην τὴν χώραν των

3. Ἰωάννης Τσιμισκῆς. Ἄλλὰ μετὰ τοῦτο οἱ Ρῶσοι δὲν ἤθελαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν, ὅπως εἶχον συμφωνήσει προηγουμένως μὲ τὸν Φωκᾶν. Τότε ὁ Φωκᾶς ἀποφασίζει νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῶν Ρώσων ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του, διότι ἐπεσε θῦμα συνωμοσίας. Εἰς τὸν μεγάλον αὐτὸν αὐτοκράτορα οἱ Ἑλληνες ὀφείλομεν ἴδιαιτέρων εὐγνωμοσύνην, διότι ἀνακτήσας ἀπὸ τοὺς Μωαμεθανούς τὴν Κύπρον, τὴν Κρήτην (961) καὶ μέγα μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐξημέρωσεν αὐτὰς καὶ ἀνεζωγόνησε τὸν

Ελληνισμὸν εἰς τὰς χώρας ταύτας. Τὸν Φωκᾶν διεδέχθη ὁ Ἰωάννης Τσιμισκής, ὁ ὅποιος κατώρθωσε νὰ κατανικήσῃ τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν, τὴν ὅποιαν ἀπὸ τότε μετέβαλεν εἰς ἐπαρχίαν Ἑλληνικήν, καταργήσας καὶ τὸ ἀνεξάρτητον πατριαρχεῖον τῆς.

23ον

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Β'. ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ

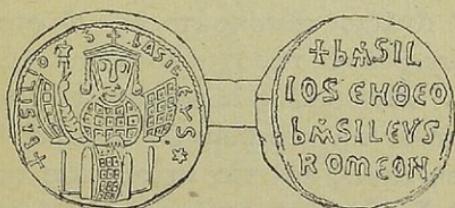
1. Ἡτταὶ τῶν Βουλγάρων "Οταν ἀπέθαινεν ὁ Τσιμισκῆς παρὰ τὸν Σπερχειόν. μισκῆς, ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ νόμιμος διάδοχος τοῦ θρόνου Βασίλειος ὁ Β', ὁ ὅποιος ἦτοι τότε μόλις εἴκοσιν ἔτῶν. Δι' αὐτὸι οἱ θύροι ἐπιφανεῖς στρατηγοὶ τῆς Ἀνατολῆς Βάρδας, Φωκᾶς καὶ Βάρδας Σκληρὸς ἐπανεστάτησαν, διδτὶ καθεὶς ἐξ αὐτῶν ἥθελε νὰ πάρῃ τὴν θεσιν, τὴν ὅποιαν προηγουμένως εἶχεν ὁ Φωκᾶς καὶ ὁ Τσιμισκῆς. Ἄλλος δὲ Βασίλειος, μετὰ μακρὸν καὶ ἐπίπονον ἀγώνα, κατώρθωσε νὰ τοὺς καταβάλῃ. Κατὰ τὸ διάστημα δύμως αὐτὸι οἱ Βούλγαροι ὀφελούμενοι ἀπὸ τὰς ἀνωμαλίας αὐτὰς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ἐπανεστάτησαν καὶ ἔκαμαν βασιλέα των τὸν τολμηρὸν Σαμουήλ. Ο Σαμουήλ ἐκυρίευσε τὴν Ἀλβανίαν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Στερεάν Ἑλλάδα καὶ ἐπροχώρησεν ἔως τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ο Βασίλειος δύμως, μόλις ἀπηλλάγη ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας στρατηγούς, ὕρμησεν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Ἄλλὰ κατὰ τὴν πρώτην ἐκστρατείαν ἀπέτυχεν, ὁ δὲ Σαμουήλ ἐξηκολούθησε τὰς ἐπιδρομὰς του καὶ κατώρθωσε νὰ εἰσβάλῃ καὶ εἰς τὴν

Πελοπόννησον. Τότε ὁ Βασίλειος, ὁ ὄποιος ἦτο ἀπησχολημένος μὲν ἄλλους πολέμους, ἀπέστειλεν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων τὸν στρατηγόν του Νικηφόρον Οὐρανόν. Οὗτος συναντήσας τοὺς Βουλγάρους παρὰ τὸν Σπερχειὸν ποταμόν, ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν αἰφνιδίως καὶ καὶ τοὺς κατασφάζει ὅλους! Μόνος ὁ Σαμουὴλ μὲν τὸν υἱὸν του κατώρθωσε νὰ σωθῇ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πληγωμένος. Τοιουτοτρόπως αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν Βουλγαρικὴν μάστιγα.

2. Κατάλυσις τοῦ Βουλ-

γαρικοῦ κράτους. Ὁ Βασίλειος δὲν ἡρκέσθη εἰς τὴν ἐπιτυχίαν αὐτήν, ἀλλὰ θέλων νὰ καταβάλῃ καὶ ὑποτάξῃ ἐντελῶς τοὺς Βουλγάρους, ἐκστρατεύει ὁ Ἰδιος ἐναντίον αὐτῶν. Τοὺς νικᾷ παντοῦ καὶ καταλαμβάνει πολλὸς φρούρια καὶ πολλὰς πόλεις αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1014 ὁ Βασίλειος εἰς τὸ Κλειδίον (Δεμίρ—Ισάρ) τῆς Μακεδονίας, τὸ σημερινὸν Σιδηρόκαστρον, κατανικᾷ τοὺς Βουλγάρους καὶ καταστρέφει τελείως τὸν στρατόν των. Ἐπειτα δὲ ἔξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα, μέχρις ὅτου ὑπέταξεν αὐτοὺς ἐντελῶς καὶ ἐκυρίευσε τὴν τελευταίαν πρωτεύουσαν αὐτῶν Ἀχρίδα. Τοιουτοτρόπως ὁ Βασίλειος κατέλυσε τὸ Βουλγαρικὸν κράτος καὶ τὸ ἔκαμεν Ἑλληνικὴν ἐπαρχίαν (971), τὴν ὄποιαν διώκει Ἑλλην διοικητής.

Μετὰ τοῦτο ὁ Βασίλειος γεμάτος χαρὰν καὶ ὑπερφάνειαν διὰ τὰς νίκας του, ἔρχεται διὰ Εηρᾶς εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ πανηγυρίσῃ εἰς τὴν ἔνδοξον πόλιν τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ ἀναβαίνει εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εἰς τὸν Παρθενῶνα, ὁ ὄποιος τότε εἶχε μεταβληθῆ εἰς ναὸν τῆς Παναγίας (Παναγία ἡ Ἀθηνιώτισσα), τελεῖ εὐχαριστήριον δοξολογίαν καὶ χα-

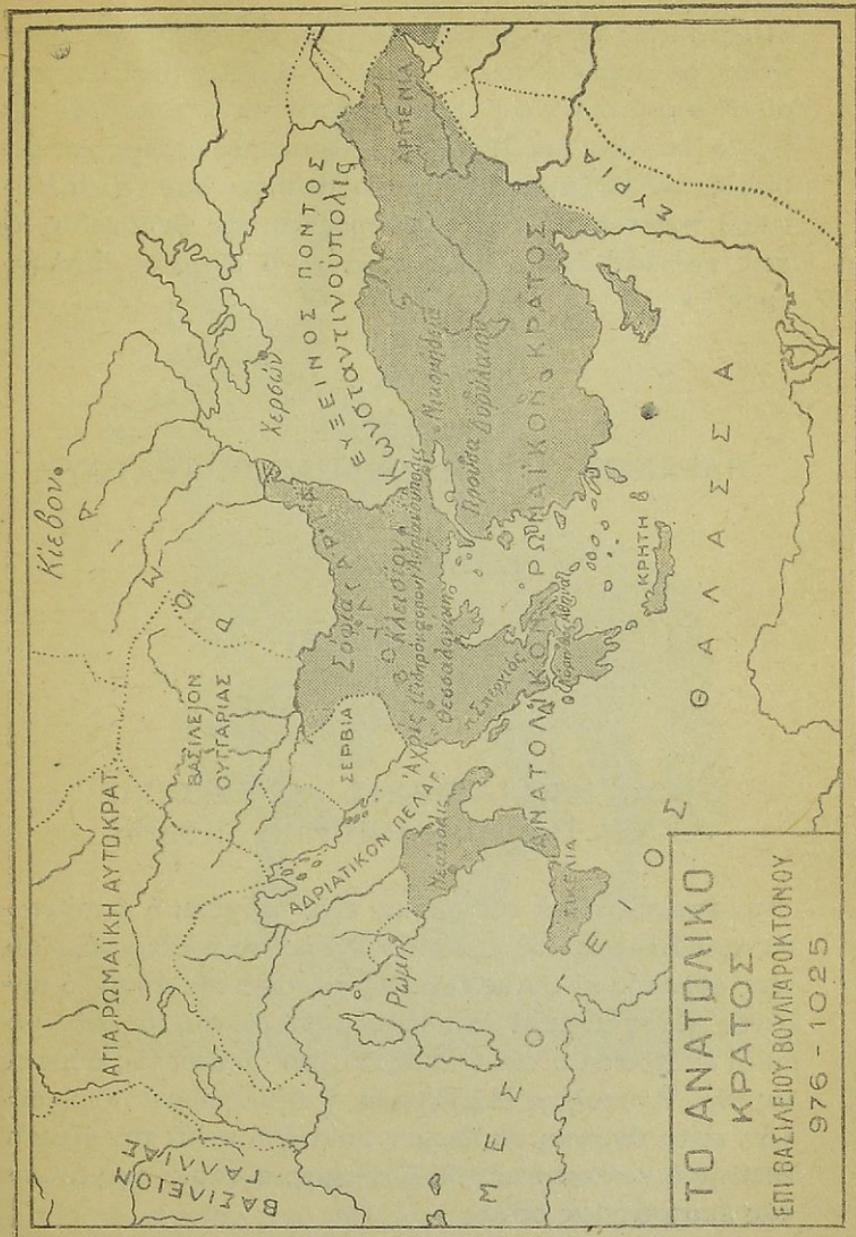


Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος.

ρίζει εἰς τὸν ναὸν αὐτὸν πλούσια ἀφιερώματα. "Ἐπειτοῦ καταβαίνει εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ διὰ θαλάσσης ἔρχεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου δὲ λαὸς τὸν ὑποδέχεται μὲν χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸν ἀποκαλεῖ Βουλγαροκτόνον—καὶ μὲν τὸ ὄνομα αὐτὸν εἶναι γνωστὸς εἰς τὴν Ἰστορίαν.

3. Τὸ Ἑλληνικὸν κράτος Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Β'. Βουλγαρίας ὁ Βασίλειος ἐστερέωσε τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν καὶ ἐπὶ τῶν Σέρβων καὶ τοιουτοτρόπως εἰς ὅλην τὴν χερσόνησον τοῦ Αἰμου ἐκυριάρχει πλέον δὲ Ἑλληνισμός. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ὁ Βασίλειος διεξήγαγε καὶ ἄλλους ἐπιτυχεῖς πολεμους· ἐνίκησε τοὺς Ἀραβας καὶ ἐστερέωσε τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχὴν εἰς τὴν Συρίαν· ὑπέταξε τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐφθάσει νικητὴς μέχρι τοῦ Καυκάσου· ἐπολέμησεν ἐπιτυχῶς ἐναντίον τοῦ αὐτοκράτορος τῶν Γερμανῶν "Οθωνοῦ τοῦ Β'· καὶ ἐστερέωσε τὴν Ἑλληνικὴν κυριαρχίαν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν. Τοιουτοτρόπως τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Βασιλείου, εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ἕκτασιν, εἶχε τὸν ιελειότερον στρατὸν καὶ στόλον, εἶχε τὴν μεγίστην ἀκμὴν καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν.

4. Παρακμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Ἄτυχῶς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου (1025) ἀρχίζει ἡ παρακμὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, διότι οἱ διάδοχοί του ἦσαν ἀνίκανοι καὶ ἀνάξιοι αὐτοκράτορες. Ὁ στρατὸς παρημελήθη. Στάσεις δὲ καὶ ταραχὴ ἐσωτερικαὶ ἐξασθενίζουν τὸ κράτος. Διὸ αὐτὸς οἱ ἔως τώρα ταπεινωμένοι ἔχθροι ὑψώνουν καὶ πάλιν τὴν κεφαλήν. Οἱ Ἀραβες ἥρχισαν καὶ πάλιν τὰς λεηλασίας καὶ τὰς πειρατείας των οἰ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι ἐπανεστάτησαν—καὶ οἱ μὲν Βούλ-



γαροι κατεβλήθησαν, οι δὲ Σέρβοι ἔγιναν ἀνεξάρτητοι. Τέλος δὲ τυχοδιώκται τῶν βορείων χωρῶν τῆς Εύρωπης, οἱ Νορμαννοί, κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν—χώρας τὰς ὅποιας «οἱ βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου εἶχον κατακτήσει διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας, ὅπως καὶ πρὸ δέκα πέντε αἰώνων ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμός!»

IV.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

24ον

ΠΟΙΑ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΕΠΟΧΗΝ

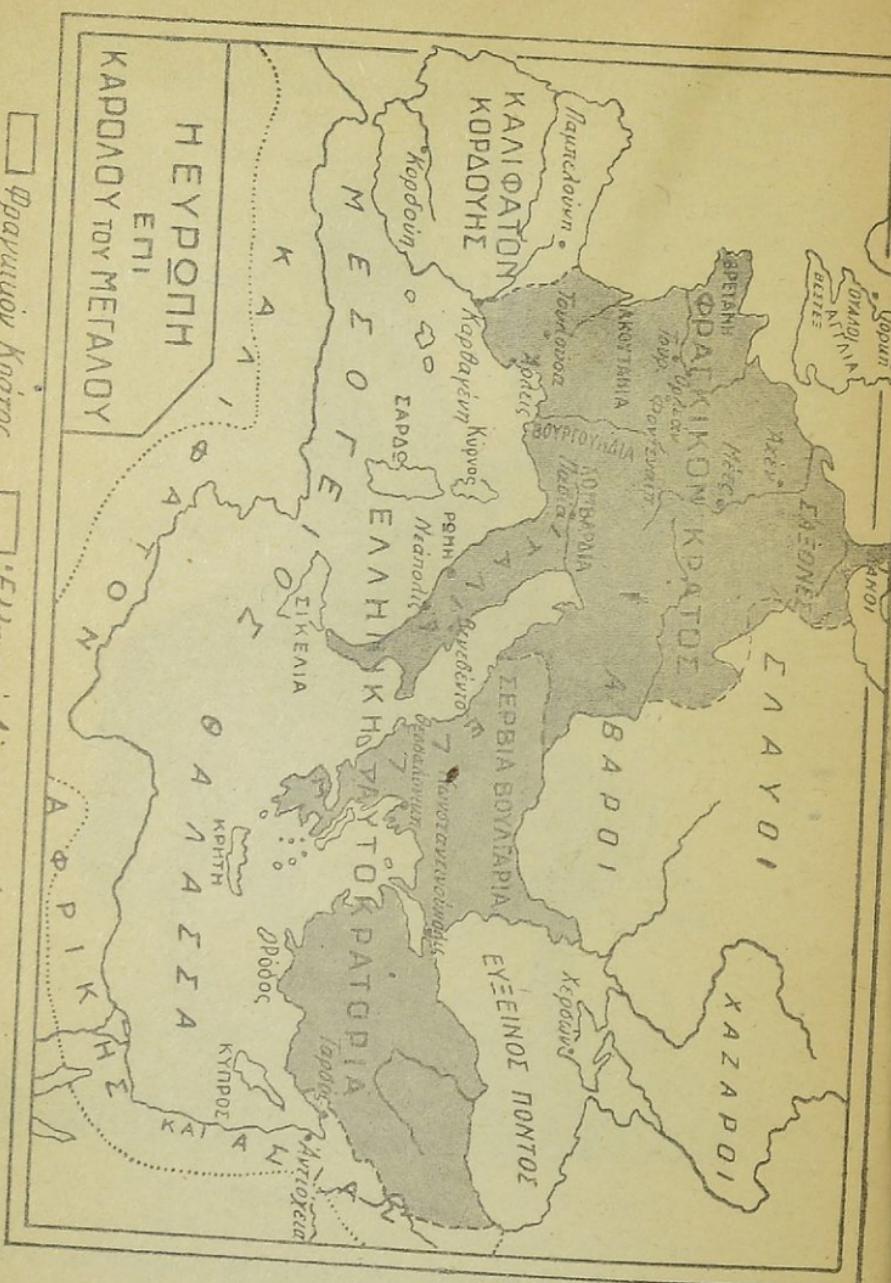
Τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν ὅποιαν εἶχεν ἀρχίσει ἡ κατάπτωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τόσοι ἔχθροι τὸ περιτριγύριζαν, νέος φοβερὸς κίνδυνος ἐμφανίζεται ἀπὸ τὴν Δύσιν δ κίνδυνος αὐτὸς εἶναι αἱ σταυροφορίαι, δηλαδὴ μερικαὶ ἐκστρατεῖαι τὰς ὅποιας ἔκαμαν οἱ λαοὶ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀλλὰ πρὶν ἡ δύμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν, εἶναι ἀνόγκη νὰ ἴδωμεν ποία ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ καταστασὶς τῆς Εύρωπης, ἡ ὅποια ὠργάνωσε τὰς ἐκστρατείας αὐτὰς.

1. Μεσαιωνικὰ κράτη τῆς Εύρωπης. Εἴπομεν ἄλλοτε (πβ. 6ον, 3), δτι μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ Ρωμαϊκοῦ



Κάρολος ὁ Μέγας.

κράτους εἰς Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, ὁ ὅποια, ἔγινεν ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, διάφοροι βάρβαροι Γερ-



Sarod nonindia

□'Ελληνική Αιτουαρερία

11 ΛΟρδή ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου

μανικοὶ λαοὶ εἰσέβαλον εἰς τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ τὸ διέλυσαν. Ἐπὶ τῶν ἐρειπίων δὲ αὐτοῦ ἕδρυσαν διάφορα κράτη, τὰ δόποια μὲ τὸν καιρὸν ἐδέχθησαν τὸν Ρωμαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἀλλ’ ἀπ’ ὅλα τὰ κράτη αὐτὰ περισσότερον προώδευσε καὶ ἀπέκτησε μεγάλην δύναμιν, τὸ κράτος τῶν Φράγκων. Τὸ κράτος αὐτὸν ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν του ἄκμὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ Μεγάλου. Ὁ Κάρολος κατενίκησε πολλοὺς λαοὺς καὶ ἔδωσεν εἰς τὸ κράτος του τὴν ἔκτασιν, τὴν δόποιαν εἶχεν ἀλλοτε τὸ Δυτικὸν Ρωμαϊκὸν κράτος. Δι’ αὐτό, δταν μετέβη εἰς τὴν Ρώμην, ἐστέφθη κατὰ τὸ 800 εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Πέτρου ὑπὸ τοῦ Πάπα «αὐτοκράτωρ τῶν Ρωμαίων»—τίτλον, τὸν δόποιον ποτὲ δὲν ἀνεγνώρισαν οἱ νόμιμοι αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ Φραγκικὸν δῆμος κράτος δὲν διετηρήθη ἐπὶ πολὺ. Διότι μετά τὸν θάνατον τοῦ Καρόλου οἱ διάδοχοί του τὸ ἐμοίρασαν εἰς τρία μέρη, ἐκ τῶν δόποιων ἐσχηματίσθησαν ἔπειτα τὸ Γαλλικόν, τὸ Γερμανικόν διετηρήθησαν, τὸ δὲ Ἰταλικὸν διῃρέθη εἰς πολλὰ μικρὰ κρατίδια καὶ πόλεις αὐτονόμους καὶ μόλις κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα κατώρθωσε νὰ ἀποτελέσῃ ἐν κράτος ἐλεύθερον καὶ ἔνιαῖον. Ἀπὸ τὰ κράτη τῆς Ἰταλίας πρὸ πάντων διεκρίθησαν δύο, τῆς Γενούης καὶ Ἰδίως τῆς Βενετίας, ἡ δόποια ἔγινε μεγάλη ναυτικὴ δύναμις.

2. Φεουδαρικὸν σύστημα. Κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν τὸ Βυζαντιακὸν κράτος εἶχε μεγάλα πλούτη, ἀνεπτυγμένην παιδείαν, λαμπρὸν πολιτισμόν, κοινωνίαν δημοκρατικῶς διωργανωμένην καὶ διοίκησιν συγκεντρω-

μένην εἰς ἔνα ἄρχοντα, τὸν αὐτοκράτορα. Ἀντιθέτως ἡ Εύρώπη εύρισκετο εἰς ἀμάθειαν, κοινωνικὴν ἀνισότητα καὶ πολυαρχίαν, ἢ ὅποια δὲν ἦτο παρὰ ἀναρχία. Διότι τότε ἐπεκράτει ἐν περίεργον σύστημα—τὸ φεού διαλικτικόν. Κατὰ τὸ σύστημα αὐτό, ὁ βασιλεὺς ἦτο ὁ ἀνώτατος ἄρχηγὸς εἰς κάθε κράτος, ἀλλὰ δὲν ἦτο κύριος παρὰ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ—τῆς κομητείας ἢ τοῦ δουκάτου του. Τὸ ἄλλο μέρος ἦτο μοιρασμένον εἰς κρατίδια (φέουδα), τὰ ὅποια ἐλάμβανον κατώτεροι ἄρχοντες, οἵ ὅποιοι ἦσαν πάλιν ἄρχοντες ἀλλων κατωτέρων εὐγενῶν, ὅλοι δὲ μαζὶ ἦσαν τυπικῶς ὑποτελεῖς εἰς τὸν βασιλέα.

3. Φεούδάρχαι, ἵπποται, χωρικοί. Οἱ ἄρχοντες (φεούδάρχαι) εἶχον ὅλα τὰ κτήματα, ἐκυβέρνων τὸ κράτος καὶ κατεγίνοντο μόνον εἰς τὸν πόλεμον· ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι κάτοικοι, δηλ. τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔθνους, δὲν εἶχον κανένα δικαίωμα. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἵ ὅποιοι δὲν εἶχον ἴδια τῶν κτήματα, ἐκαλλιέργουν τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν καὶ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν εἰσοδημάτων. Ἡσαν δηλαδὴ δούλοι πάροικοι. Καθένας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας αὐτοὺς εἶχε μαζὶ του ἔνα ὅμιλον ἀπὸ πολεμιστάς, οἵ ὅποιοι ἐπειδὴ ἐπολέμων ἔφιπποι, ἐλέγοντο ἵπποται. Οἱ ἵπποται ἦσαν πιστοὶ εἰς τοὺς κυρίους των, ἥσαν γενναῖοι καὶ ὑπερήφανοι (ἱπποτισμὸς) καὶ ὠνειρεύοντο πολέμους, ἀγῶνας καὶ κατακήσεις.

Εὐγενεῖς καὶ ἵπποται καὶ λαὸς ἦσαν ἄγριοι, ἀπολίτιστοι καὶ ἀμόρφωτοι. Οἱ μόνοι μορφωμένοι ἀνθρωποι κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦσαν οἱ κληρικοί, οἵ ὅποιοι ἐξήσκουν μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπολιτίστων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης—καὶ πρὸ πάντων

δ Πάπας, δ θρησκευτικός ἀρχηγὸς τῶν λαῶν τῆς Δύ-
σεως.

Οἱ δυτικοὶ λαοὶ ἐζήλευον τὴν δύναμιν, τὴν ζωὴν καὶ
τὸν πλοῦτον τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ δι' αὐτὸ ἐζή-
τουν εὔκαιρισν καὶ ἀφορμὴν νὰ ἀρπάσουν τὰ πλούτη του
καὶ τὰς χώρας του. Καὶ τὴν ἀφορμὴν, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὴν
ἔδωσαν αἱ σταυροφορίαι.

25ον

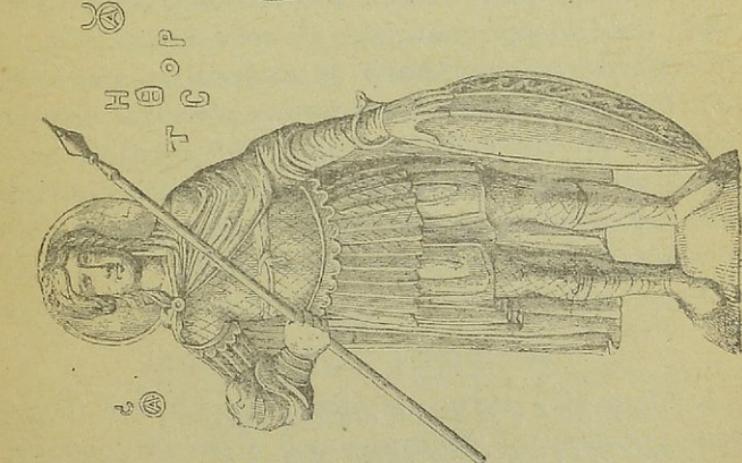
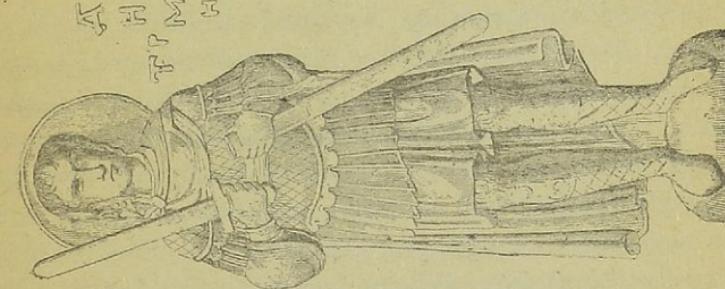
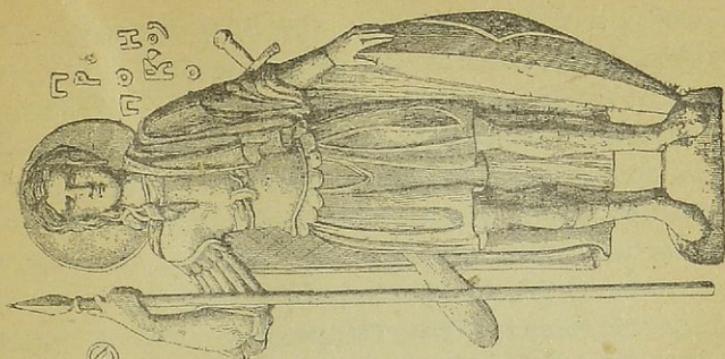
Η ΔΥΝΑΣΤΕΙΑ ΤΩΝ ΔΟΥΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΜΝΗΝΩΝ

1. Δυναστεία τῶν Δουκῶν καὶ Καθὼς εἰδομεν ἀ-
Σελτσοῦκοι Τοῦρκοι. νιωτέρω (πβ. 23ον),
μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου,
τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἥρχισε νὰ παρακμάζῃ καὶ νὰ κυ-
ταρρέῃ. Τὴν κατάρρευσιν αὐτοῦ δὲν ἡδυνήθη νὰ σταμα-
τήσῃ ἡ νέα δυναστεία, ἡ ὁποία μετὰ τὴν Μακεδονικὴν ἀ-
νέβη εἰς τὸν θρόνον, ἡ δυναστεία τῶν Δουκῶν. Διότι
οἱ Δούκαι ἦσαν ἀνίκανοι βασιλεῖς, ἐπὶ δὲ τῆς ἐποχῆς των
νέοι φοβεροὶ ἔχθροὶ τοῦ κράτους ἀνεφάνησαν, οἱ Σελτσοῦκοι Τοῦρκοι.
Φυλαὶ δηλαδὴ Τουρκικαί, αἱ δποῖαι ἔζων μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τῆς
Σινικῆς, ἦνώθησαν ὑπὸ ἔνα ἡγεμόνα, τὸν Σελτσοῦκο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὀνομάσθησαν Σελτσοῦκοι, καὶ
ῆλθον κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ νότια τοῦ "Ωξου ποταμοῦ". Ἐ-
κεῖ ἤσπάσθησαν τὸν Ἰσλαμισμὸν ἀπὸ τοὺς "Αραβας
καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέλαβον τὴν Περσίαν, τὸ Βαγ-
δάτιον καὶ ἄλλα μωαμεθανικὰ κράτη. Τοιουτοτρόπως
ἶδρυσαν ἔνα μεγάλον καὶ ἰσχυρὸν Τουρκικὸν κράτος,
τὸ δποῖον ἔδωκε νέαν ζωὴν εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν,
μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν Ἀράβων. Τότε δὲ οἱ διάδοχοι

τοῦ Σελτσούκικ ἀνηγορεύθησαν σούλτανοι, δηλαδὴ ἀνώτατοι ἄρχοντες. "Επειτα δὲ οἱ Σελτσούκοι, ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν παραλυσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἀπὸ τὴν ἀνικανότητα τῶν Δουκῶν, κατέλαβον ὅλην σχεδὸν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἔνας Τούρκος ἡγεμὼν ἴδρυσε ξεχωριστὸν Σελτσουκικὸν κράτος, τὸ ὅποιον πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Νίκαιαν. Ἡτο δὲ τότε φοβερὰ ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τὸ ὅποιον ἡπείρουν φοβεροὶ κίνδυνοι ἀπὸ ἀνατολᾶς καὶ δυσμάς. Εὕτυχῶς ἔσωσε τὸ κράτος μία νέα δυναστεία, ἥ ὅποια ἀνέβη τότε εἰς τὸν θρόνον—ή δυναστεία τῶν Κομνηνῶν.

2. Ἀλέξιος Α'. ὁ Κομνηνὸς καὶ Ἐπὶ τῆς δυναστείης κατάστασις τοῦ κράτους. ας αὐτῆς, ἥ ὅποια ἔδωκε τρεῖς μεγάλους αὐτοκράτορας, τὸ κράτος ἀπέκτησε νέαν δύναμιν, νέαν λάμψιν καὶ νέαν δόξαν—ἀτυχῶς τὴν τελευταίαν! Ἀρχηγὸς τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν ἦτο ὁ Ἀλέξιος Α'. Κομνηνός, ὁ ὅποιος ἀνήκεν εἰς μεγάλην στρατιωτικὴν οἰκογένειαν καὶ εἶχε διακριθῆ πρωτύτερα ὡς στρατηγός. Ἡτο 24 ἑτῶν, ὅταν ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ Ἀλέξιος· ἀλλ' ἔκτὸς αὐτοῦ εὗρε τὸ κράτος εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Ἀναρχία καὶ παραλυσία ἐπεκράτει εἰς τὰς χώρας του· ὅλοι οἱ ἔχθροι εἶχον ύψωσει κεφαλήν. Δι' αὐτὸ δ Ἀλέξιος εἶχε σκοπὸν νὰ ἐτοιμάσῃ στρατόν, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῶν σπουδαιοτέρων ἔχθρῶν τοῦ κράτους, τῶν Τούρκων· δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως, διότι νέοι φοβεροὶ ἔχθροι τοῦ κράτους ἐφάνησαν ἀπὸ τὴν Δύσιν, οἱ Νορμανῶν οἱ Νορμαννῶν καὶ τῶν Σελτσουκῶν Τούρκων. νοῦ, ἀφοῦ

3. Ἀγῶνες τοῦ Ἀλεξίου κατὰ τῶν Νορμαννῶν καὶ τῶν Σελτσουκῶν Τούρκων. νοῦ, ἀφοῦ



Αξιωματικοί Βυζαντίου

κατέλαβον, δπως είδομεν, τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σι-
κελίαν, ἀνηγόρευσαν ἀρχηγόν των τὸν Γυσκάρ-
δον, ὁ ὅποῖος παρακινούμενος ἀπὸ τὸν Πάπαν, ἀπε-
φάσισε νὰ ὑποτάξῃ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Ἀφοῦ λοι-
πὸν προητοίμασε ἴσχυρὸν στρατὸν καὶ στόλον, ἐπῆλθεν
ἐναντίον τῆς Κερκύρας, τὴν ὅποιαν ἐκυρίευσεν
· "Ἐπειτα διευθύνεται εἰς τὸ Δυρράχιον καὶ τὸ πο-
λιορκεῖ. Οὐ Ἀλέξιος τότε, ἀφοῦ συνήθροισε στρατόν,
ἐπῆλθεν ἐναντίον τῶν Νορμαννῶν. Ἐπειδὴ δμῶς δὲν
εἶχεν ἀρκετὸν στόλον, ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν βοή-
θειαν τῶν Βενετῶν, εἰς τοὺς ὅποιους δι' αὐτὸ παρεχώ-
ρησε πολλὰ προνόμια. Ἐπέτρεψε δηλαδὴ νὰ ἔμπορεύ-
ωνται ἐλευθέρως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς
ἄλλας ἔμπορικὰς πόλεις τοῦ κράτους, νὰ μὴ πληρώ-
νουν τελωνειακούς φόρους καὶ ἄλλα—προνόμια, τὰ δ-
ποῖα περιώρισαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔμπόριον, ἥλαττωσαν
τὰς εἰσπράξεις τοῦ κράτους καὶ ἐπροκάλεσαν πολλὰς
ἀνωμαλίας καὶ ταραχὰς εἰς αὐτό. Οὐ Ἀλέξιος ἐπὶ τέ-
λους κατώρθωσεν, ἔπειτα ἀπὸ πολλούς ἀγῶνας, νὰ νι-
κήσῃ τοὺς Νορμαννούς καὶ νὰ τοὺς ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὰς
Ἑλληνικὰς χώρας. Ἀφοῦ δὲ ἀπέκρουσε τὸν κίνδυνον
τῶν Νορμαννῶν, ἐπῆλθεν ἐναντίον τῶν Τούρκων καὶ ἀ-
νέκτησε τὴν Νικομήδειαν, τὴν Σινώπην καὶ δλίγα ἀκό-
μη ὁχυρά μέρη. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ καταβάλῃ
τελειωτικὰ αὐτούς, διότι νέος κίνδυνος ἀνεφάνη ἀπὸ
τὴν Δύσιν, αἱ σταυροφορίαι.

260ν

Η ΠΡΩΤΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ

1. Αἴτια τῶν σταυροφοριῶν. Ἀκόμη ἀπὸ τοὺς πρώ-
τους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς
τοὺς Χριστιανούς ἡ συνήθεια νὰ πηγαίνουν χάριν πρ-

σκυνήσεως καὶ ψυχικῆς σωτηρίας εἰς τοὺς Ἀγίους τόπους· Τοὺς τόπους, δηλαδὴ ὅπου ἔγεννήθη, ἐδίδαξε καὶ ἔπαθε χάριν τῶν ἀνθρώπων δὲ Σωτὴρ τοῦ κόσμου· Οἱ Χριστιανοὶ ἡδύναντο νὰ ἐπισκέπτωνται ἐλευθέρως τοὺς ἀγίους τόπους, καὶ ὅταν ἀκόμη κατέλαβον τὴν χώραν οἱ Ἀραβεῖς· Ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑνδεκάτου αἰώνος οἱ Σελτσοῦκοι Τούρκοι κατέλαβον τὴν Παλαιστίνην ἀπὸ τότε οἱ προσκυνηταὶ ὑπέφερον τὰ πάνδεινα ἀπὸ τοὺς βαρβάρους αὐτούς, διότι ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐληστεύοντο, ἄλλοι δὲ ἐκακοποιοῦντο καὶ ἄλλοι ἐφονεύοντο! Τότε δὲ εἰς προσκυνητής, Πέτρος ὁ Ἐρημίτης, διότι ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, παρουσιάσθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν Β'. καὶ περιέγραψεν εἰς αὐτὸν μὲν ζωηρότατα χρώματα τὰς βασάνους καὶ τὰ παθήματα τῶν Χριστιανῶν· Ὁ Πάπας ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν Πέτρον νὰ περιέλθῃ τὴν Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃ τὰ πνεύματα εἰς μίαν μεγάλην ἐπιχείρησιν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων· Ζωηρὰν συγκίνησιν ἐπροξένησαν παντοῦ αἱ ἀφελεῖς καὶ πειστικαὶ διηγήσεις τοῦ Πέτρου· Διὰ τοῦτο, δτε δὲ οἱ Πάπας Οὐρβανὸς συνεκάλεσε σύνοδον εἰς τὸ Κλερονόμον τῆς Γαλλίας, προσέτρεξαν εἰς αὐτὴν ἐπίσκοποι, εὐγενεῖς καὶ ἀπειρον πλῆθος λαοῦ· Ὁ Πάπας ὡμολησε μὲ φλογερὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ προέτρεψεν ἐν τέλει νὰ «ἀπαρνηθῇ καθεὶς τὸν ἔαυτόν του καὶ νὰ ἄρῃ τὸν σταυρὸν» πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων ἐκείνων Τόπων.

2 Οἱ σταυροφόροι. Τότε πάντες τόσον συνεκινήθησαν, ὥστε μὲ μίαν φωνὴν ἔκραξαν: «Ἐμπρός, ὁ Θεὸς τὸ θέλει!» χιλιάδες δ' ἐπεσαν εἰς τὰ γόνατα καὶ ὠρκίσθησαν νὰ τρέξουν εἰς τὸν ιερὸν ἐκείνον ἐναντίον τῶν

ἀπίστων πόλεμον. Οὗτοι δέ, ἀφοῦ ἔρραψαν εἰς τὸν δεξιὸν δῆμον ἐρυθρὸν σταυρόν, ἐκ τοῦ ὅποίου καὶ σταυρὸν ὁρίσαν, ἔσπευσαν εἰς τὴν Ἀνατολήν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἐρημίτου Πέτρου. Ἀλλὰ καθ' ὅδὸν τὰ ἀνοργάνωτα αὐτὰ στίφη ἔξετράπησαν εἰς λεηλασίας καὶ διαρπαγάς· ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἥρχισαν καὶ ἐδῶ νὰ κάμνουν τὰ ἵδια—καὶ χειρότερα ἐκείνων, τὰ ὅποια διέπραξαν καθ' ὅδόν· Τότε δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἔσπευσε νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς πλοῖα, διὰ νὰ διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἐκεῖ τὰ ἀτακτα ἐκεῖνα στίφη κατεσφάγησαν, ώς ᾧτο ἐπόμενον, ὑπὸ τῶν Τούρκων!

3. Πρώτη σταυροφορία. Ἡ πρώτη καλῶς ὀργανωμένη σταυροφορία ἔγινε κατὰ τὸ ἔτος 1096 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν διαφόρων μεγιστάνων καὶ ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Οἱ σταυροφόροι, ἀφοῦ ἦλθον διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔκαμαν συνθήκην μὲ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον τὸν Α', διὰ τῆς ὅποίας ὑπεσχέθησαν ἐνόρκως νὰ ἀναγνωρίσουν αὐτὸν ἀνώτατον κυρίαρχον τῶν χωρῶν, τὰς ὅποιας ἥθελον ἀποσπάσει ἀπὸ τοὺς Τούρκους· Τότε δὲ Ἀλέξιος παρεχώρησεν εἰς τοὺς σταυροφόρους πλοῖα, διὰ τῶν ὅποίων οὗτοι διεπεραιώθησαν· εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐπροχώρησαν, ἦλθον καὶ ἐποιιόρκησαν τὴν Νίκαιαν, πρωτεύουσαν τῶν ἐν Ἀσίᾳ Σελτσούκων Τούρκων· ἀλλ' δὲ Σουλτάνος αὐτῶν στενοχωρηθείς, ἐπροτίμησε νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἀλέξιον, δὲ ὅποῖς καὶ κατέλαβεν αὐτήν. Οἱ σταυροφόροι, ἀν καὶ δυσηρεστήθησαν κατὰ τοῦ Ἀλεξίου διὰ τοῦτο, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐκεῖ ἐνίκησαν τοὺς Σελτσούκους καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν Συρίαν. Πολιορκοῦν τὴν Ἀντιόχειαν καὶ γίνονται κύριοι αὐτῆς, μετὰ δικτά-

μηνον πολιορκίαν. Δὲν ἡθέλησαν ὅμως νὰ τὴν παραδώσουν εἰς τοὺς "Ἐλληνας, ὅπως εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Ἀλέξιον" τοιουτοτρόπως ἐφανέρωσαν πλέον τὰ σχέδιά των. Μετὰ τοῦτο δὲ προχωρήσαντες ἐπῆλθον ἐναντίον τῆς 'Ιερού σαλή μ, τὴν ὅποιαν ἐπίσης ἐκυρίευσαν, μετὰ τεσσαράκοντα περίπου ἡμερῶν πολιορκίαν (1999).

4. Διαγωγὴ τῶν σταυροφόρων. Φοβερὰ καὶ ἀξιοδάκρυτος ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῶν κατοίκων. Χιλιάδες Τούρκων ἐσφάγγησαν ἀπανθρώπως, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐκάησαν εἰς συναγωγάς των! Αἱ ἀγριότητες, τὰς ὅποιας διέπραξαν οἱ σταυροφόροι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιγραφοῦν. "Ἐσφαζον ὅποιον ἀπαντοῦσαν — εἴτε νέον, εἴτε γέρον, εἴτε παιδί. Τὸ αἷμα ἔτρεχε ποταμῷδὸν εἰς τὰς ὁδούς.... Ἀφοῦ δὲ τόσον ἀγρίως ἐκόρεσαν τὴν δίψαν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τῆς διαρπαγῆς, ἐκαθάρισαν τὰ χέρια των καὶ μὲ τοὺς πόδας γυμνοὺς ἐπῆγαν ιὰ προσκυνήσουν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Παναγίου Τάφου, ψάλλοντες ὑμνους καὶ διοξολογίας εἰς τὸν Θεόν! Μετὰ τὸ προσκύνημα ὅμως ἐσφαξαν καὶ ὅσους Μουσουλμάνους εἶχον ἀπομείνει.... Τέλος δὲ λησμονοῦντες τὰς ὑποσχέσεις, τὰς ὅποιας ἔδωσαν εἰς τὸν Ἀλέξιον, ἐμοίρασαν ἀναμεταξύ των τὰς κατακτηθείσας χώρας καὶ ἴδρυσαν ἐν Φραγκικὸν βασίλειον, «τὸ βασίλειον τῆς 'Ιερού σαλή μ», τοῦ ὅποιου βασιλέα ἐξέλεξαν τὸν Γοδοφρέδον Μπούγιόν. Εἶναι ἀχαρακτήριστος ἡ διαγωγὴ τῶν Φράγκων πρὸς τοὺς "Ἐλληνας. Δὲν κατεπάτησαν μόνον τὰς συνθήκας, τὰς ὅποιας εἶχον συνάψει μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετεχειρίσθησαν μὲ σκληρότητα, ὡσάν νὰ ἥσαν ἀλλόθρησκοι. Κατεδίωξαν τοὺς "Ἐλληνας κληρικούς, ἤρπασαν τὰς πε-

ριουσίας τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἔβαλαν παντοῦ ἴδικούς των
κληρικούς· ἥρπασαν χώρας Ἑλληνικας, τοὺς δὲ καταί-
κους μετέβαλον εἰς δούλους! Τοιουτοτρόπως ἀπέδει-
ξαν, ὅτι ὁ σκοπός των δὲν ᾧτο νὰ ἐλευθερώσουν τοὺς Ἀ-
γίους Τόπους, παρὰ νὰ ἀρπάσουν, νὰ λεηλατήσουν καὶ
νὰ ὑποτάξουν τὸ Ἑλληνικὸν κράτος....

27ον

**ΑΓΩΝΕΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΜΝΗΝΩΝ.
ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΡΙΤΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ**

1. Ἰωάννης Κομνηνὸς καὶ Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος
Μανουὴλ Κομνηνός. τοῦ Ἀλεξίου Ἡ ω ἀ ν-
νης, δὲν ᾧτο μόνον γενναῖος βασιλεύς, ἀλλὰ καὶ ἄ-
γαθὸς ἀνθρωπος· δι' αὐτὸ ὀνομάσθη καὶ Καλο-
Ἡ ω ἀ νης. Ὁ Ἰωάννης ἐνίκησε τοὺς Τούρκους τῆς
Μικρᾶς Ἀσίας, τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἐταπείνωσε τοὺς
Φράγκους, οἵ διοῖοι εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Συρί-
αν. Ἄλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, Μανούὴλ, ὑπῆρξεν
ὁ ἡρωὶκώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐτοκράτορας τοῦ Βυ-
ζαντίου. Διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὰ προτερήματά του
ὅλοι τὸν ἐθαύμαζον καὶ ὅλοι τὸν ἐφοβοῦντο. Ὁ Μα-
νουὴλ ἐνίκησε τὸν Δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας Ρενάλδον
καὶ τὸν Σουλτάνον τοῦ Ἰκονίου, καὶ τοὺς ἡνάγκασε
νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ ὅρκισθοῦν
εἰς αὐτὸν ὑποταγῆν.

2. Δευτέρα σταυροφορία. Οἱ σταυροφόροι ἀπὸ τὴν
πρώτην ἀκόμη σταυροφορίαν εἶχον καταλάβει καὶ τὴν
Ἐδεσσαν (τῆς Μεσοποταμίας), εἰς τὴν ὁποίαν ἰδρυ-
σαν μικρὰν ἡγεμονίαν ἀπετέλει δὲ αὕτη τὸ σπουδαιό-

τερον πρὸς ἀνατολὰς προπύργιον τοῦ Φραγκικοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο, ὅταν ἔγινε γνωστὸν εἰς τὴν Δύσιν, ὅτι ἡ "Ἐδεσσα κατελήφθη ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κορράδος Γ'. καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Λουδοβίκος Ζ'", ἐπεχειρησαν τὴν δευτέραν σταυροφορίαν (1147). Οἱ σταυρόφόροι, ἀφοῦ ἔφθασαν ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς περιπετείας εἰς τὴν Συρίαν, ἐπολιόρκησαν τὴν Δαμασκόν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπέτυχον, ἡναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψουν πάλιν εἰς τὰ ἴδια, χωρὶς νὰ κατορθώσουν τίποτε.

3. Τρίτη σταυροφορία. Ὁλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου Σαλαδδίν, ἀφοῦ ἐνίκησε τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Παλαιστίνης, ἔγινε κύριος τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ εῖδησις αὐτῇ, ὅταν ἔγινε γνωστὴ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐνεποίησε φοβερὰν ἐντύπωσιν καὶ ἐπροκάλεσε τὴν τρίτην σταυροφορίαν ἀυτῆς ἥσαν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερίκος Βαρβαρόσας, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος Αὔγουστος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος· ἀλλ' εἰς τὴν Κιλικίαν, ἐνῷ διέβαινε τὸν ποταμὸν Κύδονον (Καρά—σοῦ), παρεσύρθη ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπνίγη. Οἱ δὲ κατόπιν αὐτοῦ ἐλθόντες Φίλιππος Αὔγουστος καὶ Ριχάρδος ὁ Λεοντόκαρδος, ἐνίκησαν μὲν τὸν Σαλαδδίν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Πτολεμαΐδα τῆς Φοινίκης, ἀλλὰ τὴν Ἱερουσαλήμ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀνακτήσουν. Τέλος οἱ σταυροφόροι περιῆλθον εἰς διχόνοιαν· τότε ὁ μὲν Αὔγουστος ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια, ὁ δὲ Ριχάρδος παραμείνας ἐκεῖ

συνωμολόγησε συνθήκην πρὸς τὸν Σαλαδδίν, διὰ τῆς δποίας ἐπετρέπετο ἡ ἐλευθέρα προσελεύσις τῶν προσκυνητῶν εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους. Αὐτὸ ἦτο τὸ μόνον κατόρθωμά του !

28ον

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ

1. Οἱ σταυροφόροι εἰς τὴν Βενετίαν. Μετὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος Γ', ἐπροκήρυξε τὴν τετάρτην σταυροφορίαν, ἡ δποία δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ἔχει ἔξαιρετικὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα. Κατὰ τὸ ἔτος δηλαδὴ 1204 πολλοὶ Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ κόμητος τοῦ Μ ο μ φ ε ρ ρ ἀ τ ο υ (Ιταλίας) Β ο ν ι φ α τ ί ο υ καὶ τοῦ κόμητος τῆς Φλάνδρας (Βελγίου) Β α λ δ ο υ ί ν ο υ. ἔμαζεύθηκαν εἰς τὴν Βενετίαν, διὰ νὰ ἐπιχειρήσουν τὴν τετάρτην πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων σταυροφορίαν. Εἶχον λάβει ἀπόφασιν νὰ ὑπάγουν εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους διὰ θαλάσσης, διότι ἡ ὁδὸς αὐτῇ ἐθεωρεῖτο ἀσφαλεστέρα. Ἐσυμφώνησαν λοιπὸν μὲ τὸν Δόγην (δηλ. ἀρχηγὸν) τῶν Βενετῶν, τὸν ἐνενηκοντούτη Δάνδολον, νὰ τοὺς μεταφέρῃ εἰς τὴν Ἀσίαν μὲ πλοῖα Βενετικά. Ἄλλὰ ἐνῷ οἱ σταυροφόροι ἐφρόντιζον νὰ ἔξεύρουν τὰ ναῦλα, παρουσιάζεται εἰς αὐτοὺς ἀνεπίστως δ Ἀλέξιος, τοῦ ὁποίου δ πατήρ Ἰσαάκιος εἶχεν ἐκθρονισθῆ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἀλέξιον Γ'. Οὗτος προσκαλεῖ τοὺς σταυροφόρους νὰ βοηθήσουν τὸν πατέρα του, ὅπως ὀνακτήσῃ τὸν θρόνον. ὑπόσχεται δὲ ἀντὶ τῆς βοηθείας αὐτῆς νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν Δυτικήν, προσέτι δὲ νὰ δώσῃ εἰς

τούς σταυροφόρους χρήματα, ώστε δλοι νὰ γίνουν πλούσιοι—άκομη καὶ στρατὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων. Ἄλλος αὐτὸς ἐπεδίωκον οἱ σταυροφόροι καὶ ὁ Πιάπας· αὐτὸς ἥθελε καὶ ὁ πονηρὸς Δάνδολος, ὁ ὄποιος κατενόει, ὅτι ἡ ζωὴ καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του ἔκειτο εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Βιζαντιακοῦ κράτους καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἐλλήνων. Ἡ εὐκαιρία λοιπὸν αὐτὴ καὶ αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Ἀλεξίου ὑπεβοήθουν τὰ σχέδια καὶ τὰ συμφέροντα δλῶν τούτων.

2. Οἱ σταυροφόροι πρὸ τῆς Δι᾽ αὐτὸς οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ Βενετοὶ ἔδέχθησαν προθύμως καὶ ἔξεκίνησαν πρῶτον διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀντὶ νὰ διευθυνθοῦν εἰς τοὺς Ἀγίους Τόπους. «Οταν δὲ οἱ σταυροφόροι καὶ οἱ Βενετοὶ εἶδον τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ μακράν, ἔμειναν μὲν ἀνοικτὸν στόμα. «Δὲν ἐπίστευον, ὅτι μία τοιαύτη πόλις ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ εἰς δλον τὸν κόσμον. Τὴν ἐκοίταζαν μὲν θαυμασμόν, ἀλλὰ καὶ μὲν ἀπληστίαν», καθὼς λέγει ἔνας σταυροφόρος, ὁ ὄποιος ἔγραψε τὴν Ιστορίαν τῆς Σταυροφορίας. «Ἐκοίταζαν τὰ ὑψηλά της τείχη, τοὺς δυνατοὺς πύργους, τὰ πλούσια παλάτια καὶ τὰς ὑψηλὰς καὶ ὠραίας ἐκκλησίας. Δὲν ἦδύναντο νὰ φαντασθοῦν, ὅτι ὑπάρχει μία τόσον πλουσία καὶ τόσον μεγάλη πόλις, ἡ ὄποια ἦτο βασίλισσα δλῶν τῶν ἀλλών!»

3. Κατάληψις καὶ λεηλασία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. Οἱ Φράγκοι, δηλαδὴ οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ σταυροφόροι, ἔξεθρόνισαν τὸν Ἀλέξιον Γ'. καὶ ἀνεβίβασαν πάλιν εἰς τὸν θρόνον τὸν Ἰσαάκιον, μαζὶ μὲ τὸν υἱόν

του 'Αλέξιον Δ'. 'Αλλ' ἐπειδὴ οὗτοι δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἔκπληρώσουν ἀμέσως τὰς ὑποσχέσεις των, οἱ Φράγκοι ἀπεφάσισαν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ παλαιόν των ὄνειρον—νὰ κυριεύσουν τὴν μεγάλην πόλιν. "Ωρμησαν λοιπὸν κατ' αὐτῆς καὶ μετὰ τριῶν ἡμερῶν πολιορκίαν κατώρθωσαν νὰ γίνουν κύριοι αὐτῆς (12 Ἀπριλίου τοῦ 1204). Εἶναι ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ κανεὶς τί ἔπαθεν ἢ δοξασμένη πόλις τότε. Οἱ ἄγριοι ἐπιδρομεῖς ἐφέρθησαν ὡς θηρία μᾶλλον καὶ ὅχι ὡς ἄνθρωποι—καὶ ἄνθρωποι μάλιστα Χριστιανοί! Τοὺς πλείστους κατοίκους κατέσφαξαν καὶ ἄλλους ποικιλοτρόπως ἐβασάνισαν, διὰ νὰ τοὺς παραδώσουν τὰ χρήματα καὶ τὰ πολύτιμα πράγματά των. Τὰς οἰκίας ἐλεηλάτησαν ἢ παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ· πολύτιμα χειρόγραφα κατέκαυσαν· ναοὺς διήρπασαν καὶ ἐβεβήλωσαν· τὰ ιερὰ σκεύη μετεποίησαν εἰς σκεύη μαγειρικῆς· ἔπινον οἶνον μὲ τὰ ἄγια ποτήρια καὶ πλεῖστα καλλιτεχνικὰ ἀριστουργήματα ἡκρωτηρίασαν ἢ κατέστρεψαν ἐντελῶς ἢ τὰ διήρπασαν καὶ τὰ ἀπέστειλαν εἰς τὴν Εὔρωπην. Τίποτα, ἀπολύτως τίποτε, δὲν ἀφῆκαν, οὐδὲν δσιον ἢ Ιερὸν ἐσεβάσθησαν. 'Αλλ' ίδιως ὅλην των τὴν ἀπληστίαν, ὅλην τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀγριότητά των ἔδειξαν εἰς τὸ ἀπαράμιλλον ἐκεῖνο κόσμημα καὶ σέμνωμα τῆς Ὁρθοδοξίας—τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας τοῦ Θεοῦ Σοφίας. Διήρπασαν πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ πολύτιμον, ἔθραυσαν τὰς ιεράς του πύλας, κατεκερμάτισαν τὸν ἄμβωνα, τὸ ιερὸν βῆμα καὶ τὴν περίφημον ιεράν του τράπεζαν, ἢ δποία ἥτο κατεσκευασμένη ἀπὸ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους. Δὲν ἐντράπηκαν δὲ ἐπειτα νὰ δηγήσουν ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἡμιόνους, διὰ νὰ φορτώσουν τὰ λάφυρα! «Οἱ Χριστιανοὶ αὐτοί», λέγει ἔνας μεγάλος ξένος ιστορικός, «ἔδειχθησαν χειρότεροι καὶ ἀπὸ τὸν Ἀλάριχον καὶ τὸν Ἀττίλαν ἥσαν οἱ αἴτιοι ἔνε-

καὶ τῶν δποίων ἔπεσε τὸ προπύργιον τῆς Εὔρωπης καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἡνοιξαν τὰς πύλας τῆς Εύρωπης, διὰ νὰ εἰσορμήσουν οἱ ἔχθροὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ—οἱ Τούρκοι».

29ον

**ΦΡΑΓΚΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΙΔΡΥΘΕΝΤΑ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ**

1. Διανομὴ τῆς Ἐλληνι· Οἱ Φράγκοι, ἀφοῦ ἐκυρίευ-
κῆς αὐτοκρατορίας. σαν τὴν Κωνσταντινούπο-
λιν, ἐμοίρασαν τὸ Βυζαντιακὸν κράτος ἀναμεταξύ των.
Καὶ εἰς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτοκράτορα ἔκα-
μάν τὸν κόμητα τῆς Φλάνδρας Β αλ δ ο υ ἵ ν ο ν, τὸν
δὲ Β ο ν ι φ ἄ τ ι ο ν τὸν Μομφερρατικὸν ἔκαμαν βασι-
λέα τῆς Θεσσαλονίκης οἱ δὲ Βενετοὶ ἔλαβον τὸ προνό-
μιον νὰ ἐκλέξουν ἴδιον τῶν Πατριάρχην—καὶ ὡς τοιοῦ-
τον ἔξέλεξαν τὸν Θωμᾶν Μ ο ρ ο ζ ἵ ν η ν. "Ἐλαβον δὲ ἀ-
κόμη καὶ τὰ ἐμπορικώτερα μέρη τοῦ κράτους, δηλαδὴ
τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἡπειρον, τὰ παράλια τῆς Ἀλ-
βανίας καὶ μίαν μεγάλην συνοικίαν τῆς Κωνσταντινου-
πόλεως.

Τοιουτοτρόπως ἥ κατάκτησις ἔπεφερε τὴν ἔ-
νωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, δὲ Πάπας Ἰννοκέντιος τόσην
χαράν ἡσθάνθη δι' ὅλα αὐτά, ὥστε ἔδωκε συγχώρησιν
εἰς τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰς ιεροσυλίας τῶν σταυροφό-
ρων! Οἱ Ὁρθόδοξοι δμως Ἐλληνες δὲν ἀνεγνώρισαν
τὸν Βενετὸν πατριάρχην, ἀλλ' ἔμενον πιστοὶ εἰς τὴν θρη-
σκείαν τῶν πατέρων των.

2. Κατάληψις Ἐλληνικῶν χωρῶν Μετὰ τὴν διαινομήν τοῦ Ἐλληνικοῦ κράτους, οἱ Φράγκοι ὥρμησαν, διὰ νὰ καταλάβῃ καθένας τὸ μερίδιον, τὸ δποῖον τοῦ παρεχωρήθη. Καὶ δὲ μὲν Βαλδουΐνος δὲν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ ὅλας τὰς χώρας, τὰς δποίας εἶχε τὸ Ἐλληνικὸν κράτος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, παρὰ δὲ λίγον μέρος εἰς τὰ βορειοδυτικὰ αὐτῆς δι’ αὐτὸν ἔστραφη εἰς τὴν Θράκην, τὴν δποίαν κατέλαβεν.

Ο Βονιφάτιος ἦλθε καὶ κατέλαβε τὴν Θεσσαλονίκην· ἐπειτα ἐκυρίευσε, χωρὶς ἀντίστασιν, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν Εἰς τὰς Θερμοπύλας ὅμως εἶχεν ἀντεπεξέλθει ἐναντίον αὐτοῦ δὲ ἀρχῶν τοῦ Ναυπλίου καὶ ὄλλων μερῶν Λέων Σγυρός· Ο Βονιφάτιος τὸν κατανικῆς καὶ κατόπιν καταλαμβάνει τὰν ἀνατολικὰ μέρη τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος μέχρι τοῦ Ἰσθμοῦ· Ἐπειδὴ δὲ τὰς χώρας αὐτὰς δὲν ἦδύνατο νὰ διοικῇ ἀπ’ εύθειας δὲ Βονιφάτιος τὰς ἔμοιρασεν εἰς διαφόρους συναγωνιστάς του, οἱ δποίοι ήσαν ὑποτελεῖς εἰς αὐτόν. Τοιουτοτρόπως ἔσχηματίσθησαν διάφορα μικρὰ κρατίδια, ἐκ τῶν δποίων τὸ σπουδαιότερον ἦτο τὸ δουκάτον τῶν Θηβῶν καὶ Ἀθηνῶν, τὸ δποῖον ἔδωκεν εἰς τὸν φίλον του "Ο Θωνα Δελαρός· "Οταν δὲ δὲ Βονιφάτιος ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμόν, τότε δύο Γάλλοι κατακτηταί, δὲ Βιλλε-αρδουίνος καὶ δὲ Σαμπλίτης, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Ἐλληνας ὑπὸ τὸν Χαμάρετον, κατέλαβον σχεδὸν ὅλην τὴν Πελοπόννησον· ἐκεῖ δὲ ίδρυσαν τὸ πριγκιπάτον τοῦ Μορέως.

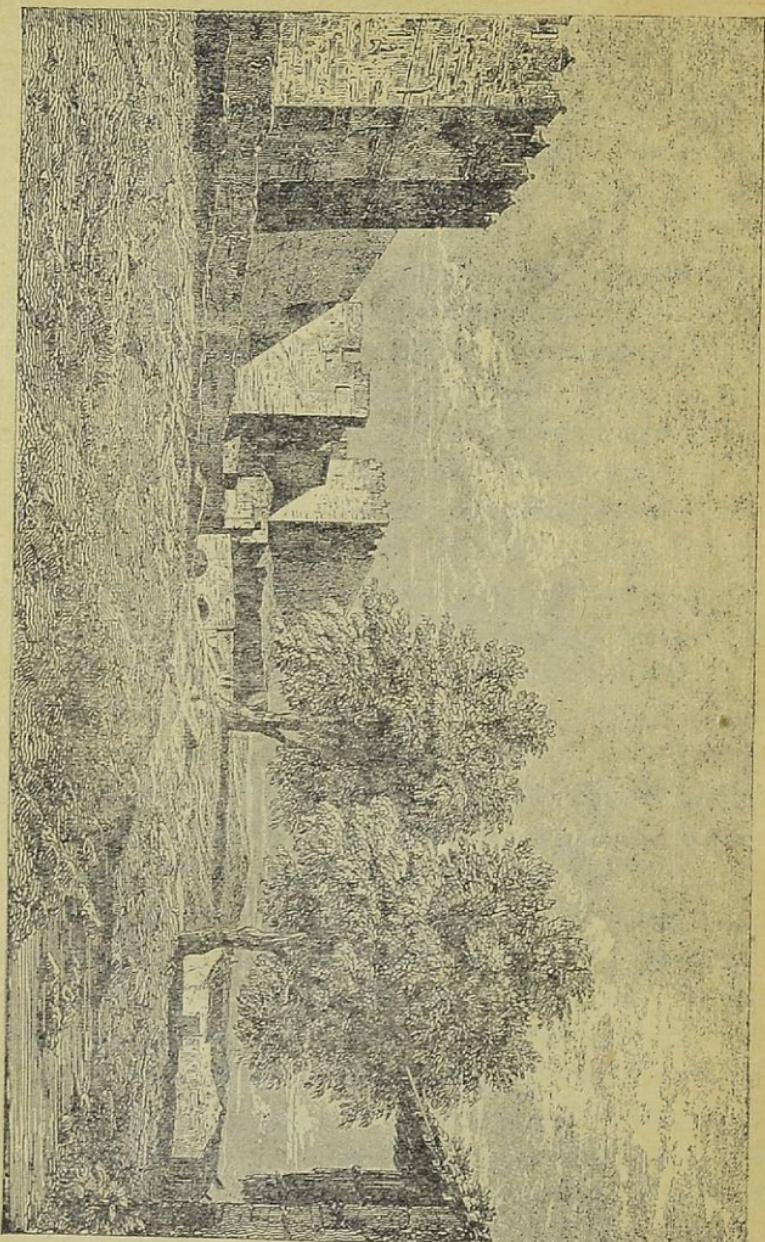
Τέλος οἱ Βενετοὶ κατέλαβον τὴν Κρήτην καὶ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον κατέλαβον μόνον τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην, διότι δὲν εἶχον τὸν στρατόν, δὲ δποίος ἔχρειάζετο διὰ νὰ τὴν καταλάβουν δὲ λόκληρον. Τὰς δὲ Κύκλαδας ἐπέτρεψαν νὰ καταλάβουν μὲν ίδικά των μέσα εὔγε-

νεῖς Βενετοί, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ εἶναι ὑποτελεῖς εἰς τὴν δημοκρατίαν τῆς Βενετίας. Ἐκ τῶν εύγενῶν αὐτῶν δὲ πισημότερος ἦτο δὲ ἀνεψιός τοῦ Δανδόλου. Σαν οὗδος, δὲ ὁ ποιος διὰ τὸν ἑαυτόν του ἐκράτησε τὴν νήσον Νάξον, τὰς δὲ ἄλλας νήσους ἔμοιρασεν εἰς τοὺς συναγωνιστάς του, οἱ δηποίοι ήσαν ὑποτελεῖς του.

3. Τὸ φεουδαλικὸν σύστημα

εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. "Ολαι αἱ Ἑλληνικαὶ χῶραι, αἱ δηποῖαι κατελήφθησαν ἀπὸ τοὺς Φράγκους, διηρέθησαν, κατὰ τὰς φραγκικὰς συνηθείας τοῦ Μεσαίωνος, εἰς μικρὰ κρατίδια, ἥτοι δούκατα, κομιτεῖαι, βαρόνιαι—διαιρεσις, ἢ δηποία ἔβλαψε τοὺς Φράγκους, διότι ἔξησθένησε τὰς δυνάμεις των καὶ ἐγένηνησε φοβερὰς φιλονικίας ἀναμεταξύ των. Ἀπὸ δὲ τὰ Φραγκικὰ κράτη, τὰ δηποῖα ἰδρύθησαν μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δύο διετηρήθησαν περισσότερα ἔτη, τὸ δούκατον τῶν Θηβῶν καὶ Ἀθηνῶν καὶ τὸ πριγκιπάτον τοῦ Μορέως.

4. Βιλλεαρδουΐνοι. Πρῶτος πρῆγκιψ τοῦ Μορέως ἔγινεν ὁ Σαμπλίτης, καὶ ἐπειταὶ ὁ Βιλλεαρδουΐνος ὁ Α'. Αὐτὸν διεδέχθη ὁ υἱός του Βιλλεαρδουΐνος ὁ Β', καὶ αὐτὸν ὁ Βιλλεαρδουΐνος Γ'. Οἱ τρεῖς αὐτοὶ Βιλλεαρδουΐνοι ἐκυβέρνησαν καλῶς. Διότι ἐσεβάσθησαν τὴν γλώσσαν καὶ τὴν θρησκείαν τῶν ἐντοπίων, εἰς δὲ τὰς κοινότητας ἀφῆκαν δὲ των τὰ προνόμια, τὰ δηποῖα ἀρχικώς εἶχον. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς των ἡ Πελοπόννησος ἤκμασε πολύ, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς ηδείηθησαν καὶ ἡ χώρα εἶδεν ήμέρας ἀκμῆς καὶ εὔτυχίας.



Φραύπιου τῶν Βελλεσπόντιων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

30δν

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ ΙΔΡΥΘΕΝΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΦΡΑΓΚΩΝ

1. Αύτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος. Οἱ Φράγκοι, καθώς εἶδομεν, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ καταλάβουν ὅλας τὰς χώρας τοῦ Ἐλληνικοῦ κράτους, αἱ δποῖαι τούς ἐδόθησαν κατὰ τὴν διανομήν. Μερικαὶ ἔξ αὐτῶν μάλιστα κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν καὶ νὰ ἀποτελέσουν ὑπὸ Ἐλληνας ἄρχοντας διάφορα κράτη, τὰ δποῖα ἥρχισαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν ἐπιδρομέων. Καὶ πρῶτος ὁ Ἀλέξιος Κομνηός, ἔγγονος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, ἀκόμη πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινούπολεως, εἶχε καταλάβει τὰ βορειοανατολικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ εἶχεν ιδρύσει ἐκεῖ τὴν αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, ἡ δποῖα περιελάμβανε τὰ παράλια τοῦ Πόντου καὶ τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον. Εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν αὐτὴν ἔβασιλευσεν ὁ οἰκος Κομνηνῶν ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας καὶ ἀνεξωγόνησε καὶ διετήρησεν ἐκεῖ τὰ Ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν Ἐλληνικὸν πολιτισμόν. Κατελύθη δὲ ὁκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἀλώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1461) ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'.

Ν. Γκινοπούλου 'Ιστορ. Βυζαντ., 'Ελληνισμοῦ

7

2. Αύτοκρατορία τῆς Νικαίας. "Ο δὲ Θεόδωρος Λάσκαρις, ὁ ὄποιος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων, εἶχεν διηγορευθῆ αὐτοκράτωρ αὐτῆς, ἀφοῦ δὲν ἤδυνήθη νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατέφυγεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μὲ τὸν "Ελληνα Πατριάρχην καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀρχοντας τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐκεῖ δὲ ὕδρυσε τὸ κράτος τῆς Νικαίας, τὸ ὄποιον ἔμελλε νὰ συνεχίσῃ τὸ καταλυθὲν κράτος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. "Ο Θεόδωρος Λάσκαρις, ἐπειδὴ ἦτο ἀνὴρ δραστήριος καὶ φιλόπατρις, κατώρθωσεν ἐπειτα ἀπὸ μακρούς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Φράγκους καὶ τοὺς Τούρκους νὰ ἐπεκτείνῃ πολὺ τὸ κράτος του καὶ νὰ κάμῃ ἰσχυρόν. Τὸ ἔργον τοῦ Θεοδώρου Λασκάρεως συνεπλήρωσεν ὁ γαμβρός του Ἰωάννης Βατάτσης, ὁ ὄποιος τὸν διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον. Διότι δὲ Βατάτσης κατενίκησε τοὺς Φράγκους καὶ ἀπέσπασεν ἀπὸ αὐτοὺς ὅλας τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις των καὶ πολλὰς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους. "Ἐπειτα ἐπέρασεν εἰς τὴν Εύρωπην καὶ ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ περιώρισε τὸ κράτος τῶν Φράγκων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ περίχωρά της. Τὸν Βατάτοντην διεδέχθη ὁ υἱός του Θεόδωρος Λάσκαρις, ἀνθρωπος μορφωμένος καὶ γενναιοῖς πολεμιστής. Οὗτος κατενίκησε τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ μετὰ τεσσάρων ἔτῶν βασιλείαν ἀπέθανε καὶ ἀφῆσε διάδοχον τὸν υἱόν του Ἰωάννην Λόσκαριν τὴν ἐπιτροπείαν τούτου διέλαβεν ὁ στρατηγὸς Μιχαήλ Παλαιολόγος.

3. Δεσποτᾶτον τῆς Ἡπείρου. "Ο δὲ Μιχαήλ Α' "Αγγελος, ὁ ὄποιος κατήγετο ἀπὸ τὸν οἶκον

τῶν Κομνηνῶν, ἴδρυσε τὸ «Δεσποτᾶτον τῆς Ἡ-
πείρου», τὸ δποῖον εἶχε κατ' ἀρχὰς πρωτεύουσαν
τὴν Ἀρταν. Τὸ κράτος αὐτὸν ηὔξησε πολὺ ὁ ἀδελφὸς
καὶ διάδοχός του Θεόδωρος, ὁ δποῖος, ἀφοῦ ἐνί-
κησε τοὺς Φράγκους, κατέλυσε τὸ βασίλειον τῆς Θεσ-
σαλονίκης καὶ ἔξετεινε τὰ δρια αὐτοῦ μέχρι τῆς Ἀ-
θριανουπόλεως. «Ἐπειτα δὲ μετέθεσε τὴν ἔδραν του εἰς
τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἐστέφθη ἐκεῖ «αὖτοκράτωρ
τὸν Ρωμαῖων», δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ' ἀ-
τυχῶς, δτε μετ' ὀλίγον ἔξεστράτευσεν ἐναντίον τῶν
Βουλγάρων. ἐνικήθη ἀπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Ἀσάν καὶ
ἀφοῦ συνελήφθη αἰχμάλωτος, ἐτυφλώθη. Τότε μέγα
μέρος τοῦ κράτους του κατελήφθη ἀπὸ τοὺς Βουλγά-
ρους, τὴν δὲ Θεσσαλονίκην μὲ τὴν Μακεδονίαν, κατέ-
λαβε, καθὼς εἴδομεν, ὁ Βατάτσης· τὰς δὲ χώρας, αἱ δ-
ποῖαι ἀπέμειναν, ἔλαβεν ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Θεοδώρου Μι-
χαήλ Β', «Αγγελος».

Τὰ Ἑλληνικὰ αὐτὰ κράτη καὶ ἄλλα μικρότερα, τῶν
όποιων ἡγεμόνες ήσαν «Ἑλληνες δεσπόται, ὑπῆρχαν Ἰ-
σχυρὰ προπύργια τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῆς ξενικῆς
κυριαρχίας, τὰ δποῖα διέσωσαν τὸν Ἑλληνικὸν ἔθνο-
σμὸν καὶ τὸ πάτριον θρήσκευμα...

31ον

ΑΝΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Ἀσθένεια Λατινικῆς Ἐνῷ τὰ Ἑλληνικὰ κράτη,
αὐτοκρατορίας. τὰ δποῖα ἴδρυθησαν ἐπει-
τες απὸ τὴν ἀλωσιν, συνεκέντρωσαν δλας τὰς ζωντα-
νὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ Λατινικὴ αὐτοκρα-

τορία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἡδυνήθη οὕτε νὰ ἐπεκταθῇ, οὕτε νὰ στερεώσῃ τὴν ἀρχήν της. Ἀφ' ἐνὸς μὲν, διότι εἶχε διαιρεθῆ εἰς πολλὰς μικροτέρας ἡγεμονίας, τῶν ὅποιων οἱ μεταξύ των δεσμοὶ καὶ οἱ δεσμοὶ των μὲ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἶχον ἐντελῶς χαλαρώθη· ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις τοῦ νέου κράτους ἦσαν ἀσθενεῖς, ἐνῷ οἱ πέριες ἔχθροι του, "Ἐλληνες καὶ Βούλγαροι, ἦσαν ἴσχυροί καὶ ἐπικίνδυνοι. Ἄλλ' ἐκτὸς αὐτῶν καὶ οἱ ὑπήκοοι "Ἐλληνες ἐμίσουν τοὺς Φράγκους καὶ ἀντέπραττον εἰς κάθε ἐνέργειάν των. Τὴν ἀσθένειαν τοῦ Λατινικοῦ κράτους διέβλεπεν δὲ Μιχαὴλ Παλαιολόγος, δὲ οὗτος ἐν τῷ μεταξύ εἶχε στεφθῆ εἰς τὴν Νίκαιαν μόνος βασιλεύς, ἀφοῦ παρηγκώνισε τὸν ἀτυχῆ Ἰωάννην Λάσκαριν. Διὰ τοῦτο δλαι αἱ ἐνέργειαι του εἰς ἐν ἀπέβλεπον—πῶς νὰ γίνη κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

2. Ἐνέργειαι τοῦ Μιχαὴλ Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ Παλαιολόγου.

αὐτὸν διεπεραιώθη εἰς τὴν Θράκην καὶ κατέλαβεν δλας τὰς πόλεις, αἱ οποῖαι ἦσαν γύρω ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τοιουτοῦπος περιώρισε τοὺς Φράγκους εἰς μόνην τὴν περιοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, "Ἐπειτα δὲ συνῆψε φιλικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Βουλγάρους. Ἄλλὰ πρὶν ἐπιχειρήσῃ ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Θράκην τὸν στρατηγὸν του Ἀλέξιον Στρατηγόπουλον, μὲ μικρὰν δύναμιν, διὰ νὰ ἐπιβλέπῃ καὶ συγκρατῇ τοὺς Βουλγάρους ἀφ' ἐνὸς καὶ τὸν δεσπότην τῆς Ἡπείρου Μιχαὴλ Β'. ἀφ' ἑτέρου, δὲ οὗτος ἐφιλοδόξει νὰ ἀνακτήσῃ αὐτὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλ' ὅτε ὁ Στρατηγόπουλος εὑρίσκετο εἰς Σηλυβρίαν, μανθάνει ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους

“Ελληνας, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις τὴν στιγμὴν ἐκεί-
νην ἦτο ἔρημος ἀπὸ στρατιώτας. Διότι οἱ Φράγκοι, μὲ
ὅλον τὸν στρατὸν καὶ στόλον τῶν, εἶχον ἐκστρατεύσει
πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐκεῖ πλησίον κειμένης νησίδος Δα-
φνουσίας. Τότε δὲ Στρατή-
γόπουλος δὲν χάνει και-
ρόν συνεννοεῖται μὲ τοὺς
ἐν τῇ πόλει “Ελληνας καὶ
εἰσάγει ἐν καιρῷ νυκτὸς
ἀπὸ μίαν ὑπόγειον δίοδον
πεντήκοντα στρατιώτας,
οἱ ὅποι οἱ ἥνοι ξαν μίαν πύ-
λην τοῦ τείχους. Οἱ Στρα-
τηγόπουλος εἰσέρχεται ἀ-
μέσως εἰς τὴν πόλιν μὲ δ-
λον τὸν στρατὸν του καὶ
μὲ τὴν βοήθειαν τῶν κα-
τοίκων, καταλαμβάνει εύ-
κόλως αὐτὴν—τὴν 26 Ἰου-
λίου 1261. Οἱ εὐρισκόμε-
νοι εἰς τὴν πόλιν Φράγκοι
τότε κατεδιώχθησαν καὶ
κατεσφάγησαν, ὁ δὲ αὐ-
τοκράτωρ Βαλδουΐνος Β'
τόσον ἐτρόμαξεν, ὡστε ἀ-
μέσως ἐγκατέλειψε τὴν



Μιχαήλ Παλαιολόγος

πρωτεύουσαν καὶ ἔφυγεν
ουτοτρόπως ἡ Κωνσταντινούπολις, ἔπειτα ἀπὸ 57 ἑτῶν
δουλείαν, ἔγινε καὶ πάλιν Ἐλληνική.

3. Τὸ νέον Βυζαντιακὸν κράτος. Μετὰ τρεῖς ἑβδο-

μάδας ὁ Μιχαήλ Παλαιολόγος εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς τὴν ἀνακτηθεῖσαν πόλιν. Ἐκεῖ δὲ ἐστέφθη διὰ δευτέρων φορὰν αὐτοκράτωρ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀγίας Σούσας ἀπὸ τὸν Ὁρθόδοξον Πατριάρχην, ὁ ὄποιος ἐπέπειτεψεν εἰς τὴν παλαιάν του ἔδραν. Ἄλλ' ἂν μὲ τὴν ἀνακτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξεπληρώθη ἐνας θερμὸς πόθος τῶν Ἑλλήνων, αἱ ἐλπίδες των ὅμως διὰ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ ἀρχαίου Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ τὴν ἀνύψωσίν του εἰς τὴν προτέραν ἀκμὴν καὶ δόξαν, δὲν ἔμελλον ἀτυχῶς νὰ ἐκπληρωθοῦν. Τὸ νέον Βυζαντιακὸν κράτος οὕτε τὴν ἔκτασιν, οὕτε τὴν δύναμιν τοῦ παλαιοῦ εἶχεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος, ὅχι μόνον δὲν κατώρθωσε νὰ ἀνακτήσῃ τὰς ὑπὸ τῶν Φράγκων, Βουλγαρῶν καὶ Σελτσούκων κατεχομένας Ἑλληνικὰς χώρας καὶ νήσους, ἀλλ' οὐδὲ ἡδυνήθη νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὰ ὀκηπτέρων του καὶ τὰ ἄλλα Ἑλληνικὰ κράτη τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Τραπεζούντος. Μόνον τὸν κίνδυνον τοῦ κρατους ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν δύο Σικελιῶν, Κάρολον τὸν Ἀνδρέαν τοῦ ικόνα, κατώρθωσε διὰ καταλλήλων ἐνεργειῶν νὰ ἀποτρέψῃ· προσέτι δὲ νὰ κατανικήσῃ τοὺς Φράγκους τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ ἔξαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ τοῦ παραχωρήσουν μερικὰς πόλεις. Αἱ πόλεις δὲ αῦται ἀπετέλεσαν τὸν πυρήνα ἐνὸς νέου Ἑλληνικοῦ κράτους, τοῦ «Δεσπότατον τοῦ Μυστρᾶ». Τὸ κράτος αὐτό, ἀφοῦ ἐπεξετάθη ὅλιγον κατ' ὅλιγον, ἔξεδίωξε τοὺς Φράγκους ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἔγινε σπουδαία ἐστία ἑθνικῆς ἀναζωογονήσεως. Ἄλλ' αὐτοὶ ἥσαν αἱ τελευταῖαι ἐπιτυχίαι τοῦ Μιχαήλ, διότι τελευταίως τόσον ἔξεπεσε καὶ τόσον ἐμισήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διὰ μερικὰς ἀπερισκέπτους ἐνεργείας του, δημοσίᾳ ἥτο ἡ ἐνωσις τῶν Ἑκκλησῶν κλπ., ὡστε, δταν ἀπέθανε, δὲν ἦξιώθη οὐδὲ τῆς συνάθους βασιλικῆς ταφῆς....

IV.

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΑΓΩΝΙΑΣ
 ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΟΥ
 ΚΡΑΤΟΥΣ
 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.
 ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥΡΚΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ
 32ον

ΟΙ ΟΘΩΜΑΝΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ

1. Ἡ πρώτη κοιτίς τού Ὀθωμανικού κράτους. Ἄλλ' ἐνῷ οἱ γειτονικοὶ Βούλγαροι, οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Σέρβοι, ἐπωφελούμενοι ἀπὸ τὴν ἔξασθένησιν τοῦ κράτους, ὅχι μόνον εἶχον γίνει ἀνεξάρτητοι, ἀλλὰ καὶ ἐπιδρομὰς ἥρχισαν ἐναντίον αὐτοῦ, νέος φοβερὸς ἔχθρὸς παρουσιάζεται εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν τῆς Κωνσταντινούπολεως· ὁ ἔχθρὸς αὐτὸς ἦσαν οἱ Ὁθωμανοὶ Τούρκοι. Οἱ Τούρκοι εἶναι μὲν συγγενεῖς μὲ τοὺς Σελτσούκους Τούρκους, ἀλλ' ἀποτελοῦνται ἰδιαιτέραν φυλήν, ἡ ὧδη κατάκει πρωτύτερα τὰς πέραν τοῦ "Ωξου" Τουρκικὰς χώρας. Εἰς ἀρχὴν δὲ τῆς συλῆς αὐτῆς, ὀνομαζόμενος Ἐρτογρούλ, ἥλθε μὲν 400 οἰκογενείας εἰς τὴν Μικρὰν Ασίαν καὶ ἀνέλαβε στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν Σελτσούκον σουλτᾶνον τοῦ Ἰκονίου Ἀλαζάνην. Ἐπειδὴ δὲ ἐβοήθησεν αὐτὸν ἔπιτυχῶς εἰς τοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμους τοῦ Ἀλαεδδίν, ἀνταμείβων τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Ἐρτο-

γρούλ, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν μικράν τινα χώραν πλησίον τῆς Προύσης. Ἡ χώρα αὐτῇ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κοιτίς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.

2. Ὁ γενάρχης τῶν Ὀθωμανῶν. **Ταῦτα ἔγιναν κατὰ τὴν ἐποχήν,** κατὰ τὴν ὁποίαν ἐβασίλευεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Μιχαήλ Η΄· ὁ Παλαιολόγος. Ἄλλος οὔτε ὁ αὐτοκράτωρ, οὔτε κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔδωσε προσοχὴν εἰς τὸ κρατίδιον αὐτὸν διὰ τὴν μικρότητα καὶ τὴν ἀσημότητά του. Ἐν τούτοις ἡ μικρὰ αὐτὴ χώρα ὑπῆρξεν ὁ πυρὴν τοῦ φοβεροῦ ἔπειτα Ὀθωμανικοῦ κράτους! Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐρτογρούλ, ἔγινεν ἡγεμὼν τοῦ μικροῦ κρατιδίου ὁ υἱός του Ὁσμάν ή Ὁθωμάν. Οὗτος, ἀφοῦ ἐνίκησε πολλὰς φορὰς τοὺς Ἑλληνας τοῦ Βυζαντίου καὶ ἤρπασε μερικὰς πόλεις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, κατέλαβεν ἔπειτα τὴν Προύσαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρωτεύουσάν του (1317). Ἀπὸ αὐτὸν δὲ τὸ μὲν κράτος ὀνομάσθη Ὁθωμανικόν, οἱ δὲ Τούρκοι Ὁθωμάνοι. Τοιουτόπως ὁ Ὀσμάν ἔγινεν ἰδρυτὴς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους καὶ γενάρχης τῶν Ὀθωμανῶν.

3. Ἐξισλαμισμὸς τῶν ὑποτασσομένων εἰς τοὺς Τούρκους. Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἦτο κατὰρχας μικρὸν καὶ ἀσήμαντον. Ἄλλος ὅμως τὸ κράτος αὐτὸν ταχέως ἐμεγάλωσε καὶ ηὔξηθη καταπληκτικῶς εἰς ἕκτασιν καὶ πληθυσμόν. Τοῦτο δὲ συνέβη, διότι οἱ ἡγεμόνες τῶν Ὀθωμανῶν δὲν ἔπαισσαν καταλαμβάνοντες χώρας Ἑλληνικάς τοὺς δὲ κατοίκους τῶν χωρῶν αὐτῶν κατώρθωνταν νὰ ἐξισλαμίσουν, ἄλλους μὲν τὴν βίσαν, ἄλλους δὲ μὲ τιμάς καὶ ἀξιώματα. Ἀλλος φοβερὸς τρόπος ἐξισλαμισμοῦ ἦτο τὸ πατεῖδομάζων. Ἐπειδὴ

Σηλαδή οἱ Τοῦρκοι δὲν ἦσαν τακτικοὶ καὶ εὐπειθεῖς στρατιῶται, δι' αὐτὸ δὲ Οὐρχάν, υἱὸς τοῦ Ὀσμάν, ἀπεφάσισε νὰ κάμη στρατὸν ἀπὸ Χριστιανόπαιδας, τοὺς οἰκογενείας τῶν Χριστιανῶν εἰς κάθε χώραν, τὴν δποίαν ὑπέτασσον. Οἱ παιδεῖς αὐτοὶ ἡρπάζοντο εἰς ἡλικίαν 7—14 ἔτῶν, ἔξισλαμίζοντο καὶ ἐγυμνάζοντο διαρκῶς. "Οταν δὲ ἥρχοντο εἰς ἡλικίαν, κατετάσσοντο εἰς τὰ φοβερὰ καὶ ἄγρια τάγματα τῶν Γενιτσάρων (νέου στρατοῦ). Οἱ Γενίτσαροι ἦσαν οἱ πλέον φανατικοὶ καὶ ἄγριοι Τούρκοι στρατιῶται, διότι ἐλησμόνουν δτι κατήγοντο ἀπὸ Χριστιανούς γονεῖς.

Τὸ παιδομάζωμα ἀφῆσεν ὁδυνηρὰν ἀνάμνησιν εἰς τὸ ξένοις τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἔξῆς δημοτικὸν τραγοῦδι :

"Ανάθεμά σε, βασιλιά, καὶ τρεῖς ἀνάθεμά σε,
Μὲ τὸ κακὸ δόποκανες, μὲ τὸ κακὸ ποὺ κάνεις.
Στέλνεις γιὰ παιδομάζωμα καὶ κάνεις Γενιτσάρους.
Κλαῖνε οἱ μανάδες τὰ παιδιὰ καὶ οἱ ἀδερφὲς τ' ἀδέρφια,
Κλαίγω κι' ἔγω καὶ καίγομαι κι' δσο νὰ ζῶ θὰ κλαίγω....
Πέρσι πῆραν τὸν γιόκα μου, φέτο τὸν ἀδερφό μου....

Μὲ τοὺς Γενίτσαρους δὲ καὶ μὲ τὰς ἔξισλαμίσεις, οἱ Τοῦρκοι ηὔξησαν τόσον πολὺ τὸ κράτος των καὶ ἔγιναν τόσον ἴσχυροί, ὅστε ἐντὸς δλίγου νὰ κατακτήσουν ὅλας τὰς Ἐλληνικὰς χώρας. Τοιουτοτρόπως δὲ Ἐλληνισμὸς μέσα εἰς τὴν καρδίαν του καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια του σπλάγχνα, ἔξέθρεψεν, ἐνίσχυσε καὶ ἐμεγάλωσε τὸ φοβερὸν Ὁθωμανικὸν κράτος....

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Β'. ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Γ',
ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΙ

2. Βασιλεία 'Ανδρονίκου Β'. Εἴδομεν ὅτι ὁ Μιχαὴλ Παλαιολόγος δὲν ἦδυνήθη νὰ ἀναστῆσῃ τὸ παλαιὸν Βυζαντιακὸν κράτος (πβ. 31ον, 2), οὐδὲ νὰ τὸ ἀναδιοργανώσῃ, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς νέους ἔχθρούς του, οἱ ὅποιοι ἀνεφάνησαν εἰς τὰ πρόθυρα αὐτοῦ.

Τοῦτον ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ υἱός του 'Ανδρόνικος Β', ὁ ὅποιος ἀποκατέστησε τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἡκύρωσε τὴν περὶ ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν πρᾶξιν τοῦ πατρός του. "Ἐπειτα δέ, ἵνα ἀπροκρούσῃ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ ἐμφανισθέντας Ὁθωμανοὺς Τούρκους, ἐπροσκάλεσεν ἐκ τῆς Ἰσπανίας τυχοδιώκτας μισθοφόρους, τοὺς ὄνομαζομένους Καταλανούς, ἀντὶ νὰ ἀντιτάξῃ ἐγχώριον στρατόν, ὁ ὅποιος δὲν θά ἔχρειάζετο καὶ μεγάλην δαπάνην. Οὕτω οἱ Καταλανοί, ἐνῷ κατ' ἀρχὰς ὑπερίσπιζον γενναίως τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς χώρας, ἀπέβησαν ταχέως ἥ μάστιξ τῶν χωρῶν, τὰς ὅποιάς ἐκλήθησαν νὰ ὑπερασπίσουν κατὰ τῶν Ὁθωμανῶν. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ πολεμοῦν κατὰ τῶν Τούρκων, ἐλήστευον τοὺς 'Ἑλληνας ! "Ἐπειτα δὲ ἐπέδραμον εἰς τὰς ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικὰς χώρας καὶ ἔξετράπησαν εἰς φρικτὰς σφαγὰς καὶ λεηλασίας. Τέλος ἔφθασαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἀφοῦ κατέλαβον τὸ Φραγκικὸν Δουκᾶτον τῶν Ἀθηνῶν ἴδρυσαν ἔκει ἰδικόν των Δουκᾶτον !

2. Βασιλεία 'Ανδρονίκου Γ'. 'Αλλ' ὡς νὰ μὴ ἥρκουν ὅλα αὐτά, προσετέθησαν μετ' ὀλίγον καὶ ἐσωτερικαὶ φιλονικίαι καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι. 'Ο ἔγγονος δηλαδὴ τοῦ 'Ανδρονίκου Β', 'Ανδρόνικος ὁ νεώτερος

ρος, θέλων νὰ ἔξασφαλίσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν διαδοχὴν
 τοῦ θρόνου, περιῆλθεν εἰς ρῆξιν μὲ τὸν πάππον αὐτοῦ
 Ο ἔγγονος τότε, βοηθούμενος ἀπὸ τὸν φίλον του Ἰωάννην
 Καντακουζηνόν, ὑπερί-
 σχυσε καὶ ἀνηγορεύθη αὐτο-
 κράτεωρ, ὁ δὲ πάππος ἀπε-
 χωτὸν εἰς μοναστήριον
 καὶ ἐγινε μοναχός. Ἀλλ’
 ἐκ τοῦ ἐμφυλίου αὐτοῦ πο-
 λέμου ὠφελήθησαν οἱ Ὁ-
 θωμανοὶ Τοῦρκοι, οἱ ὅποι οἱ
 ἔξετεινον τὰς κτήσεις των
 ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ κατέ-
 λαβον, καθὼς εἴδομεν, τὴν
 Προύσσαν, τὴν ὅποιαν ἔκα-
 μαν πρωτεύουσαν τοῦ κρά-
 τους των. Ἐκ ταύτης δὲ ὁ-
 μώμενοι κατόπιν ὑπὸ τὸν
 νέον ἀύτῶν Σουλτάνον,
 Οὐρχάν, κατεγίνοντο νὰ
 καταλάβουν τὴν Βιθυνίαν.

Ο Ἀνδρόνικος Γ', θέ-
 λων νὰ ἀνακόψῃ τὰς προ-
 ὁδούς των Ὁθωμανῶν, ἔξε-



Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος

στράτευσεν ἐναντίον των εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν,
 ἀλλ’ ἐπιδὴ ἐνικήθη, ἡναγκάσθη, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς
 τὴν Κωνσταντινούπολιν ταπεινωμένος. Τότε δὲ Οὐρ-
 χάν κατέλαβεν ὀλόκληρον τὴν Βιθυνίαν μέχρι τοῦ Βο-

σπόρου καὶ ἡσχολήθη εἰς τὴν διοργάνωσιν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Διήρεσε δηλαδὴ αὐτὸς εἰς ἐπαρχίας, διωργάνωσε τὸν στρατὸν καὶ συνέστησε, καθὼς εἴπομεν, τὸ φοβερὸν τάγμα τῶν Γενιτσάρων ἔκοψε νομίσματα καὶ ὅρισεν ἴδιαίτερον κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν Ὀθωμανῶν, διὰ νὰ διακρίνωνται ἀπὸ τοὺς ὄλλους. Ὁ Ἀνδρόνικος ἀπέθανε κατὰ τὸ 1341, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ πράξῃ τίποτε πλέον πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

34ον

ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

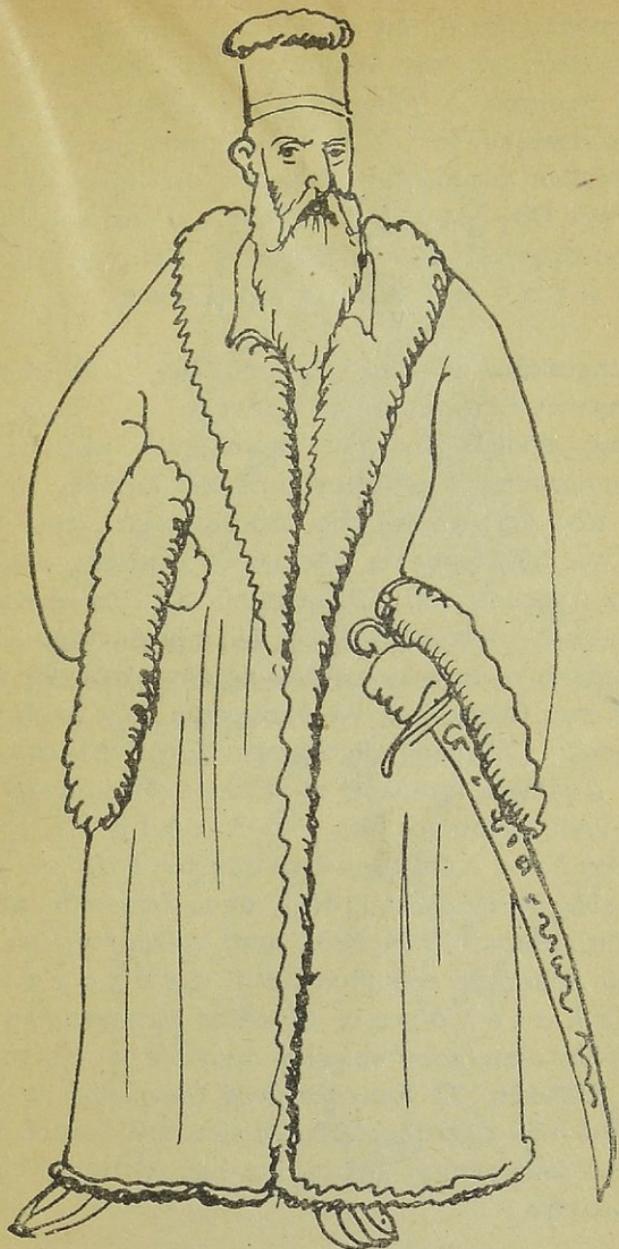
1. Οἱ Τούρκοι εἰς τὴν Εύρωπην. Οἱ Ὀθωμανοὶ Τούρκοι, ἀφοῦ κατέλαβον μὲ τὸν σουλτᾶνον τῶν Οὐθωχῶν ὅλην τὴν Βιθυνίαν, ἔπειτα κατώρθωσαν νὰ βάλουν τὸν πόδα των καὶ εἰς τὴν Εύρωπην. Ὁ Οὐρχάν δηλαδὴ ὠφελουμένος ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους τοῦ Ἰωάννου Ε', δ ὁποῖος διεδέχθη τὸν πατέρα του Ἀνδρόνικον Γ', καὶ τοῦ Καντακούζηνοῦ, ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κατέλαβε τὴν Καλλιπολινήν (1354). Ὁλίγα χρόνια ἀργότερα τὸν Οὐρχάν διεδέχθη δ Μούρατ Α', ἔνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κατακτητὰς τῶν Τούρκων. Οὗτος ὄρμᾷ ἀπὸ τὴν Καλλιπολινήν, γίνεται κύριος τῆς Θράκης καὶ καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν (1365), τὴν ὁποίαν ἔκαμε δευτέραν πρωτεύουσαν τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Τότε δ ἀυτοκράτωρ Ἰωάννης Ε', ἀφοῦ δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ βοήθειαν ἀπὸ τὴν Δύσιν, ἥναγκάσθη νὰ κάμῃ εἰρήνην μὲ τὸν Μουράτ καὶ νὰ δεχθῇ νὰ τοῦ πληρώνῃ κατ' ἔτος φόρον ὑποτελείας! Μετὰ ταῦτα ὁ Μουράτ ὄρμᾷ εἰς τὴν Βαλκανικήν καταλαμβάνει τὴν Μα-

κεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, κυριεύει τὴν Ἀλβανίαν καὶ ύποτάσσει τὴν Βουλγαρίαν. Ἡ τοιαύτη πρόοδος τῶν Τούρκων ἐφόβισε τοὺς Σέρβους, οἱ ὅποιοι ἀφοῦ συνηνώθησαν μὲ τοὺς Βοσνίους, τοὺς Κροάτας καὶ ἄλλους Χριστιανικούς λαούς, ἀπεφάσισαν νὰ ἀντεπεξέλθουν ἐναντίον τοῦ Μουράτ. Ἀλλ’ εἰς τὴν μεγάλην μάχην, ἡ ὅποια ἔγινεν εἰς τὸ Κοσσυφόπεδον (1389), διὰ Μουράτ τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς κατέστρεψε. Τὴν νικηνὸν διατήνει τὴν ἐπλήρωσε μὲ τὴν ζωὴν του, διότι ἐφονεύθη ἀπὸ κάποιον γενναῖον Σέρβον, ὁ ὅποιος τραυματισμένος ἔκειτο μεταξὺ τῶν νεκρῶν.

2. Κατακτήσεις τοῦ Βαγιαζήτ. Τὸν Μουράτ διεδέχθη ὁ αὐτός του Βαγιαζήτ, ὁ ὅποιος ἦτο δρμῆτικώτερος ἀπὸ τὸν πατέρα του· δι’ αὐτὸν ὀνομάσθη καὶ εραυνὸς (γιλδιρίμ). Οὗτος, ἀφοῦ ὑπεχρέωσε τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννη Ε’, νὰ τοῦ παραχωρήσῃ τὴν διχυρανὸν Φιλαδέλφειαν, ὑπέταξεν ὅλους τοὺς Τούρκους ἡγεμόνας τῆς Μικρᾶς Ασίας· ἔπειτα περνᾷ πάλιν εἰς τὴν Εύρωπην, εἰσβάλλει εἰς τὴν Βλαχίαν, τὴν κάμνει φόρου ὑποτελῆ καὶ ἀρχίζει τὰς ἐπιδρομάς του ἐναντίον τῆς Ούγγαρίας. Οἱ Εύρωπαιοι, δταν εἶδον ὅτι ἀπειλοῦνται οἱ ἴδιοι, ἀπεφάσισαν νὰ κάμουν σταυροφόριαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ὁ Πάπας ἐνήργησε μὲ πολλὴν δραστηριότητα. Τοιουτοτρόπως Οὐγγροί, Γάλλοι, Γερμανοί ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ούγγαρίας Σιγισμούνδον, ἐπροχώρησαν ἕως τὴν Νικόπολιν τῆς Βουλγαρίας. Ἐκεῖ διαστήθησαν μὲ τοὺς καταφθάνει ἐντὸς ὀλίγου διαστήματος τοῦ Βαγιαζήτ, συνάπτει μὲ αὐτοὺς μάχην φονικήν, τοὺς κατανικᾶς καὶ κατασφάζει τοὺς περισσοτέρους (1396). Μετὰ τὴν νίκην αὐτὴν ὁρμᾶ ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀρχίζει νὰ τὴν πο-

λιορκῆ. Ο αύτοκράτωρ Μανουὴλ Β'. Παλαιολόγος, υἱὸς τοῦ Ἰωάννου Ε', ζητεῖ τὴν βοήθειαν τῆς Εύρώπης ἀλλ' ὅλαι αἱ προσπάθειαὶ του ἀπέτυχον. Τότε πλέον ἐφαίνετο, δτὶ ἐπλησίαζεν ἡ τελευταία ὥρα τῆς πρωτεύούσης. Εύτυχῶς ἔσωσεν αὐτὴν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος, ὁ τρομερὸς ἡγεμὼν τῶν Μογγόλων Ταμερλάνος. Οὗτος δηλαδή, ἀφοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μὲ 800 χιλ. ἄνδρας, ἥπελησε νὰ καταστρέψῃ ἐκ θεμελίων τὸ Τουρκικὸν κράτος. Ο Βαγιαζῆτ ἀμέσως ἔτρεξεν ἐναντίον του μὲ 350 χιλ. στρατόν. Ἀλλ' εἰς τὴν μεγάλην μάχην, ἡ ὁποία ἔγινε παρὰ τὴν Ἀγκυραν (1402), δχι μόνον ἐνικήθη, ἀλλὰ καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος ἀπέθανε δὲ μετ' ὀλίγον ἀδόξως εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν.

3. Κατακτήσεις τοῦ Μουράτ Β'. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαγιαζῆτ, οἱ υἱοί του περιέπεσαν εἰς ἔμφυλίους ἔριδας, ἐκ τῶν ὁποίων ὅχι ὀλίγον ὠφελήθη τὸ Ἑλληνικὸν κράτος· τέλος δὲ ὑπερίσχυσεν ὁ Μωάμεθ Α', μὲ τὸν ὁποῖον ὁ αύτοκράτωρ Μανουὴλ ἔζησεν ἐν εἰρήνῃ. Ἀλλ' διάδοχος τοῦ Μωράτ Β', μόλις κατέλαβε τὴν ἀρχήν, ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὴν. Οἱ Τούρκοι ὡρμησαν ἐναντίον αὐτῆς μὲ λύσσαν, ἔχρησιμοποίησαν δὲ διὰ πρώτην φορὰν πυροβολικόν. Ἀλλ' οἱ Ἐλληνες τοὺς ἀπέκρουσαν μὲ θαυμαστὴν γενναιότητα καὶ τοὺς ἤναγκασαν νὰ φύγουν ἐντροπιασμένοι. Ο διάδοχος ὅμως τοῦ Μανουὴλ Ἰωάννης Η', διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰρήνην μὲ τὸν Μουράτ, ἤναγκάσθη νὰ τοῦ παραχωρήσῃ ὅλας τὰς ἐν Θράκη πόλεις. Ή εἰρήνη ὅμως αὕτη δὲν ἤμποδισε τὸν Μουράτ νὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῆς Θεσσαλονίκης, τὴν ὁποίαν τώρα κατειχον οἱ Βενετοί, καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν (1430). ἐπειτα κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν, κατόπιν



Σκευρδέμπεης

τα Ἰωάννινα, τὰ ὅποῖα κατεῖχον οἱ Φράγκοι, καὶ τέλος ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Ἐπὶ 10 ἑτη περίου δὲ Μουράτ δὲν ἐπῆλθεν ἐναντίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διότι τὸν ἡμπόδιζον οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὅποίους διεξήγαγεν ἐναντίον τοῦ ἡρωίκου στρατηγοῦ τῶν Οὐγγρῶν Οὗνυδος καὶ τοῦ ἐμπειροπολεμοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀλβανῶν Γεωργίου Καστριώτου ἢ Σκεντέρμπεη.

4. Τελευταῖαι προσπάθειαι τοῦ Ἰω-

άννου, ὅπως σώσῃ τὸ κράτος. τωρ δμως
 Ἰωάννης, προβλέπων τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Πάπα· ἀλλ' οὗτοι ἥθέλησαν νὰ ὀφεληθοῦν ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τὴν ὄγωνίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ Πάπας ἀπῆτησε τὴν ύποτογὴν τῆς Ἀνατολικῆς εἰς τὴν Δυτικὴν Ἔκκλησίαν· τότε δὲ τὸ αὐτοκράτωρ ἥναγκάσθη νὰ δεχθῇ τὰς ἀξιώσεις τοῦ Πάπα καὶ νὰ υπογράψῃ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἔκκλησιῶν (Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας). Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν ὀφέλησε καθόλου τὸ Ἑλληνικὸν κράτος. Διότι οἱ Οὐγγροί, οἱ δόποιοι ὑπὸ τὸν Λαζαρίσλαος, ἥπου ἐφονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Λαζαρίσλαος. Ὁ Μουράτ μετὰ τοῦτο ἐπῆλθεν ἐναντίον τοῦ Δεσπότου τοῦ Μυστρᾶ Κωνσταντίνου τοσ Παλαιολόγου, δόποιος κατεῖχεν ὅλην σχεδὸν τὴν Πελοπόννησον καὶ εἶχε προχωρήσει εἰς τὴν κεντρικὴν Ἑλλάδα. Ὁ Κωνσταντῖνος ἥγωνίσθη γενναίως, ἀλλὰ πρὸ τῶν υπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἔχθροῦ ἥναγκάσθη νὰ υποχωρήσῃ καὶ νὰ συνάψῃ μὲ αὐτὸν εἰρήνην ταπεινωτικήν.



Κωνσταντίνος Παλαιολόγος

N. Γκινοπούλου Ιστορ. Βυζαντ. Έλληνισμοῦ

8

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

1. Κωνσταντίνος. Μετά τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου Ή', αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινούπολεως ἀνηγορεύθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, ὁ δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ. Ο φιλόπατρις καὶ ἡρωϊκὸς Κωνσταντίνος ἀφήσας τότε τὸ δεσποτᾶτόν του εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ Θωμᾶν καὶ Δημήτριον, ἥλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Μάρτιον τοῦ 1449 καὶ ἐφόρεσε τὸ στέμμα—τὸ ἀκάνθινον καὶ μαρτυρικὸν στέμμα τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Διότι τὸ κράτος τοῦτο κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην περιελάμβανεν ὀλίγας χώρας, τὰς δὲ ἄλλας εἶχον καταλάθει οἱ Τούρκοι, μερικὰς δὲ κατείχον οἱ Ἑνετοί καὶ ὀλίγας Ἐλληνες δεσπόται. Εὑρίσκετο δὲ πρὸς τούτοις εἰς μεγάλην παρακμὴν καὶ ἀθλιότητα. Δὲν εἶχεν οὔτε στρατόν, οὔτε στόλον, οὔτε χρήματα. Ο στρατός του συνέκειτο μόλις ἀπὸ 7 χιλ. ἀνδρας, δὲ στόλος περιελάμβανεν 20 μόνον πλοῖα!

2. Μωάμεθ καὶ παρασκευαὶ αὐτοῦ. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ὅπότε Σουλτᾶνος ἔγινεν ὁ τὸν ἀποθανόντα πατέρα του Μουρὰτ διαδεχθείς, Μωάμεθ ὁ Β'. Οὗτος, ἀν καὶ νεώτατος τὴν ἡλικίαν — μόλις 21 ἔτους — ἦτο ὀξὺς καὶ ὀρμητικός, κατείχετο δὲ ἀπὸ τὴν φλογερὰν ἐπιθυμίαν νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸν σκοπόν, πρὸς τὸν ὃποῖον ὅλαι αἱ προσπάθειαι τῶν προκατόχων του ἔτεινον, δηλαδὴ νὰ καταλάθῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ τὴν κάμη πρωτεύουσαν τοῦ Τουρκικοῦ

κράτους. "Ηρχισε λοιπὸν νὰ ἔτοιμάζεται διὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιχείρησιν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔκτισεν ἐπὶ τῆς Εὔρωπαί κῆς παραλίας τοῦ Βοσπόρου φρούριον (Ρούμελη Χισάρ) ἀπέναντι ἀλλου φρουρίου, τὸ δποῖον εἶχε τίσει ἐπὶ τῇ Ἀσιατικῆς ἀκτῆς ὁ Βαγιαζῆτ (Ανατόλης)



Μωάμεθ ὁ Κατακτητής

Χισάρ), διὰ νὰ μὴ ἔρχωνται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τρόφιμα ἀπὸ τὸν Εὔξεινον Πόντον. "Ἐπειτα δέ, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ πᾶσαν ἐκ μέρους τῶν ἀδελφῶν τοῦ Κωνσταντίνου βοήθειαν, ἀπέστειλε τὸν στρατηγὸν του Τούρρα χάνειν εἰς τὴν Πελοπόννησον.

3. Παρασκευαὶ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἄλλα καὶ ὁ Κωνσταντίνος, ὁ δόποιος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ βασιλεύσῃ ἀξιοπρεπῶς ἢ νὰ πέσῃ ἐντίμως ὑπὲρ αὐτοῦ.

τοῦ, ἥρχισε νὰ ἐπισκευάζῃ τὰ τείχη, νὰ εἰσάγῃ τροφάς καὶ νὰ ἐνισχύῃ, δσον ἡτο δυνατόν, τὸν μικρὸν του στόλον. Συγχρόνως δὲ ἀπέστειλε ζητῶν τὴν συνδρομὴν τοῦ Πάπα καὶ τῶν Χριστιανῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Δυστυχῶς αἱ ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Πάπα σταλεῖσαι βοήθεισι ἦσαν μικροὶ καὶ ἀσήμαντοι, ἡ δὲ σπουδαιότερα ἡτο ἡ τοῦ Γενοάτου Ιούστινιάνη, ὁ ὅποιος ἐλθὼν μὲ 700 ἄνδρας, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἀρχηγὸς τῆς ἀμύνης.

4. "Ἐναρξις τῆς πολιορκίας Ἀφοί συνεπλήρωσε
καὶ αἱ πρώτε· ἐπιθέσεις. τὰς προπαρασκευάσ-
του ὁ Μωάμεθ, ἐπήλθε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1453 ἐναντίον
τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁδηγῶν 190 χιλ. ἀνδρας πε-
ρίπου καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὴν ἀπὸ ξηρᾶς. Ὁ δὲ στό-
λος αὐτοῦ, ἀποτελούμενος ἐκ 400 πλοίων, ἔπλευσεν,
ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Βουλγάρου ἀρνησιθρήσκου, ἵνα πο-
λιορκήσῃ αὐτὴν διὰ θαλάσσης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ εἰσοδος
του λιμενος τῆς πόλεως (Κεράτιος κόλπος) ἐφράσσετο
ἀπὸ οιδηρᾶν ἄλυσιν, δὲν κατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ, ἀλλ'
ἡγκυροβόλησεν ἔξωθεν αὐτοῦ. Ἀντιθέτως οἱ Ἑλληνες
εἶχον μίαν μεγάλην ναυτικὴν ἐπιτυχίαν—ἐπιτυχίαν, ἡ δ-
ποία ἦτο πρόδρομος τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κατσώνη
καὶ τοῦ Μιαούλη. Πέντε δηλαδὴ Χριστιανικὰ πλοῖα, ὑπὸ
τὸν "Ἑλληνα πλοίασιγνον Φλανελλᾶν κομί-
ζοντα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τροφάς, περιεκυκλώ-
θησαν ἀπὸ ὀλόκλησον τὸν Τουρκικὸν στόλον. Ἀλλ' ὁ
γενναῖος πλοίαρχος καὶ οἱ "Ἑλληνες ναῦται διὰ τῆς ὑ-
περόχου τόλμης καὶ ἀνδρείας αὐτῶν, ὅχι μόνον ἡνάγ-
κασαν δύο φοράς τὸν Τουρκικὸν στόλον νὰ τραπῇ εἰς
φυγήν, ἀλλὰ καὶ ἔκαυσαν πολλὰ πλοῖα καὶ ἐφόνευσαν
γιλιάδας Τούρκων ὅπ' αὐτὰ τὰ ὅμματα τοῦ Μωάμεθ.

“Επειτα δὲ τὰ τέσσαρα ἔκεινα πλοῖα, σῶα καὶ ἀκέραια, ἀνέσυραν τὴν ἄλυσιν καὶ εἰσῆλθον ἀνενόχλητα εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον! Ὁ Σουλτάνος τότε ἀπὸ τὴν ὁργὴν του καὶ τὴν μανίαν διὰ τὸ πάθημα τοῦτο, ἔκαμε καὶ αὐτός, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν Γενοστῶν, ἐν ἀληθῶς σπουδαῖον κατόρθωμα. Κατώρθωσε δηλαδὴ νὰ μεταβιβάσῃ διὰ Ξηρᾶς ἑβδομήκοντα περίπου πλοῖα ἀπὸ τὸ Διπλοκιόνιον τοῦ Βοσπόρου εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον, διὰ δρόμου τὸν δποῖον εἶγε στρώσει μὲ σανίδας ἀλειμμένας μὲ πάχος. Τοιουτοτρόπως ἡ Κωνσταντινούπολις ξπολιορκήθη στενῶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης.

5. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ καὶ τὸ κατόρθωμα αὐτὸ δὲν ὠφέλησε πολὺ τὸν Μωάμεθ. Διότι οἱ “Ελληνες καὶ πάλιν ἀπέκρουσαν τὰς ἐφόδους τῶν ἔχθρῶν. Δι’ αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ κάμη γενικὴν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔφοδον ἀπὸ Ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Ἀλλὰ πρὶν ἥ ἐπιχειρήσῃ ταύτην, ἔστειλε πρὸς τὸν Κωνσταντίνον ἀπεσταλμένους καὶ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν πόλιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν μεγιστάνων του καὶ τῶν θησαυρῶν τῆς πόλεως νὰ ἀπέλθῃ ἀνενόχλητος εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν ἡγεμονίαν τῆς δποίας παρεχώρει εἰς αὐτόν. Ἀλλ’ ὁ μεγαλόφρων Κωνσταντίνος ἀπέρριψε τὰς ἐλκυστικὰς προτάσεις τοῦ Μωάμεθ, μὲ τὴν ὑπέροχον ἔκεινην ἀπάντησιν: «Τὸ νὰ σου παραδώσωμεν τὴν πόλιν οὔτε ἐγὼ ήμπορῶ νὰ τὸ κάμω, οὔτε κανεὶς ἄλλος ἐκ τῶν κατοικούντων ἐδῶ, διότι δῆλοι ἔχομεν λάβει κοινὴν ἀπόφασιν —νὰ ἀποθάνωμεν μὲ τὴν θέλησίν μας, χωρὶς νὰ λογαριάσωμεν τὴν ζωήν μας!»

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

1. Ο Κωνσταντίνος μανθάνει τὴν ἀπάντησιν, τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μωάμεθ. τήν, ὅταν ἔμαθε ὁ Μωάμεθ, ἀπεφάσισεν ὅπως τὴν 29 Μαΐου (1453) ἐπιχειρήσῃ γενικὴν ἔφοδον ἀπὸ τὴν Εηράν καὶ ἀπὸ τὴν Θάλασσαν. Ο Κωνσταντίνος ἔμαθεν ἐγκαίρως τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μωάμεθ, δι' αὐτὸ τὴν προηγουμένην τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἡμέρας προσκαλεῖ τοὺς στρατηγοὺς τῆς πόλεως καὶ τοὺς ὑπενθυμίζει, δτι ὁ ἄγων εἶναι ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος. Τοὺς προτρέπει δὲ νὰ ἀγωνισθοῦν μὲ ἀνδρείαν καὶ αὐταπάρησιν ὡς ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων τέλος δὲ μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὁφθαλμοὺς τοὺς λέγει τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὅποια θὰ συγκινοῦν πάντοτε κάθε πατριωτικὴν ψυχήν: « Εἰς τὰς χεῖράς σας », εἶπε, « ἐμπιστεύομαι τὸ ταπεινωμένον σκῆπτρόν μου καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτὴν βασιλίδα τῶν πόλεων—τὴν πόλιν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ἡ ὅποια εἶναι ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ χαρὰ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ». Τότε ὅλοι οἱ παριστάμενοι ἀνέκραξαν μὲ συγκίνησιν: « "Ἄς ἀποθάνωμεν ὅλοι ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος ". » Επειτα ὁ Κωνσταντίνος πηγαίνει εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὅπου εἶχε συρρεύσει ὁ λαός, ἀκούει μὲ κατάνυξιν τὴν λειτουργίαν—τὴν τελευταῖαν Ἑλληνικὴν λειτουργίαν—εἰς τὸν ναόν, ὁ ὅποιος ἐπὶ 900 περίπου χρόνια ἦτο τὸ στόλισμα καὶ ἡ μητρόπολις τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας· ζητεῖ συγχώρησιν ἀπὸ τοὺς παρισταμένους καὶ μεταλαμβάνει τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Τέλος δὲ προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς κινδυνευούσης πίστεως καὶ σπεύδει ἐκεῖ,

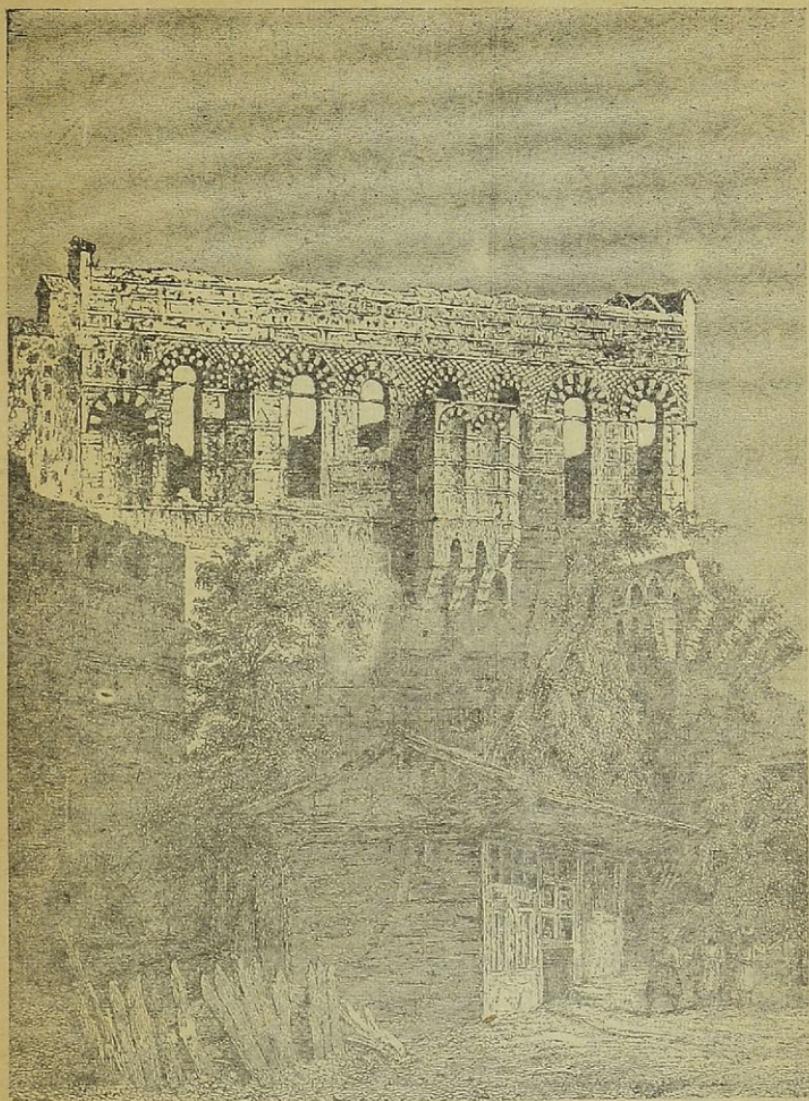
ὅπου ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος ἔκάλει αὐτόν. Ἐπιθεωρεῖ τὰ τείχη, ἐνθαρρύνει τοὺς φρουρούς καὶ καταλήγει εἰς τὴν πύλην τοῦ Ἀγίου Ρωμανοῦ, ὅπου ἥτο τὸ στρατηγεῖον του.

2. Ἡ μεγάλη κατὰ τῆς πόλεως ἔφοδος. Τὴν δευτέραν μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὕραν κρότος Τουρκικοῦ τηλεβόλου ἔδωκε τὸ σύνθημα τῆς ἔφοδου. Αἱ ἔφοδοι τῶν Τούρκων ἦρχισαν λυσσώδεις—ἡ μία ἐπάνω εἰς τὴν ἄλλην, ωσὰν κύματα θαλάσσης ἀγριεμένα. Οἱ Τούρκοι ὅρμων ἀκράτητοι ἐνῷ ἄλλοι προσεπάθουν νὰ ἀναβοῦν εἰς τὰ τείχη διὰ κλιμάκων· ἄλλοι οἱ “Ελληνες μὲ ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα ὑπεράνθρωπον τοὺς ἀπέκρουον ἢ τοὺς ἐκρήμνιζον ἀπὸ τὰ τείχη. Φοβερὰ ἥτο ἡ σκηνή, ἡ ὁποία ἐξετυλίσετο ἐκεῖ κατὰ τὰς ὕρας ἐκείνας. Ἡγωνίζετο ἡ μανία καὶ ἡ φιλοπατρία, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ βαρβαρότης, ὁ Σταυρὸς καὶ ἡ ἡμισέληνος τὸν φοβερὸν τῆς ἐπικρατήσεως ἀγῶνα. Οἱ ἥλιοις ἔφωτισε διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη ἐλευθέρων τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Διότι οἱ Τούρκοι δὲν εἶχον κατορθώσει τίποτε. Τότε ἐπέρχεται ὁ ἔδιος ὁ Σουλτανὸς μὲ τοὺς Γενιτάρους· Ἡ ἔφοδος ἥτο λυσσώδης· Ἀλλὰ καὶ αὕτη γενναίως ἀποκρούεται. Οἱ “Ελληνες ἥσαν πάλιν νικηταί!

3. Θάνατος τοῦ Κωνσταντίνου. Ἔξαφνα ὅμως μερικοὶ Τούρκοι ἀνακαλύπτουν μίαν μικρὰν ὑπόγειον πύλην, τὴν Ξυλόπορταν, τὴν ὁποίαν οἱ “Ελληνες ἐλησμόνησαν νὰ κλείσουν. Ἀμέσως εἰσορμοῦν δι’ αὐτῆς εἰς τὴν πόλιν καὶ καταλαμβάνουν τὰ νῶτα τῶν ἀγωνιζομένων Ἐλλήνων. Φοβερὰ ἥτο τότε ἡ θέσις των. Ἀπὸ παντοῦ κτυπούμενοι ἐμάχοντο καὶ ἔπιπτον ἥρωϊκῶς. Οἱ Κωνσταντίνος μάχε-

ται ώς ὁ τελευταῖος στρατιώτης, μάχεται ώς λέων ἐπὶ πέντε ὄρας. Τέλος δὲ ὅλοι οἱ περὶ αὐτὸν φονεύονται. Τότε ὁ Κωνσταντίνος φοβηθεὶς μήπως συλληφθῇ ζωντανός, φωνάζει ἀπελπισμένα: « Δὲν ὑπάρχει κανένας Χριστιανός, διὰ νὰ πάρῃ τὴν κεφαλήν μου; » Ἀλλὰ δὲν εἶχε τελειώσει τὰς λέξεις αὐτάς, ὅτε Τούρκος στρατιώτης τὸν κτυπᾶ ἐκ τῶν ὅπισθεν καὶ τὸν ρίπτει νεκρόν. Ὁ Κωνσταντίνος ἔπεσεν, ἀλλ' ἔπεσεν ώς ἥρως καὶ ώς μάρτις.

4. Ἡ Κωνσταντινούπολις Ὡς θηρία δάνημερα εἰσώρεις τοὺς Τούρκους. μησαν οἱ Τούρκοι εἰς τὴν πόλιν ἀφοῦ ἔσφαξαν τὴν ἀθάνατον φρουρὰν τῆς πόλεως, διεσπάρησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν καὶ τὴν διαρπαγήν. Ἐκ δὲ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἥχμαλώτισαν. Μόνον δλίγοι Κρῆτες ναῦται, οἱ δόποι οι κατεῖχον ἔνα πύργον, ἔμειναν ἀγωνιζόμενοι μέχρι τῶν μεταμεσημβρινῶν ὡρῶν τῆς 29ης Μαΐου ὅπτοι δὲν ἥθελον μὲ κανένα τρόπον νὰ παραδοθοῦν. Τότε καὶ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ θαυμάσας τὴν ἀνδρείαν των, ἐπέτρεψε νὰ ἀπέλθουν μὲ τὰ σπλα των καὶ τὴν σημαίαν των ἀνενόχλητοι. Τέλος οἱ Τούρκοι ὕρμησαν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, εἰς τὴν ὅποιαν πλῆθος λαοῦ εἶχε καταφύγει. Ἔσπασαν τὰς θύρας διὰ πελέκεων καὶ ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἥχμαλώτισαν. Τὰ ὅργια καὶ τὰ ἔγκλήματα, τὰ δόποια διέπραξαν, ἥσαν φρικώδη, ἀπερίγραπτα. Ἐμόλυναν τὸν ιερὸν ἔκεινον ναὸν καὶ τὸν ἐλεηλάτησαν καὶ τὸν ἀπεγύμνωσαν ἀπὸ δ, τι πολύτιμον εἶχε. Τὴν μεσημβρίαν εἰσῆλθεν ἔφιππος εἰς τὴν πόλιν ὁ Μωάμεθ καὶ διηυθύνθη εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὅπου Τούρκος ίερεὺς ἔκαμε προσευχήν ἀπὸ τότε δὲ ὁ μεγάλος ἔκεινος Χριστιανικὸς ναὸς μετεβλήθη εἰς τζαμίον! Ἐπειτα ὁ Μωάμεθ διέταξε νὰ ἀνευ-



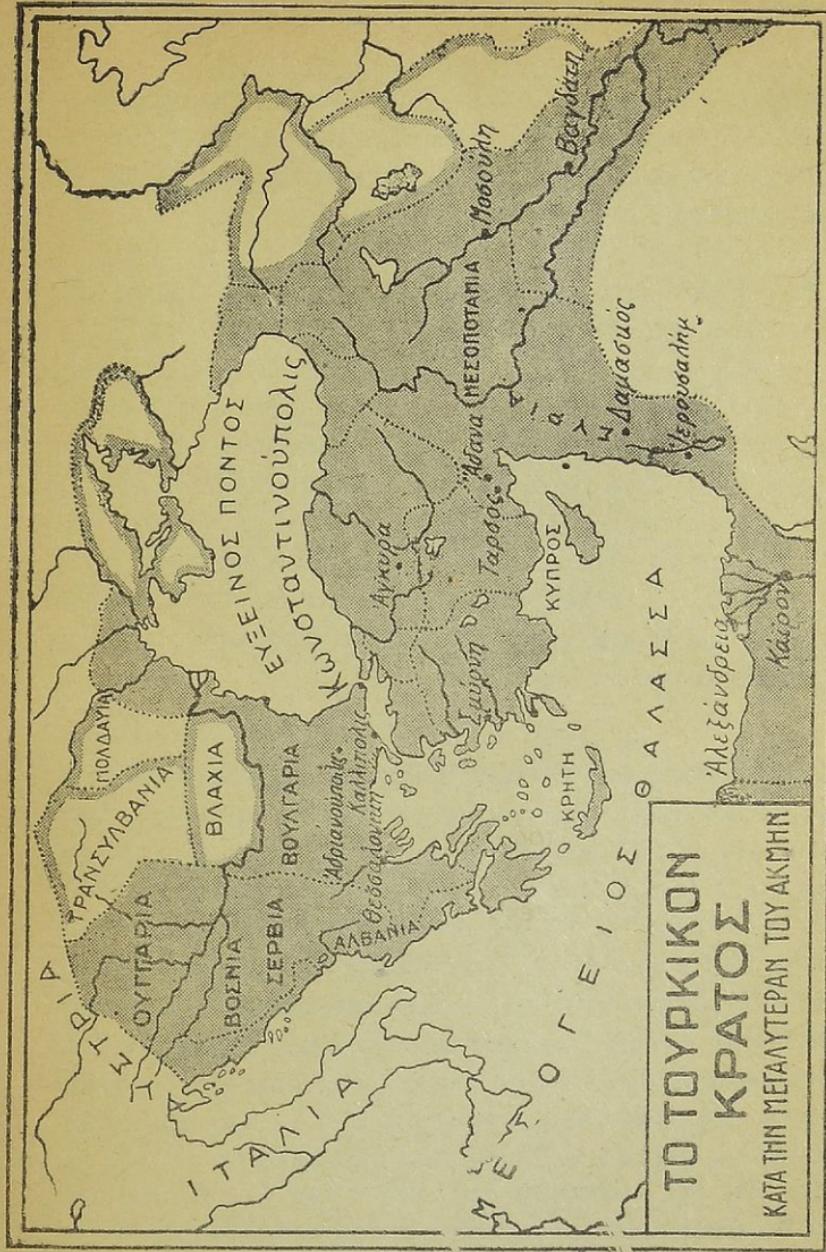
Ἐρείπια πολατίου ἐν Κωνσταντινούπολει.

ρεθῆ δ νεκρὸς τοῦ Κωνσταντίνου[·] πράγματι δὲ ἀνευρέ-
θη ἐν τῷ μέσῳ τῶν πτωμάτων καὶ ἀνεγγνωρίσθη ἀπὸ τὰ
κόκκινα πέδιλά του, τὰ δοποῖα ἔφερον χρυσοῦς ἀετούς.
Τότε δὲ Μωάμεθ διέταξε τὴν μὲν κεφαλήν του νὰ στήσουν
εἰς μίαν στήλην πρὸς ἐπίδειξιν καὶ ἐκφοβισμόν, τὸ δὲ σῶ-
μά του παρέδωκεν εἰς τοὺς Χριστιανούς πρὸς ταφήν. Καὶ
ἐτάφη εἰς κάποιαν ἄγνωστον καὶ ταπεινὴν γωνίαν ὁ
Κωνσταντίνος· ἀλλ’ ἀν εἶναι ἄγνωστος εἰς ήμᾶς δὲ τάφος
του, τὸ ὄνομά του ὅμως εἶναι βαθειὰ χαραγμένον εἰς
ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς καρδίας—τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδοξοτέ-
ρου “Ελληνος αὐτοκράτορος, τοῦ δοποίου ἡ αὐταπάρη-
σις, ἡ φιλοπατρία καὶ δὲ ήρωτισμὸς ἀποτελοῦν μοναδι-
κὸν παράδειγμα εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν...”

37ον

ΑΛΛΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

1. Αἱ ύπόλοιποι Ἑλληνικαὶ χῶραι. Μετὰ τὴν ἄλω-
σιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ Τούρκοι ἔστρεψαν τὰ
κατακτητικά των, βλέμματα κατὰ τῶν ἀλλων Ἑλληνι-
κῶν χωρῶν. Καὶ πρῶτον κατέλαβον τὸ δουκάτον τῶν
Ἀθηνῶν καὶ μετέβαλον τὸν Παρθενῶνα εἰς τζαμίον[·] ἔ-
πειτα δὲ Μωάμεθ ὑπέταξε τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν δό-
ποίαν ἥσαν ἀρχοντες οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ
κατέλυσε τὴν αὐτοκράτορίαν τῆς Τραπεζούντος. Βραδύ-
τερον κατέλαβεν, ἔπειτα ἀπὸ μακρούς ἀγώνας, τὰς χώ-
ρας καὶ τὰς νήσους, τὰς ὁποίας κατείχον οἱ Βενετοί.
Ἡ τελευταία δὲ χώρα, ἡ δοποία ὑπετάγη εἰς τοὺς Τούρ-
κους, ἦτο δὲ ηρωτικὴ μεγαλόνησος Κρήτη. Ἡ ἀντίστασις
τῶν κατοίκων της διήρκεσεν 25 ἔτη! Τοιουτοτρόπως ἔ-
πειτα ἀπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατε-
λύθη ἡ Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, ἡ ὁποία ἐπὶ χίλια ἔτη



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ύπηρξε τὸ προπύργιον τῆς Εὐρώπης ἐναντίον τόσων βαρ-
βάρων ἡ ὅποια διετήρησε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὸν
Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν μετέδωκε κατόπιν εἰς τὴν
ἀπολίτιστον Εὐρώπην.

2. Ἡ δουλεία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοιουτοτρόπως
οἱ Ἑλληνες ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅ-
ποιοι ἔξεσπασαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ὡς μία θύελ-
λα, ὡς ἔνας χείμαρρος ὄρμητικός, ὁ ὅποιος παρασύρει
πᾶν ὅ, τι εὕρει ἔμπρός του. Καὶ ἡ τελευταία λάμψις τῶν
γραμμάτων ἐσβύσει τότε πᾶν σημεῖον πολιτισμοῦ ἔξη-
φανίσθη καὶ ἡπλώθη εἰς τὴν χώραν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς
ἔλευθερίας τὸ πνευματικὸν σκότος, ἡ δουλεία καὶ ἡ δυ-
στυχία. Οἱ Ἑλληνες εἶχον χάσει τὰ πάντα ὑπέφερον
δὲ τόσα κακὰ καὶ τόσα βάσανα, τὰ ὅποια εἶναι ἀδύνα-
τον νὰ περιγράψῃ κανείς.

3. Ἐθνικὸν φρόνημα τῶν Ἑλλήνων. Ἄλλ ’ἄν οἱ Ἑλλη-
νες ἔχασαν τὴν ἔλευθερίαν των καὶ τὴν δοξασμένην πρω-
τεύουσαν αὐτῶν, δὲν κατεστράφησαν, οὔτε τὸ φρόνημά
των κατεστράφη. Ἔκλαυσαν εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια
των τὴν πτῶσιν τῆς Πόλης των καὶ ἐδημιούργησαν τὰς ω-
ραιοτέρας παραδόσεις (παράδοσις τοῦ μαρμαρωμένου
βασιλιά!) ἀπὸ τὴν στάκτην καὶ τὰ ἐρείπια της. Μὲ τὰ τρα-
γούδια δὲ καὶ μὲ τὰς παραδόσεις αὐτὰς ἐτράφη ὁ Ἑλ-
ληνικὸς λαὸς κατὰ τὰ μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τῆς δουλείας
χρόνια’ εἰς αὐτὰ εὗρε στήριγμα, ἐλπίδα καὶ παρηγορή-
σην. Ἄλλὰ ταχέως οἱ θρῆνοί του ὑπεχώρησαν εἰς τὴν ἐλ-
πίδα, ὅτι θὰ ἀνακτήσῃ καὶ πάλιν τὴν ἔλευθερίαν του
καὶ θὰ ἀποκατασταθῇ πάλιν εἰς τὴν παλαιάν καὶ δοξα-
σμένην κληρονομίαν τῶν πατέρων του. Καὶ ἡ ἐλπὶς αὐτὴ

μὲ τὸν καιρὸν ἐγιγαντῶθη καὶ μετεβλήθη εἰς ἔθνικον Ἰ-
δανικὸν καὶ πίστιν ἀληθινήν.

Τὰ πικρὰ τῆς δουλειας χρόνια διεπήρησαν καὶ ἐγιγάν-
τωσαν τὸ ἔθνικὸν αἴσθημα. Μὲ τὸ αἴσθημα αὐτὸ ἐβασα-
νίσθη ἐπὶ τόσους αἰώνας τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ καὶ
μὲ αὐτὸ ἐνεθαρρύνθη καὶ ἡγωνίσθη καὶ κατώρθωσε τέ-
λος νὰ θραύσῃ τὰς ἀλύσεις του καὶ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἐ-
λευθερίαν του....

4. Δημοτικὸν τραγούδι τῆς ἀλώσεως. «Ἐν ἀπὸ τα
δημοτικὰ τραγούδια, τὰ δποῖα διερμηνεύουν τὸν πόνον,
τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ ἔθνους, εἶναι καὶ τα
ἔξης :

Σημαίνει δ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπου-
(ράνια,

Σημαίνει κι' ἡ Ἀγιά Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
Μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι' ἔξήντα δυὸ καμπάνες,
Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπάς καὶ διάκος.
Ψάλλει ζερβάς δ βασιλιάς, δεξιὰ ὁ Πατριάρχης,
Κι' ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειρόντανε οἱ ολόνες,
Νὰ μποῦνε στὸ χερουβικὸ καὶ νᾶβγη δ βασιλέας.
Φωνὴ τοὺς ἥλθε ἔξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :
— «Πάψετε τὸ χερουβικὸ κι' ἀς χαμηλώσουν τ' ἀγια,
Παπάδες, πάρτε τὰ ιερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σβηστῆτε,
Γιατὶ εἰναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ....
Μόν' στεῖλτε λόγο στὴ Φραγκιά, νᾶρθουνε τριά καράβια,
Τ' ὅνα νὰ πάρῃ τὸ Σταυρὸ καὶ τ' ἀλλο τὸ Βαγγέλιο,
Τὸ τρίτο τὸ καλύτερο τὴν "Αγια Τράπεζά μας,

Μή μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιά καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν». Η Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες. — «Σώπασε, κυρά Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδακρύζεις. Πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά μας εἶναι».

VII

ΤΑ ΕΠΙΣΗΜΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ

38ον

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

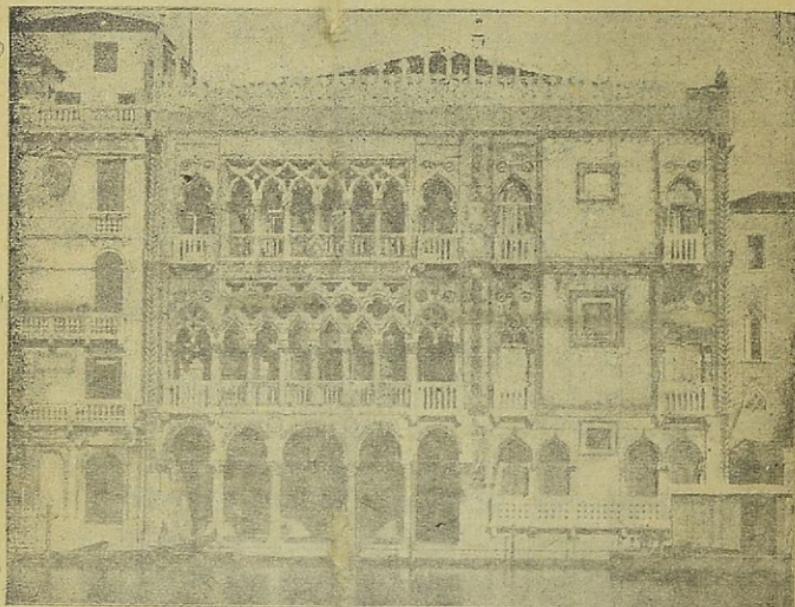
1. Η κατάστασις τῆς Εύρω- Η μεγάλη μετανά-
πης πρὸ τῆς Ἀναγεννήσεως. στευσις τῶν ἔθνῶν,
καθὼς εἴδομεν (πβ. 6ον), ἐπέφερε τὴν κατάλυσιν τοῦ
Δυτικοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Νέα κράτη ἰδρύθησαν τό-
τε, ἀλλὰ οἱ κατακτηταὶ οὐδόλως ἐφρόντισαν διὰ τὴν
πρόοδον τῶν λαῶν, τοὺς ὅποιους ὑπέταξαν. Σχολεῖα
δὲν ὑπῆρχον, παρὰ τὰ μοναστήρια. Η παιδεία ἦτο εἰς
τὰς χείρας τῶν μοναχῶν καὶ τοῦ κλήρου. Αἱ τέχναι πα-
ρημελήθησαν. Ἀσφάλεια δὲν ὑπῆρχε. Διὰ τοῦτο κάθε
κίνησις καὶ σχέσις ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ εἶχε παύ-
σει. Τοιουτοτρόπως ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐπεκράτησεν εἰς
τὴν δυτικὴν Εύρωπην σκότος ἀμαθείας καὶ στασιμότη-
τος. Η ἐποχὴ αὐτὴ τῆς στασιμότητος καὶ τῆς ἀμαθείας
δύνομάζεται εἰς τὴν ἱστορίαν μεσαῖων. Ἄλλο
“πό τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν ἡ κατάστασις τῆς
Εὐρώπης ἥρχισε νὰ μεταβάλλεται. Εἰς τοῦτο συνετέλε-

σεν ἡ ἐπικοινωνία, εἰς τὴν ὁποίαν ἥλθε τότε ἡ καθυστερημένη Εὐρώπη μὲ τὴν πολιτισμένην Ἀνατολήν. "Ἡρχισαν λοιπὸν ἀπὸ τότε νὰ προοδεύσουν εἰς τὴν Εὐρώπην τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἑκείνην ίδρυθησαν τὰ πρῶτα Πανεπιστήμια καὶ ἄλλα ἀνώτερα σχολεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἡρχισαν νὰ διδάσκωνται τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ μοναστήρια ἡρχισαν³ δὲ νὰ σπουδάζωνται καὶ νὰ καλλιεργοῦνται ταῦτα ἀπὸ ἀνθρώπους ὅχι μόνον κληρικούς, ἀλλὰ καὶ λαϊκούς:

2. Μετανάστευσις λογίων 'Ελλήνων εἰς τὴν Δυτικήν Εὐρώπην. Εἰς τὴν πρόοδον τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης μεγάλως ουνετελεσε καὶ ἡ μετανάστευσις εἰς αὐτὴν λογίων 'Ελλήνων. Πολλοὶ δηλαδὴ λόγιοι 'Ελλήνες πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ πιο πολὺν μετὰ τὴν ὅλωσιν αὐτῆς, ἐπειδὴ δὲν ἥδυναντο να υποφερούν τον ἀγριον ζυγὸν τῶν Τούρκων, ἐμετανάστευσαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Ιταλίας, ὅπου εὑρισκαν προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν. Ἐκ τῶν λογίων τούτων σπουδαιότεροι ήσαν ὁ Θεόδωρος Γαζῆς, ὁ Μανουὴλ καὶ Ιωάννης Χρυσολαρᾶς, ὁ πολὺς Βησσαριων, ὁ Ιωάννης Ἀργυρόπουλος, ὁ Χαλκοκονδύλης, ὁ Μάρκος Μουσούρος, ὁ Κωνσταντίνος καὶ Ιωάννης Λάσκαρις καὶ ἄλλοι πολλοί.

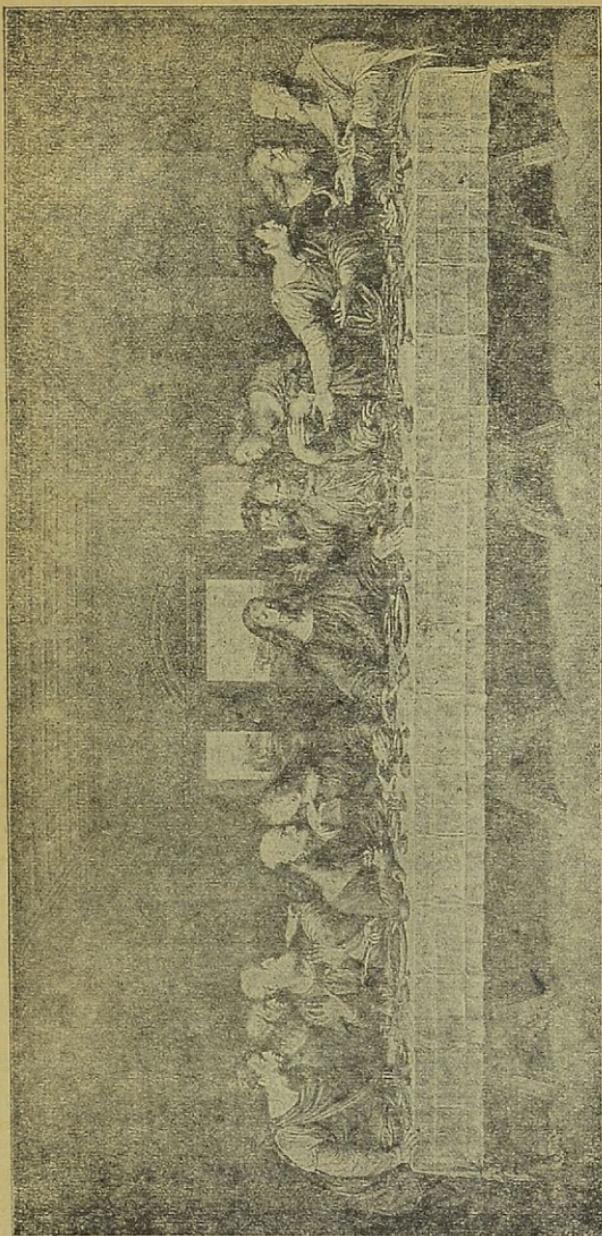
3. Ἀναγέννησις. Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐδίδαξαν τὴν 'Ελληνικὴν γλώσσαν καὶ τὰ 'Ελληνικὰ γράμματα, ἔκαμαν γνωστὰς τὰς προόδους τοῦ 'Ελληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς 'Ελληνικῆς τέχνης κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοιούτοτρόπως ἐξήγειραν τὸν ζῆλον ὑπὲρ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν καὶ τῆς τέχνης. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἐκπληττόμενοι

Από τάς υψηλές ιδέας καὶ τάς μεγάλας ἀληθείας, σκοτεινήν ζωηρὰν φαντασίαν, τὸ καλλιτεχνικὸν ὑφος καὶ τὴν ὥραταν γλῶσσαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἡρχισταὶ γὰρ μελετοῦν τὰ ἔργα τῆς γραφίδος καὶ τῆς τέχνης των. Οἱ ἀρισταλμοὶ τῶν λαῶν τῆς Δύσεως, οἱ διποῖοι ἡσαν βυθισμένοι ἐίς τὸ πνευματικὸν σκότος τῶν χρόνων ἐκείνων, ἡρ-



Μέγαρον ἐποχῆς Ἀναγενήσεως

ισαν τώρα νὰ ἀναβλέπουν καὶ νὰ φωτίζωνται ἀπὸ ἕναν νέον φῶς—τὸ φῶς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τὸ διποῖον οἰ "Ἑλληνες λόγιοι ἐκράτουν καὶ περιέφερον εἰς τὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὡσὰν λαμπάδα φωτεινῆν. Τοιουτοτρόπως κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐπῆλθε μία μεγάλη πρόοδος εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὰς ὥραίας τέχνας καὶ ἐν γένει εἰς τὸν πολιτισμόν. Ἡ



Μυστικὸς Δεῖπνος

(Τοῦ Λ. Δαβίδην)

N. Γκινοπούλου Ιστορ. Βυζαντ. Ἐλληνισμοῦ

9

έποχή αὐτὴ εἰς τὴν ἴστορίαν ὀνομάζεται Ἀναγέννησις.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνεδείχθησαν εἰς τὴν Εύρωπην ἔξοχοι ποιηταὶ καὶ περίφημοι συγγραφεῖς ὅπως ὁ Ἀριόστος, ὁ Τάσσος, ὁ Σαΐζπηρ, ὁ Θερβάντης μεγάλοι καλλιτέχναι, ὅπως ὁ Λεονάρδος Δαβίντση, ὁ Μιχαήλ Ἀγγελος, ὁ Ραφαήλ, ὁ Τισιανὸς καὶ ἄλλοι, οἱ διποῖοι ἀνύψωσαν καὶ ἐδόξασαν τὴν ἐποχήν των.

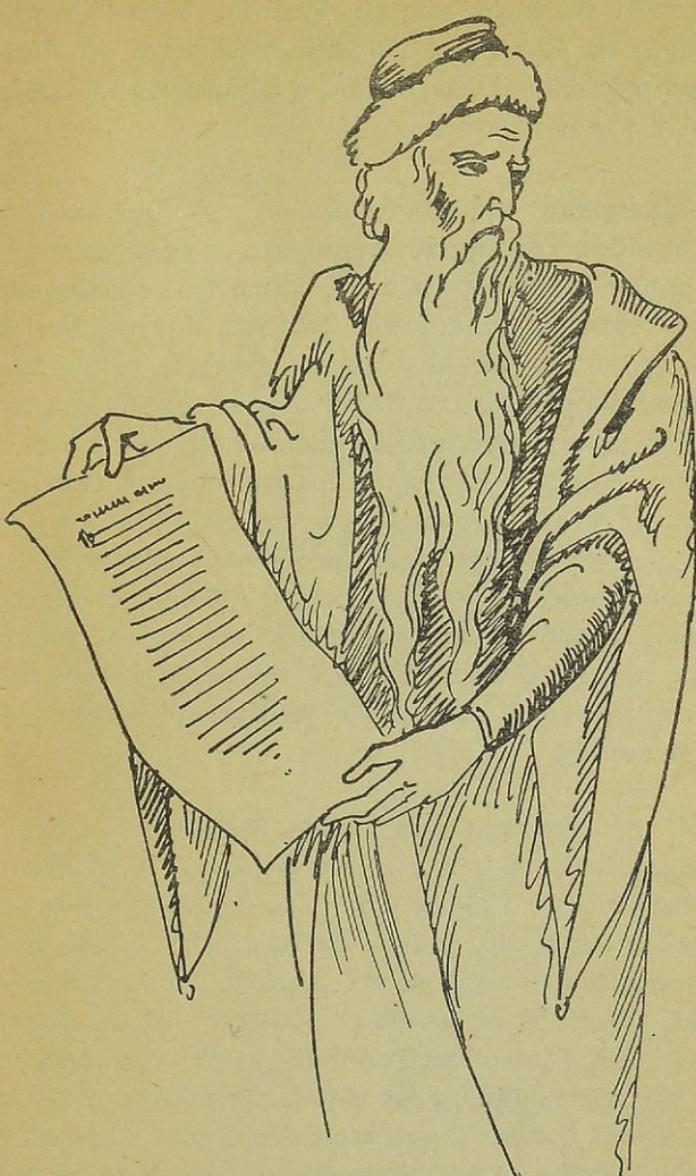
Οὕτω ἡ Ἑλλὰς, ἀν καὶ ὑπεδουλώθη πολιτικῶς εἰς τοὺς Τούρκους, κατέκτησε πνευματικῶς τὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο δικαίως οἱ πολιτισμένοι λαοὶ θεωροῦν αὐτὴν ὡς πνευματικήν των μητέρα, πατρίδα καὶ τροφόν.

39ον

ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ

1. Έφευρέσεις. Ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἔφερεν ἀργότερα καὶ ἄλλο ἀγαθὸν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, τὰς ἐφεύρεσεις καὶ τὰς ἀνακαλύψεις νέων χωρῶν, αἵ διποῖαι ἥνοιξαν νέους δρίζοντας καὶ συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν καλυτέρευσιν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων. Αἱ σπουδαιότεραι ἔφευρέσεις εἶναι ἡ ἔφεύρεσις τῆς πυρίτιδος, τῆς ναυτικῆς πυξίδος καὶ τῆς τυπογραφίας.

Ἡ πυρίτις ἦτο γνωστὴ πρὸ πολλῶν αἰώνων εἰς τοὺς Σίνας, τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Ἀραβας, ἀλλὰ τὴν μετεχειρίζοντο διὰ νὰ σπάζουν βράχους. Τὴν χρῆσιν ὅμως αὐτῆς διὰ πολεμικοὺς σκοπούς ἐπενόησε πρῶτος ὁ μοναχὸς Βαρθόλδος Σχούρτσος. Ἡ ἔφεύρεσις τῆς πυρίτιδος μετέβαλε τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ ἐπέφερε



Γουτεμθέργιος

τὴν πτῶσιν τῆς δυνάμεως τῶν ἴπποτῶν διότι ὅλοι πλέον ἡδύναντο νὰ ἔχουν καὶ νὰ μεταχειρίζωνται τὰ ἴδια ὅπλα μὲ τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν, ή δὲ προσωπικὴ ἀνδρεία δὲν εἶχε πλέον πέρασιν.

2. Ἐφεύρεσις τῆς ναυτικῆς Ἀλλη σπουδαία πυξίδος καὶ τῆς τυπογραφίας. Ἐφεύρεσις εἰναι τῆς ναυτικῆς πυξίδος (κ. μπούσουλα), ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὴν ἴδιότητα, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ μαγνητικὴ βελόνη νὰ στρέψῃ πάντοτε τὸ ἐν ἄκρων τῆς πρὸς βορρᾶν καὶ τὸ ἄλλο πρὸς νότον—ἴδιότης ἡ ὁποία ἥτο γνωστὴ πρὸ πολλῶν αἰώνων εἰς τοὺς Σίνας καὶ εἰς τοὺς Ἀραβας. Εἰς τὴν Εὐρώπην ὅμως ἡ Ἐφεύρεσις τῆς ναυτικῆς πυξίδος ὀφείλεται εἰς τὸν Φλάβιον Τζόγιαν. Ἡ Ἐφεύρεσις αὐτὴ πολὺ ἐβοήθησε τοὺς ναυτικούς, διότι μὲ τὴν ναυτικὴν πυξίδα τώρα ἥξευραν εἰς ποῖον μέρος τῆς θαλάσσης εύρισκοντο καὶ τοιουτοτρόπως ἡδύναντο νὰ ταξιδεύουν, ὅχι δπως ἀλλότε, πλησίον εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ εἰς τὰ ἀνοικτὰ πελάγη καὶ τοὺς ὠκεανούς.

‘Αλλ’ ἡ σπουδαιοτέρα τῶν ἐφευρέσεων ἥτο ἡ Ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὸν Ιωάννην Γουτεμβέργιον. Τὰ βιβλία μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤσαν χειρόγραφα, ἥτοι γραμμένα μὲ τὸ χέρι, καὶ δι’ αὐτὸν ἤσαν σπάνια καὶ ἀκριβά, μόνον δὲ οἱ πλούσιοι ἡδύναντο νὰ τὰ ἀγοράζουν καὶ αὐτοὶ μόνον νὰ σπουδάζουν. Μὲ τὴν Ἐφεύρεσιν ὅμως τῆς τυπογραφίας τὰ βιβλία ἐπολλαπλασιάζοντο εύκολως καὶ ἔγιναν εὐθηνότερα. Ἀπὸ τότε ὅλαι αἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων ἡδύναντο νὰ μορφώνωνται, αἱ δὲ ἐπιστῆμαι προώδευσαν καταπληκτικῶς.



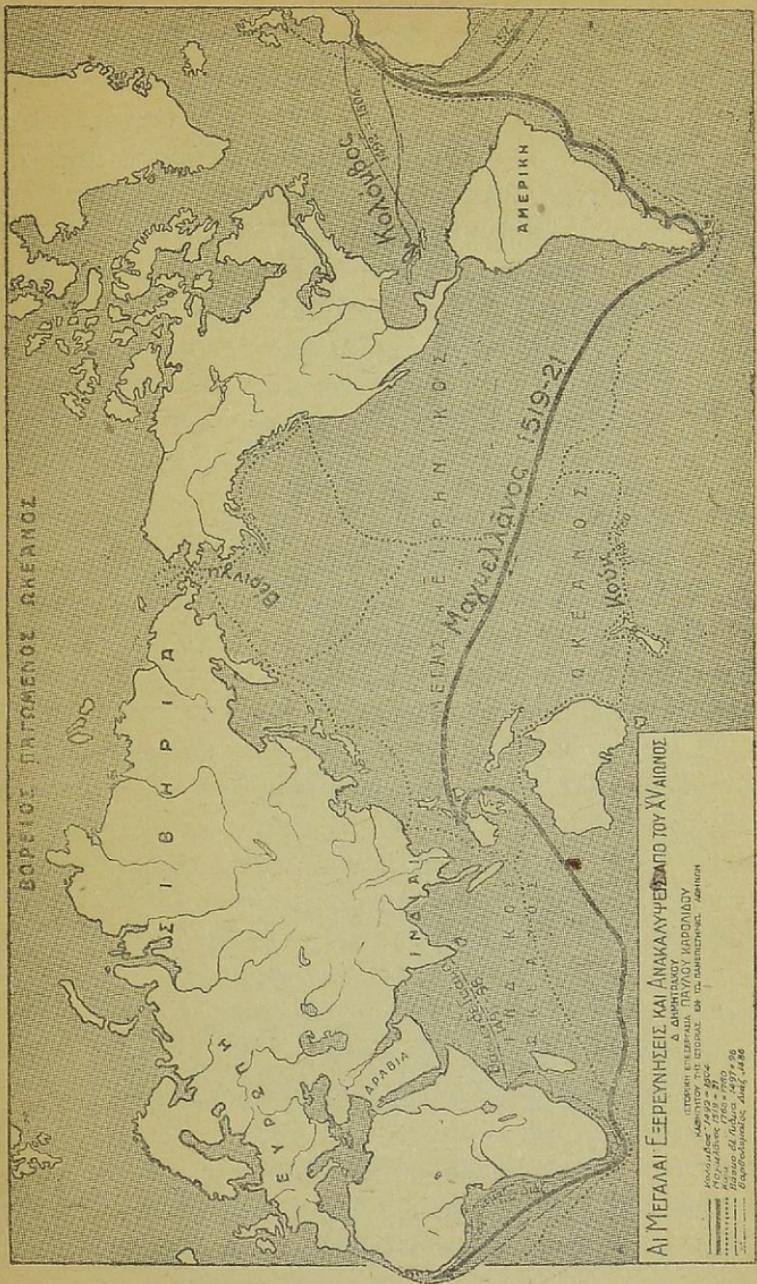
Χριστόφορος Κολόμβος

3. Ἀνακάλυψις θαλασσίας ὁδοῦ

πρὸς τὰς Ἰνδίας.

Ἄπο τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους αἱ Ἰνδίαι ἦσαν μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας χώρας τῆς Ἀσίας, διότι εἶχον πολλὰ καὶ πολύτιμα προϊόντα—τὰ μπαχαρικὰ (κανέλλα, πιπέρι κλπ.), τοὺς πολυτίμους λίθους, τὸν ἐλεφαντόδοντα κλπ. Τὰ προϊόντα αὐτὰ μετέφερον ἔως τώρα "Αραβες ἔμποροι διὰ ξηρᾶς εἰς τοὺς λιμένας τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ιδίως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν" ἀπὸ ἐκεῖ δὲ μὲ πλοῖα μετεφέροντο εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' ἀφ' ὅτου οἱ Τούρκοι κατέλαβον τὰς δυτικὰς χώρας τῆς Ἀσίας, ἡ διὰ ξηρᾶς συγκοινωνία ἥτο πλέον δύσκολος καὶ γεμάτη κινδύνους. Διὰ τοῦτο οἱ Πορτογάλλοι πρῶτοι ἐζήτησαν νὰ εὕρουν θαλασσίαν ὁδόν, ἵνα φθάνουν κατ' εύθεταν εἰς τὰς Ἰνδίας: "Ἐπειτα δὲ ἀπὸ πολλὰ ταξίδια καὶ περιπετείας κατώρθωσαν νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ὁδὸν αὐτήν· ὁ πρῶτος δέ, ὁ ὄποιος ἔφθασε διὰ θαλάσσης εἰς τὰς Ἰνδίας, ἥτο ὁ θαλασσοπόρος Βάσκος Δεγκά μα, περιπλεύσας τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλης Ἐλπίδος.

4. Ἀνακάλυψις νέων χωρῶν. Ἄλλ' ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς ἀνακάλυψιν νέων χωρῶν· ἐνῷ δηλαδὴ οἱ Πορτογάλλοι ἤγωνίζοντο νὰ εὕρουν τὴν κατὰ θάλασσαν ὁδὸν εἰς τὰς Ἰνδίας, πλέοντες πρὸς ἀνατολάς, ἄλλος θαλασσοπόρος, ὁ ἐκ Γενούης τῆς Ἰταλίας Χριστόφορος Κολόμβος, συνέλαβε τὴν ἴδεαν νὰ εὕρῃ τὴν ὁδὸν αὐτὴν πλέων ἀντιθέτως, δηλαδὴ πρὸς δυσμάς· διότι ἔγνωριζεν, ὅτι ἡ γῆ ἥτο στρογγύλη, ὡσὰν σφαῖρα. Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου του τὸν ἐβοήθησεν ἡ βασίλισσα τῆς Ἰσπανίας Ἰσαβέλλα, ἡ ὄποια τοῦ ἔδωσε τρία πλοῖα, 120 ναύτας καὶ τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα διὰ τὸ ταξίδιον.



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο δὲ Κολόμβος, ἔπειτα ἀπὸ πολλούς κινδύνους καὶ περιπετείας, ἀνεκάλυψε μίαν νέαν ἡπειρον, ἡ δποία ὀνομάσθη κατόπιν Ἀμερικὴ (1492). Μετὰ τὸν Κολόμβον καὶ ἄλλοι τολμηροὶ ἐρευνηταὶ ἔκαμαν διαφόρους ἀνακαλύψεις, ἐκτὸς τῶν Πορτογάλων καὶ τῶν Ἰσπανῶν ἐπηκολούθησαν δὲ αἱ ἐγκαταστάσεις Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν, οἱ δποῖοι ἴδρυσαν πολλὰς ἀποικίας εἰς τὸν νέον κόσμον. Αἱ ἀποικίαι αὐταὶ ἔγιναν σπουδαῖα κράτη, δπως αἱ ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας, αἱ δποῖαι ἀπετέλεσαν τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, μίαν ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ περισσότερον πολιτισμένας χώρας τοῦ κόσμου.

40δν

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΙΣ

1. Η καταστασις τοῦ κλήρου. Η θρησκεία κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους εἶχεν ἐκτραπῆ εἰς ξηροὺς τύπους ἔξωτερικῆς λατρείας. Η θρησκευτικότης τῆς ἐποχῆς αὐτῆς δὲν ἦτο, παρὰ μία θρησκοληψία. Ο ανθρωπος τοῦ μεσαίωνος ἔζη διαρκῶς ὑπὸ τὸν φόβον τοῦ διαβόλου, διότι εἰς κάθε του βῆμα ἐνόμιζεν δτι ἀμαρτάνει. Οι κληρικοὶ ἥσαν οἱ μόνοι μορφωμένοι ἀνθρωποι καὶ αὐτοὶ εἶχον εἰς τὰς χειράς των τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, τὴν δποίαν ὅμως εἶχον δεσμεύσει μὲ τὰ δεσμὰ τῆς Θεολογίας. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου οἱ κληρικοὶ ἔξησκουν μεγάλην δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀμορφώτων ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἀπέκτων μεγάλα πλούτη. Τὰ πλούτη ὅμως καὶ ἡ ἀργία ἔκαμνον τοὺς κληρικοὺς νὰ λησμονοῦν τὰ καθήκοντά των καὶ νὰ διαπράττουν παντὸς εἴδους καταχρήσεις καὶ υπερβασίας. Ἐπέφερον δὲ ταῦτα, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν πολυτέλειαν, τὴν τρυφὴν καὶ τὴν διαφθορὰν αὐτῶν.

Αφ' ὅτου οἱ ἄνθρωποι, διὰ τῆς ἀναγενήσεως τῶν γραμμάτων, ἥρχισαν νὰ μορφώνωνται καὶ ἡ ἐπιστήμη ἡ-



Παναγία τοῦ Ραφαήλ

λευθερώθη ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς Θεολογίας, ὅλοι ἡσθάνοντα τὴν ἀνάγκην τῆς διορθώσεως τῶν πραγμάτων τῆς Ἔκκλη-

σίας, τὸν περιορισμὸν τῶν καταχρήσεων τοῦ κλήρου καὶ τῶν αὐθαιρεσιῶν τοῦ Πάπα. Πολλοὶ μάλιστα σοφοὶ καὶ εὔσεβεῖς ἄνδρες ἐξηγέρθησαν κατὰ τῆς καταστάσεως ἐκείνης καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῶν συγγραμμάτων των ἐπειδίωξαν τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν τίποτε. Ἡ δύναμις τοῦ κλήρου ἦτο μεγάλη· διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν κατεδιώχθησαν, ἄλλοι δὲ ἐβασανίσθησαν καὶ ἄλλοι ἐκάησαν ἐπάνω εἰς τὴν πυράν! Διὰ τοῦτο ἐπεκράτει μεγάλη δυσαρέσκεια ἐναντίον τοῦ κλήρου καὶ τοῦ Πάπα καὶ δὲν ἔχρειάζετο παρὰ μία ἀφορμή, διὰ νὰ καταλήξῃ εἰς ἐπανάστασιν.

2. Οἱ μεταρρυθμισταί. Καὶ τὴν ἀφορμὴν ἔδωσεν ὁ Πάπας Λέων δ I'., ὁ δοποῖος διὰ νὰ ἀποπερατώσῃ δῆθεν τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην, ἔχορήγει μὲ χρήματα τὴν συγχώρησιν τῶν ἀμαρτιῶν—τὰ συγχωροχάρτια! Τὰ συγχωροχάρτια ἐπωλοῦντο μὲ τρόπον σκανδαλώδη. Διὰ τοῦτο πρώτος ἐξηγέρθη ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τῆς Ἱεροκαπηλείας αὐτῆς ὁ μοναχὸς Λούθηρος (1517), ὁ δοποῖος ἥλεγχε δημοσίᾳ τὴν διαφθοράν τοῦ κλήρου καὶ τὴν πώλησιν τῶν συγχωροχαρτίων διεμαρτυρήθη δὲ ἐντόνως καὶ κατὰ τῆς ἀπεριορίστου ἔξουσίας τοῦ Πάπα, ὁ δοποῖος καὶ εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης ἀκόμη ἀνεμειγνύετο. Ὁ Πάπας μόλις ἔμαθε ταῦτα, ἐπροσκάλεσεν ἀμέσως τὸν Λούθηρον εἰς Ρώμην, διὰ νὰ ἀπολογηθῇ. Ἀλλ' ὁ Λούθηρος δὲν ὑπήκουσε. Τότε δ οἱ Πάπας ἐξεσφενδόνησεν ἐναντίον αὐτοῦ φοβερὸν ἀφορισμόν. Ὁ Λούθηρος δημως δὲν ἐπτοήθη· τούναντίον ἔκαψε δημοσίᾳ τὸ ἀφοριστικὸν ἔγγραφον. Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα του. Ὁ Λούθηρος ἔζήτει νὰ ἀπλοποιηθῇ ἢ λειτουργία καὶ νὰ γίνεται εἰς τὴν γλῶσσαν καθε-

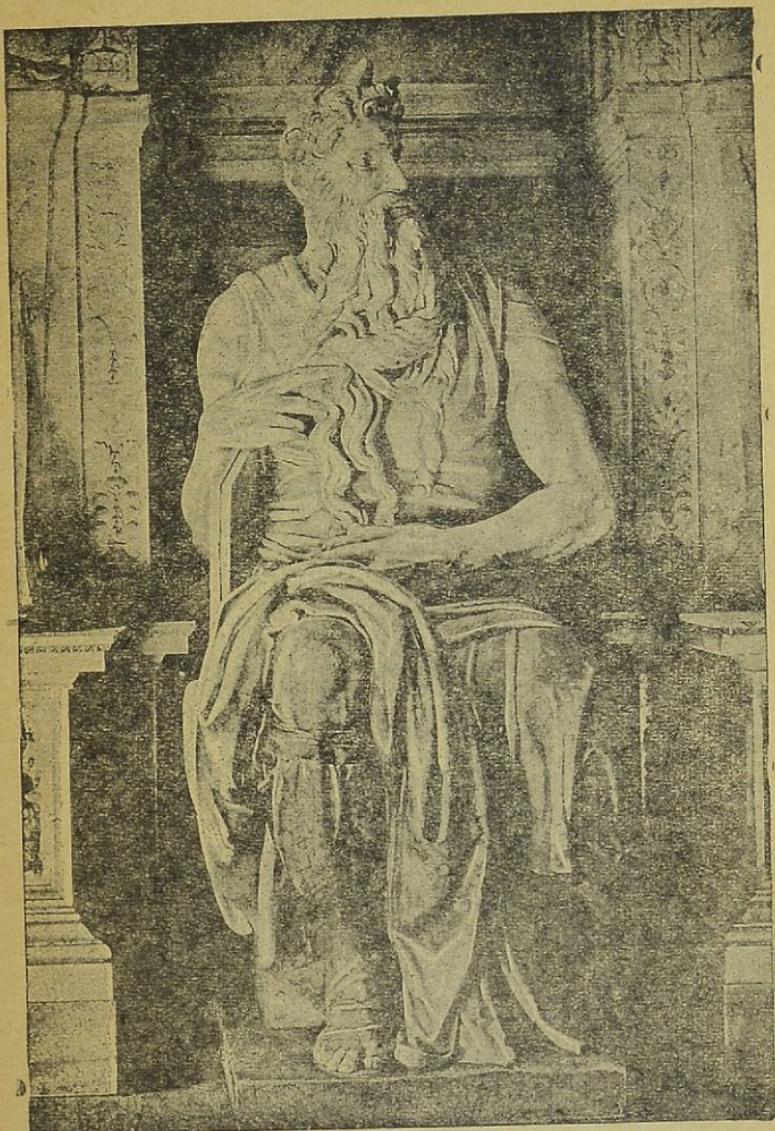
νός λαοῦ καὶ ὅχι εἰς τὴν Λατινικήν, ἢ ὅποια ᾧτο ἀκατάληπτος εἰς τοὺς πολλούς νὰ παύῃ ἢ προσκύνησις τῶν



·Η Τζοκόντα (Εἰκὼν τοῦ Λ. Δασέντσι)
ἀγίων καὶ τῶν εἰκόνων καὶ οἱ Ἱερεῖς νὰ νυμφεύωνται, δ-
πως οἱ λαϊ'κοί.

Αλλ' ἐκτὸς τοῦ Λουθήρου ἀνεφάνησαν καὶ ἔτεροι μεταρρυθμισταὶ ἐν Ἐλβετίᾳ, ὁ Ζβίγγλιος καὶ ὁ Καλβῖνος. Καὶ οὗτοι ἔκαμαν ἀπλουστέραν τὴν λειτουργίαν καὶ ἀπεμάκρυναν ἀπὸ τὴν Ἔκκλησίαν κάθε μέσον ἔξωτερικῆς λατρείας, δηλαδὴ σταυρούς, εἰκόνας, λαμπάδας. Κατήργησαν τὰς τελετὰς καὶ τὰς ἑορτάς, ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς, καὶ μετέβαλον τὴν λάτρειαν εἰς εὔσεβεῖς συναθροίσεις, εἰς τὰς ὄποιας ἐγίνετο μόνον κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, προσευχαὶ καὶ ἐψάλλοντο ὅμνοι πρὸς τὸν Θεόν.

3. Οἱ ἐκ τῆς μεταρρυθμίσεως πόλεμοι καὶ ἀποτελέσματα αὐτῆς. Ταχέως διεδόθη εἰς διαφόρους χώρας τῆς Γερμανίας, εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ εἰς μέρος τῆς Γαλλίας. Τότε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, θέλων νὰ τακτοποιήσῃ τὰ πράγματα τῆς Ἔκκλησίας, συνεκάλεσε συνέδριον τῶν κληρικῶν καὶ ἡγεμόνων ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ σύνοδος αὕτη ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, διὰ τῆς ὄποιας ἀπηγόρευσε τὴν περαιτέρω διάδοσιν τῆς μεταρρυθμίσεως, οἱ διάδοι τοῦ Λουθήρου διεμαρτυρήθησαν διὰ μαρτυρίου μενοι. Ή μεταρρύθμισις ὅμως δὲν ἐσταμάτησεν, ἀλλὰ διήρεσε τοὺς λαούς εἰς δύο μερίδας, τοὺς καθολικούς καὶ τοὺς διαμαρτυρίους—μερίδας, αἱ ὄποιαι ἐμισοῦντο καὶ κατεδίωκεν ἀγρίως ἡ μία τὴν ἄλλην. Διὰ τοῦτο ἥρχισαν φοβεροὶ καὶ μακροὶ θρησκευτικοὶ πόλεμοι, οἱ ὄποιοι ἐπέφερον μεγάλας καταστροφὰς καὶ ἥρημασαν τὰς χώρας. Αλλ' εἶχε καὶ τὰ ἔδης καλὰ ἀποτελέσματα ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις πρῶτον ἦτο ἡ τελεία ἀπελευθέρωσις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης ἀπὸ τὴν Θεολογίαν κάθε μία ἀπὸ τότε ἀκολουθεῖ τὸν δρόμον τῆς



Μωϋσῆς

(τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου)

καὶ ἀναπτύσσεται ἐλευθέρως· ἔπειτα ἡ παιδεία δὲν εἰ-
ναι πλέον ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν κληρικῶν—τώ-
ρα μορφώνονται καὶ οἱ λαϊκοί τρίτον ἡ μεγάλη ἐπιρ-
ροή τοῦ Πάπα, εἰς τὸν ὅποιον ὑπήκουον ἔως τώρα, ὅχι
μόνον οἱ κληρικοὶ τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ
οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς, κατέπεσεν ὁριστικῶς !

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου	306—337	μ.χ.
Κτίσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως	330	» »
Διαίρεσις τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους	395	» »
Κατάλυσις τοῦ Δυτικοῦ κράτους	476	» »
Βασιλεία Ἰουστινιανοῦ	527—565	» »
*Ἐγκαίνια τῆς Ἀγίας Σοφίας	537	» »
Οἱ Πέρσαι κυριεύουν τὰ Ἱεροσόλυμα	615	» »
*Ἐγίρα	622	» »
Πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Περσῶν καὶ Ἀράβων	626	» »
Παράδοσις τῶν Ἱεροσολύμων εἰς τοὺς Ἀραβας	637	» »
Πρώτη πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων	671—678	» »
Δευτέρα πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ἀράβων	717	» »
Διάταγμα ἐναντίον τῶν εἰκόνων	726	» »
Σύνοδος τῆς Νικαίας ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων	787	» »
*Ἡττα τῶν Βουλγάρων ὑπὸ Λέοντος Ἀρμενίου εἰς Μεσημβρίαν	817	» »
Κατάκτησις τῆς Κρήτης ὑπὸ τῶν Ἀράβων	826	» »
Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας	842	» »
*Ο Φώτιος Πατριάρχης	858	» »
Οἱ Βούλγαροι γίνονται Χριστιανοί	864	» »
*Ἀρχὴ τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν (Φώτιος)	867	» »
*Ἀνάκτησις τῆς Κρήτης ὑπὸ Νικηφόρου Φωκᾶ	961	» »
*Ἡ Βουλγαρία Ἐλληνικὴ ἐπαρχία	971	» »
*Ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ρώσων	989	» »
Πόλεμος Βασιλέου τοῦ Βουλγαροκτόνου μὲ τοὺς Βουλγάρους	976—1018	» »

·Οριστικὸν σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν (Κηρουσλάρος)	1053	»
·Η πρώτη σταυροφορία	1096-1099	» »
·Αλωσις τῶν Τεροσολύμων ὑπὸ τῶν σταυροφόρων ..	1099	» »
Δευτέρα σταυροφορία	1147	» »
·Αλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων	1204	» »
·Ανάκτησις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῷ Ελλήνων	1261	» »
Οἱ Τούρκοι κάμνουν πρωτεύουσαν τὴν Ἀδριανούπολιν	1365	» »
Νίκη τῶν Τούρκων παρὰ τὴν Νικόπολιν	1396	» »
·Αλωσις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων	1430	» »
·Αλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων	1453	» »
·Ανακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς	1492	» »
Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις Λουθήρου	1517	» »

ΤΕΛΟΣ



Βοηθητικά Βιβλία

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

Παλαιά Διαθήκη, Β. Πετρούνια.
Παλαιά Διαθήκη, Φ. Φωτοπούλου.
Παλαιά Διαθήκη, Π. Παναγοπούλου.
Παλαιά Διαθήκη, Ν. Γκινοπούλου.
Κατήχησις-Λειτουργική, Β. Πετρούνια
Κατήχησις-Λειτουργική, Φωτοπούλ.
Κατήχησις-Λειτουργική, Παναγοπούλου.

Καινή Διαθήκη, Β. Πετρούνια.
Καινή Διαθήκη, Φ. Φωτοπούλου.
Καινή Διαθήκη, Π. Παναγοπούλου.
Καινή Διαθήκη, Ν. Γκινοπούλου.
Έκκλ. Ιστορία, Πετρούνια (έγκεκρ.).
Έκκλ. Ιστορία, Φ. Φωτοπούλου.
Έκκλ. Ιστορία, Π. Παναγοπούλου.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Γ' Τάξεως

'Ιστορία Γ' τάξεως, Φ. Φωτοπούλου
'Ηρωίκοι χρόνοι, Ν. Γκινοπούλου
'Ιστορία Γ τάξ., Κ. Κιτρινιάρη
'Ηρωίκοι Χρόνοι, Π. Παναγοπούλου
'Ιστορία Γ', Θεοδωρίδου - Λαζάρου

Δ' Τάξεως

'Ιστορία Δ., Φ. Φωτοπούλου
'Ιστορικοί Χρόνοι, Ν. Γκινοπούλου
'Ιστορία Δ., Κ. Κιτρινιάρη
'Ιστορικ. Χρόνοι, Π. Παναγοπούλου
'Ιστορία Δ', Θεοδωρίδου-Λαζάρου

Ε' Τάξεως

Βυζαντινή Ιστορία, Φ. Φωτοπούλου
Βυζαντινή Ιστορία, Ν. Γκινοπούλου
(Έγκεκριμένη)

ΣΤ' Τάξεως

'Ιστορία Νεωτ. Έλλαδος, Β. Πετρούνια, (Έγκεκριμένη).
'Ιστορία Νεωτ. Έλλαδος, Φ. Φωτοπούλου
'Ιστορία Νεωτ. Έλλαδος, Π. Παναγοπούλου (Έγκεκριμένη).
'Ιστορία Νεωτέρου Έλληνισμού,
Ν. Γκινοπούλου (Έγκεκριμένη)
'Ιστορία ΣΤ', Θεοδωρίδου-Λαζάρου
(Έγκεκριμένη).

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ζωολογία Γ' και Δ', Ήλ. Γοντζέ
Ζωολογία Γ' και Δ', Π. Παναγοπούλου
Ζωολογία Ε' και ΣΤ', Ήλ. Γοντζέ
Ζωολογία Ε', Π. Παναγοπούλου
Ζωολογία ΣΤ', Παν. Παναγοπούλου
Φυτολογία Γ' και Δ', Ήλ. Γοντζέ
Φυτολογία Ε' και ΣΤ', Ήλ. Γοντζέ
Φυτολογία Ε'. Παν. Παναγοπούλου
Φυτολογία ΣΤ', Παν. Παναγοπούλου
'Ανθρωπολογία, Η. Μπουλοχέρη

Φυσική Πειραματική, Ήλ. Γοντζέ
Φυσική Πειραματική, Θ. Θεοδωρίδη
Φυσική Πειραμ. Ε', Δ. Τσαμασφύρου
Φυσικ. Πειραμ. ΣΤ', Δ. Τσαμασφύρου
Φυσική Πειραμ., Π. Παναγοπούλου
Χημεία, Δ. Βούλγαρη
Χημεία, Θ. Θεοδωρίδη
Χημεία, Ι. Γεωργοπούλου
'Ορυκτολογία, Δ. Βούλγαρη
'Ορυκτολογία, Θ. Θεοδωρίδη

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γεωγραφία Γ' και Δ', Δ. Δημητράκου
Γεωγραφία Ε', Δ. Δημητράκου
Γεωγραφία ΣΤ', Δ. Δημητράκου
ΑΤΛΑΣ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΣ

'Ανά τὴν Πατρίδα μας (Γ. Έλλαδος
'Ο Κόσμος, Δ. Τσαμασφύρου
'Η Εύρωπη, Δ. Τσαμασφύρου
ΑΤΛΑΣ Παγκόσμιος (μὲν κείμενον)

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γραμματική, Ήλ. Γοντζέ, Δημοτικής
Γραμματική, Καθαρευούσης
Γραμματική της Δημοτικῆς, Γεωρ-
γαντοπούλου.

Γραμματική, Γ. Γιαννικοπούλου
Γραμματική, Έλ. Σταυρακάκη
Θέματα 'Εκθέσεων, Π. Βαθουλέ